

institut alternativa

Mapiranje usluga socijalne zaštite u Crnoj Gori

Novembar 2013.
Podgorica

Mapiranje usluga socijalne zaštite u Crnoj Gori

Novembar 2013.
Podgorica

institut alternativa

Naziv publikacije:

Mapiranje usluga socijalne zaštite u Crnoj Gori

Izdavač:

Institut alternativa

Ul. Đoka Miraševića ("Kroling") 3/3, Crna Gora

Tel/fax: (+382) 020 268 686

E-mail: info@institut-alternativa.org

Web site: www.institut-alternativa.org

Za izdavača:

Stevo Muk predsjednik Upravnog odbora

Urednik:

Stevo Muk

Autorka:

Dragana Radović, istraživačica javnih politika, Institut alternativa

Lektura:

Sanja Marjanović

Priprema za štampu:

Studio Mouse Total Graphics Center

Štampa:

IVPE Cetinje

Tiraž

300

Pokrovitelj

Projekat je podržala Komsija za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću

Izvještaj
"Mapiranje usluga
socijalne zaštite
u Crnoj Gori"

Komisija za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću ne preuzima odgovornost za stavove i mišljenja iznijete u ovoj publikaciji

SADRŽAJ

0 projektu	7
Rezime	9
1. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	11
2. NACIONALNI NORMATIVNI OKVIR ZA RAZVOJ USLUGA SOCIJALNE ZAŠTITE – NEKAD I SAD.....	13
2.1. Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti ("Službeni list Crne Gore" broj 78/05)	13
2.2. Strategija razvoja sistema socijalne i dječje zaštite za period 2008–2012	13
2.3. Projekat "Reforma sistema socijalne i dječje zaštite – unapređenje socijalne inkluzije"	14
2.4. Prepreke za razvoj usluga socijalne zaštite prije Zakona iz 2013. godine....	15
2.5. Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti ("Službeni list Crne Gore" 27/13).....	18
3. NACIONALNI PREGLED USLUGA SOCIJALNE ZAŠTITE	21
3.1. Vrste usluga.....	21
3.2. Podtipovi usluga socijalne zaštite	24
3.2.1. Podrška za život u zajednici	24
3.2.2. Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske usluge	24
3.2.3. Usluga skloništa.....	25
3.3. Pružaoci usluga	26
3.3.1. Broj i teritorijalna raspodjela pružalaca usluga	27
3.4. Struktura usluga prema pružaocima	29
3.4.1. Struktura podtipova usluga podrške za život u zajednici prema pružaocu.....	29
3.4.2. Struktura podtipova usluga socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera prema pružaocu.....	30
3.4.3. Usluga skloništa prema pružaocu/ugovaraču.....	31
3.5. Ciljne (korisničke) grupe.....	31
3.5.1. Djeca.....	32
3.5.2. Osobe s invaliditetom.....	33
3.5.3. Stara populacija	34
3.5.4. Žrtve nasilja.....	34
3.5.5. Mladi.....	35
3.5.6. Porodica	35
3.5.6.1. Porodice u riziku.....	36
3.5.6.2. Roditelji.....	36
3.5.6.3. Samohrani roditelji	36
3.5.7. Korisnici psihoaktivnih supstanci	36
3.5.8. Populacija romske i egipćanske pripadnosti	37
3.5.9. LGBT osobe.....	37
3.5.10. Ostale ciljne (korisničke) grupe.....	37
3.6. Broj korisnika.....	38
3.7. Međusektorska saradnja prilikom pružanja usluga	39
3.8. Prepreke razvoja usluga socijalne zaštite	40

4.	USLUGE SOCIJALNE ZAŠTITE U CRNOJ GORI – PREGLED STANJA	
	NA LOKALNOM NIVOU	42
4.1.	Opština Andrijevica	42
4.1.1.	Preporuke	42
4.2.	Opština Bar.....	43
4.2.1.	Rezultati istraživanja.....	43
4.2.2.	Katalog usluga socijalne zaštite za Opštinu Bar	45
4.3.	Opština Berane	46
4.3.1.	Rezultati istraživanja.....	47
4.3.2.	Katalog usluga socijalne zaštite za Opštinu Berane.....	48
4.4.	Opština Bijelo Polje.....	50
4.4.1.	CV – JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju “Tisa”	51
4.4.2.	CV – JU Dom starih “Bijelo Polje”	51
4.4.3.	CV – JU Centar za podršku djeci i porodici.....	52
4.4.4.	Rezultati istraživanja.....	52
3.4.5.	Katalog usluga socijalne zaštite za Opštinu Bijelo Polje	54
4.5.	Opština Budva.....	57
4.5.1.	Katalog usluga socijalne zaštite za Opštinu Budva.....	58
4.6.	Prijestonica Cetinje.....	58
4.6.1.	Rezultati istraživanja.....	59
4.6.2.	Katalog usluga socijalne zaštite za Prijestonicu Cetinje	60
4.7.	Opština Danilovgrad.....	61
4.7.1.	Katalog usluga socijalne zaštite za Opštinu Danilovgrad	61
4.8.	Opština Herceg Novi.....	61
4.8.1.	CV – JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju Herceg Novi	62
4.8.2.	JU Dječji dom “Mladost”, Bijela.....	63
4.8.3.	Rezultati istraživanja.....	64
4.8.4.	Katalog usluga socijalne zaštite za Opštinu Herceg Novi	65
4.9.	Opština Kolašin	66
4.9.1.	Katalog usluga socijalne zaštite za Opštinu Kolašin	67
4.10.	Opština Kotor	68
4.10.1.	CV – JU Resursni centar za školovanje i rehabilitaciju lica sa poremećajima sluha i govora „Dr Peruta Ivanović“.....	68
4.10.2.	CV – JU Dom starih “Grabovac”	68
4.10.3.	Rezultati istraživanja.....	69
4.10.4.	Katalog usluga socijalne zaštite za Opštinu Kotor	70
4.11.	Opština Mojkovac	71
4.11.1.	Rezultati istraživanja	72
4.11.2.	Katalog usluga za Opštinu Mojkovac	73
4.12.	Opština Nikšić	74
4.12.1.	CV – JU Dnevni centar sa djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju “Nikšić”	75
4.12.2.	Rezultati istraživanja	75
4.12.3.	Katalog usluga socijalne zaštite za Opštinu Nikšić	77
4.13.	Opština Plav	79
4.13.1.	CV – JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju „Lipa“	80
4.13.2.	Rezultati istraživanja	80
4.13.3.	Katalog usluga socijalne zaštite za Opštinu Plav	81
4.14.	Opština Plužine.....	81
4.14.1.	Katalog usluga socijalne zaštite za Opštinu Plužine	82

4.15. Opština Pljevlja	82
4.15.1. CV – JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju „Pljevlja“.....	83
4.15.2. Rezultati istraživanja	84
4.15.3. Katalog usluga socijalne zaštite za Opštinu Pljevlja.....	86
4.16. Glavni grad Podgorica.....	88
4.16.1. CV – JU smještaj, rehabilitaciju i resocijalizaciju korisnika psihoaktivnih supstanci „Kakaricka gora“	88
4.16.2. CV – JU Resursni centar za djecu i mlade „Podgorica“	89
4.16.3. CV – Resursni centar za djecu i osobe s intelektualnim smetnjama i autizmom “1. jun“	89
4.16.4. CV – Centar za djecu i omladinu s poremećajima u ponašanju „Ljubović“.....	90
4.16.5. CV – JU Zavod „Komanski most“	91
4.16.6. Rezultati istraživanja	91
4.16.7. Katalog usluga socijalne zaštite za Glavni grad.....	94
4.17. Opština Rožaje	102
4.17.1. Rezultati istraživanja	102
4.17.2. Katalog usluga socijalne zaštite za Opštinu Rožaje	104
4.18. Opština Šavnik	105
4.18.1. Katalog usluga socijalne zaštite za Opštinu Šavnik.....	105
4.19. Opština Tivat.....	106
4.19.1. Rezultati istraživanja	106
4.19.2. Katalog usluga socijalne zaštite u Opštini Tivat.....	107
4.20. Opština Ulcinj	108
4.20.1. Rezultati istraživanja	108
4.20.2. Katalog usluga socijalne zaštite za Opštinu Ulcinj.....	110
4.21. Opština Žabljak	110
4.21.1. Preporuke.....	111
5. Zaključci	112
6. Preporuke.....	115
Bibliografija	117

O projektu

Jedan od osnovnih principa reforme sistema socijalne i dječje zaštite jeste prevenциja smještaja u ustanove, koja podrazumijeva razvoj usluga socijalne zaštite s ciljem podržavanja života u zajednici, odgovarajući na taj način na potrebe stanovništva. Od 2011. godine, reforma ove oblasti u Crnoj Gori usmjerena je na podsticanje vaninstitucionalnih oblika zaštite i afirmaciju veće uloge nedržavnih aktera u obezbjeđenju njihove dostupnosti.

Polazeći od principa reforme socijalne i dječje zaštite i normativnog okvira u kom se prvi put uvodi institut "usluga socijalne zaštite", Institut alternativa je pokrenuo projekat „*Mapiranje vaninstitucionalnih usluga socijalne zaštite u Crnoj Gori*“¹. U fokusu istraživanja bila je dostupnost usluga socijalne zaštite definisanih Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti ("Službeni list Crne Gore" broj 27/13). Nisu obuhvaćeni podaci koji se odnose na ostvarivanje prava na materijalna davanja, koja se ostvaruju preko centara za socijalni rad ili nadležnih organa lokalne uprave, niti usluge neodložne intervencije i usluge procjene i planiranja koje su, prema Zakonu, isključivo u nadležnosti centara za socijalni rad. Nisu obuhvaćeni institucionalni oblici smještaja, odnosno usluge smještaja u ustanovu.

Opšti cilj projekta je unaprijediti razvoj i dostupnost mreže usluga socijalne zaštite u lokalnim zajednicama kroz partnerstvo i saradnju svih relevantnih socijalnih aktera.

Posebni ciljevi projekta su:

- ✓ ustanoviti zastupljenost usluga socijalne zaštite po jedinicama lokalne samouprave;
- ✓ ustanoviti strukturu usluga i pružalaca usluga po jedinicama lokalne samouprave;
- ✓ izraditi mapu (katalog) usluga socijalne zaštite i pružalaca usluga po jedinicama lokalne samouprave;
- ✓ povećati informisanost donosioca odluka, pružalaca usluga socijalne zaštite i samih korisnika o vrstama i dostupnosti usluga socijalne zaštite.
- ✓ setom preporuka usmjeriti buduće aktivnosti relevantnih aktera na nacionalnom i lokalnom nivou kako bi zajedničkim naporom unaprijedili razvoj i dostupnost usluga socijalne zaštite.

U istraživačkom izvještaju „*Mapiranje vaninstitucionalnih usluga socijalne zaštite u Crnoj Gori*“ za svaku jedinicu lokalne samouprave napravljen je poseban pregled stanja na osnovu kog su prepoznate prepreke koje onemogućavaju ili usporavaju razvoj usluga socijalne zaštite. U prilogu analizi stanja na lokalnom nivou prvi put je urađen katalog usluga socijalne zaštite i pružalaca usluga dostupnih u periodu 2012–2013. godine, koji je namijenjen pružaocima usluga, kako bi korisnicima obezbijedili pravovremenu informaciju i uputili ih na odgovarajuće usluge socijalne zaštite.

Katalog može poslužiti donosiocima odluke da dalje usmjeravaju razvoj onih usluga socijalne zaštite koje nedostaju, a koje su potrebne lokalnom stanovništvu. Na kraju, katalog usluga socijalne zaštite povećaće informisanost (potencijalnih) korisnika o pružaocima usluga i dostupnosti usluge i olakšati im izbor usluge. Na taj način se

1 Projekat je podržala Komisija za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću

promovišu i ostvaruju ciljevi refome i jača svijest o potrebi smanjenja broja korisnika institucionalnih oblika zaštite.

Sastavni dio Izvještaja je presjek stanja na nacionalnom nivou i set preporuka za donosioce odluka, ali i pružaoce usluga socijalne zaštite u cilju unapređenja razvoja ove oblasti.

Rezime

U Crnoj Gori je u junu 2013. godine stupio na snagu Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti na osnovu kojeg se usluge socijalne zaštite prvi put tretiraju kao posebno pravo. Učesnici istraživanja još uvijek ne prepoznaju i ne razlikuju pravo na usluge od prava na materijalna davanja. U cilju decentralizacije nadležnosti u oblasti usluga socijalne zaštite, osim centara za socijalni rad, usluge podrške za život u zajednici, socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske usluge, kao i usluge skloništa mogu pružati drugi subjekti iz javnog i privatnog sektora. Predmet istraživanja u okviru projekta "Mapiranje usluga socijalne zaštite u Crnoj Gori" bila je dostupnost upravo ovih usluga.

U Crnoj Gori je u periodu 2012–2013. bilo dostupno 284 usluge, koje pruža 175 pružalaca za 27 587 korisnika. Najviše su dostupne usluge socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera (58,8%), a najmanje usluga smještaja u sklonište (2,8%).

Od 175 pružalaca usluga, najviše su zastupljene nevladine organizacije (80,5%). Opštinske organizacije Crvenog krsta čine udio od 9,7%, a javne ustanove 8,5%.

Sve vrste usluga najviše pružaju nevladine organizacije (80,2%). Opštinske organizacije Crvenog krsta pružaju 13,3% usluga, a javne ustanove 5,6% usluga. Lokalna samouprava pruža dvije usluge podrške za život u zajednici. U pitanju su usluge svratišta, odnosno narodne kuhinje za sve socijalno ugrožene kategorije stanovništva. Uloga lokalne samouprave u pružanju usluga je više koordinatorska, tj. ona ugovara pružanje određenih usluga na osnovu usvojenih strateških dokumenata koji treba da zadovolje potrebe lokalnog stanovništva u ovoj oblasti.

Ukoliko dostupnost usluga mjerimo obuhvatom korisnika usluge, u najvećim lokalnim samoupravama (Podgorici, Nikšiću, Baru, Beranama, Bijelom Polju, Herceg Novom) dostupan je najveći broj usluga i najveći je broj korisnika. Najveći broj usluga razvijen je za djecu (28,12%). Dostupni podtipovi usluga za djecu su: dnevni centar, pomoć u kući, asistencija, personalna asistencija, kreativne radionice, savjetovanje, edukacija, terapija, SOS telefon, asistencija u učenju, medijacija. Za djecu žrtve nasilja dostupne su i usluge skloništa, a za maloljetne samohrane majke dostupna je usluga prihvatališta, koju pruža samo jedna nevladina organizacija na nivou Crne Gore.

Drugu najveću ciljnu grupu (po broju usluga) čine osobe s invaliditetom. Za njih su dostupne 62 usluge (21,83%): usluge dnevnog boravka, (personalna) asistencija i pomoć u kući. Od usluga socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera dostupne su usluge savjetovanja, edukacije i medijacije u svrhu zapošljavanja.

Za stare osobe je dostupno 49 usluga (17,2%): pomoći u kući (71,4%), dnevni borački za stare, besplatni dnevni obrok, nabavka pomagala i personalna asistencija, a od socijalno-edukativnih i savjetodavno-terapijskih dostupna je usluga savjetovanja.

Za mlade su dostupne 22 usluga (7,74%). Usluge su uglavnom socijalno-edukativnog karaktera (86,3%), sa naglaskom na savjetovanje i edukaciju, dok je od usluga podrške za život u zajednici dostupno jedino stanovanje uz podršku (dvije usluge – u Podgorici i Bijelom Polju) i to za mlade bez roditeljskog staranja.

Za žrtve nasilja dostupna je 21 usluga (7,39%). Ovo je jedina ciljna grupa za koju su dostupne sve vrste usluga: SOS telefon, savjetovanje, terapija, besplatna pravna pomoć, usluga povjerljivog lica, bračno savjetovalište. Od usluga podrške za život u zajednici dostupna je samo usluga pomoći kući, koju pruža jedna nevladina organizacija, dok je dostupno pet usluga smještaja u sklonište, koje pružaju četiri nevladine organizacije i

jedna javna ustanova. Usluga skloništa u dvije lokalne samouprave (Podgorici i Nikšiću) sprovodi se u partnerstvu lokalne samouprave i nevladinih organizacija.

Za korisnike psihoaktivnih supstanci mapirano je osam usluga (7,74%). Bez obzira na broj usluga, napominjemo da su za ovu ciljnu grupu pokrenuti programi koji uključuju brojne podtipove socijalno-edukativnih i savjetodavno-terapijskih usluga, te da su, u svrhu obezbjeđenja zaštite korisnika, ove usluge ne samo usluge socijalne već i zdravstvene zaštite, s obzirom na to da uključuju konsultacije sa ljekarom, edukaciju o zdravstvenoj zaštiti, prevenciju zaraznih bolesti i sl. Ovim uslugama obuhvaćene su i porodice korisnika, za koje je dostupna usluga psihosocijalne podrške.

U druge ciljne grupe koje imaju potrebu za uslugama, a koje su prepoznate istraživanjem, spadaju porodice, pripadnici romske i egipćanske populacije, LGBT osobe, seksualne radnice i beskućnici. Prilikom razmatranja ovog Izvještaja, u dijelu koji se tiče razdvajanja ciljnih grupa i usluga za svaku od njih, mora se uzeti u obzir da mnoge usluge uključuju više ciljnih grupa (na primjer, usluga dnevног centra uključuje i djecu i mlade, kao i njihove porodice).

Pregledom stanja na lokalnom nivou utvrđeno je da lokalne samouprave uglavnom imaju strateške planove kojima su identifikovane potrebe stanovništva. Strateški okvir za razvoj usluga na lokalnom nivou predstavlja izrada planova za unapređenje socijalne inkluzije. U periodu 2011–2013. godine, plan je usvojen ili je u izradi u skoro svim opštinama. Izuzetak su male lokalne samouprave (Andrijevica, Žabljak) koje nemaju strateški okvir za razvoj usluga. U drugim lokalnim samoupravama postoje posebni akcioni planovi koji su usmjereni na osobe s invaliditetom, djecu, mlade, pripadnike romske i egipćanske populacije i druge ciljne grupe. Za određene ciljne grupe, iako su prepoznate kao prioritetne, nije razvijena nijedna usluga. Glavni razlog za to su budžetska ograničenja lokalnih samouprava. Prilikom istraživanja nije bilo moguće utvrditi koliko se sredstava iz lokalnih budžeta troši na oblast razvoja usluga. Utvrđivanje ove stavke otežao je prvenstveno način klasifikacije troškova u odlukama o budžetu i završnim računima lokalnih samouprava, kao i činjenica da su mnoge lokalne samouprave odgovorile da uopšte ne izdvajaju sredstva za razvoj usluga.

Održivost usluga je jedno od ključnih pitanja koje je direktno povezano s obezbjeđenjem finansijskih sredstava, a samim tim i osiguravanjem stručnih kapaciteta za pružanje odgovarajućeg kvaliteta usluge. Potrebno je što prije uspostaviti stalan i održiv izvor finansiranja koji će, prije svega, podržati već uspostavljene servise podržane projektom "Reforma sistema socijalne i dječje zaštite – unapređenje socijalne inkluzije".

Lokalna samouprava je prepoznata kao koordinator procesa planiranja i razvoja usluga socijalne zaštite. Potrebno je da se ta uloga unaprijedi uspostavljanjem koordinacionog tijela koje će pratiti sprovođenje lokalnih planova za ovu oblast i vršiti procjenu kvaliteta pruženih usluga. Glavni preduslov za uspostavljanje ovog tijela je unaprijedena saradnja svih relevantnih lokalnih aktera. Izostanak saradnje odražava se ne samo na nedovoljnu informisanost lokalnih aktera o uslugama koje pružaju već i na nemogućnost ostvarivanja prava korisnika na uslugu.

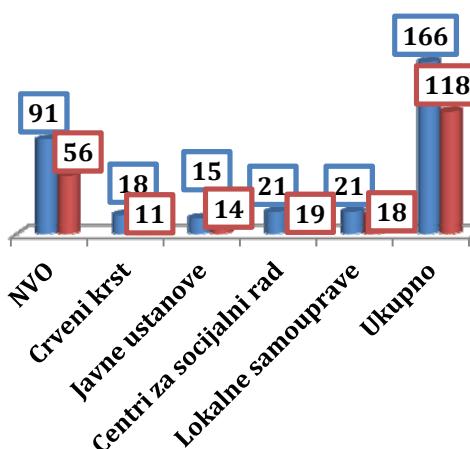
1. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Osnovna metoda istraživanja u okviru projekta je upitnik (anketa). U istraživanju su učestvovali centri za socijalni rad i druge javne ustanove socijalne i dječje zaštite, organi lokalne uprave nadležni za oblast socijalne zaštite, organizacije Crvenog krsta i nevladine organizacije.

Za učesnike istraživanja kreirana su dva različita upitnika: jedan za direktne pružaoce usluga – javne ustanove socijalne i dječje zaštite, nevladine organizacije i organizacije Crvenog krsta i drugi za ugovarače usluga socijalne zaštite na lokalnom nivou – nadležne organe lokalne uprave.

Projektom je bilo planirano da se obuhvati 174 aktera, ali je prilikom slanja upitnika od pet nevladinih organizacija dobijena povratna informacija da se iste ne bave pružanjem usluga socijalne zaštite ("Svetionik", "Povjerenje", "Svetlost na horizontu", "Inter mont" i Centar za antidiskriminaciju "Ekvista"), dok sa tri opštinske organizacije (Žabljak, Ulcinj i Rožaje) Crvenog krsta nismo uspjeli da stupimo u kontakt. Upitnici su dostavljeni na 166 adresa, a na isti je odgovorilo 118 socijalnih aktera.

Broj poslatih i vraćenih upitnika prema učesnicima istraživanja

■ Poslati

■ Vraćeni

Javne ustanove socijalne i dječje zaštite, organi lokalne uprave nadležni za oblast socijalne zaštite i opštinske organizacije Crvenog krsta kontaktirane su na osnovu podataka dostupnih na zvaničnim internet prezentacijama Ministarstva rada i socijalnog staranja, Zajednice opština i Crvenog krsta Crne Gore, dok su nevladine organizacije birane na osnovu Izvještaja o finansijskom poslovanju nevladinih organizacija za 2010. godinu, CRNVO mreže i

baze UNDP u Crnoj Gori.

Prilikom analize stanja na nacionalnom i lokalnom nivou razmatrani su relevantni strateški dokumenti, odluke i izvještaji nadležnih organa lokalne uprave, kao i izvještaji o radu, statuti i programi rada javnih ustanova i Crvenog krsta Crne Gore. Za opis demografskih karakteristika korišćeni su podaci Zavoda za statistiku "Monstat" o popisu stanovništva iz 2011. godine.

U katalog usluga socijalne zaštite uključene su sve usluge socijalno-zaštitnog karaktera koje su se sprovodile tokom 2012. godine i prve polovine 2013. godine. Pored usluga koje su učesnici istraživanja navodili da su pružali u izvještajnom periodu, u katalog su uključeni projekti koje je podržala Komisija za raspodjelu sredstava od dijela prihoda od igara na sreću za period 2011–2012. godine, Komisije lokalnih samouprava za raspodjelu sredstava nevladinim organizacijama na lokalnom nivou za period 2012–2013. godine, kao i projekti koje je podržao Fond za aktivno građanstvo. Podaci koji nisu bili javno dostupni prikupljeni su na osnovu zahtjeva za slobodni pristup informacijama.

Polazeći od činjenice da je institut usluga socijalne zaštite prvi put uveden Zakonom iz 2013. godine, da Pravilnik o minimalnim standardima pružanja usluga nije usvojen za vrijeme istraživanja, te da svi pružaoci usluga nisu učestvovali u istraživanju, podaci predstavljeni u ovom Izvještaju ne smiju se tretirati kao egzaktan popis usluga u Crnoj Gori. Ovo se posebno odnosi na kataloge lokalnih usluga socijalne zaštite u kojima su podtipovi usluga klasifikovani na osnovu odgovora samih učesnika istraživanja. Posebno skrećemo pažnju na klasifikaciju podtipova usluga socijalno-edukativnih i savjetodavno-terapijskih usluga, gdje su projektne aktivnosti učesnika istraživanja kombinovale više različitih podtipova usluga. Iz ovih razloga smatramo da podaci izneseni u Izvještaju mogu predstavljati osnov za bliže definisanje podtipova usluga i određivanje kriterijuma pod kojima se usluge mogu pružati i na osnovu kojih se može procjenjivati njihov kvalitet.

2. NACIONALNI NORMATIVNI OKVIR ZA RAZVOJ USLUGA SOCIJALNE ZAŠTITE – NEKAD I SAD

2.1. Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti ("Službeni list Crne Gore" broj 78/05)

Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti iz 2005. godine nije poznavao institut usluga socijalne zaštite.

Ovaj Zakon je priznavao samo pravo na usluge socijalnog rada² koje su obuhvatale "primjenu stručnih i naučnih saznanja u cilju pružanja stručne pomoći pojedincu, porodici i društvenim grupama u rješavanju životnih teškoća ili pomoći u organizovanju lokalnih i drugih zajednica da sprečavaju socijalne probleme i ublažavaju posljedice"³.

Usluge socijalne zaštite bile su svedene na institucionalne oblike zaštite, odnosno usluge smještaja u ustanovu i usluge koje ustanove pružaju za vrijeme boravka korisnika, u skladu sa Zakonom i aktom o osnivanju ustanove.

Jedini pružaoci usluga socijalne zaštite, prema odredbama ovog Zakona, bile su ustanove za smještaj djece bez roditeljskog staranja, ustanove za smještaj odraslih i starih osoba s invaliditetom i ustanove za odmor i rekreaciju⁴, dok su usluge socijalnog rada mogli pružati samo centri za socijalni rad.

Zakon je u cilju unapređenja reforme socijalne i dječje zaštite predvidio i osnivanje Centra za savjetodavne, istraživačke i stručne poslove koji "prati, proučava, analizira i predlaže mjere i aktivnosti"⁵ u ovoj oblasti, ali do danas ova ustanova nije osnovana.

2.2. Strategija razvoja sistema socijalne i dječje zaštite za period 2008–2012. godine

Pojam usluga socijalne zaštite u normativnom okviru Crne Gore prvi put se pominje u Strategiji razvoja socijalne i dječje zaštite za period 2008–2012. godine. "Usmjerenost na razvoj usluga podrške ranjivim grupama na principima decentralizacije i odgovornog upravljanja na nivou lokalne zajednice"⁶ jedan je od osnovnih pristupa prilikom izrade Strategije.

U Strategiji se prvi put definišu vaninstitucionalne usluge i to kao *usluge koje podržavaju ostanak korisnika u porodičnom okruženju*. Prepoznate su sljedeće vrste vaninstitucionalnih usluga:

2 Član 64 Zakona: Pravo na usluge socijalnog rada imaju svi građani. Usluge socijalnog rada (u daljem tekstu: usluge) su preventivna djelatnost, dijagnostika, tretman i savjetodavno-terapijski rad.

3 Član 64 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti ("Službeni list Crne Gore" 78/05)

4 Član 69 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti ("Službeni list Crne Gore" 78/05)

5 Član 72 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti ("Službeni list Crne Gore" 78/05)

6 *Strategija razvoja socijalne i dječje zaštite za period 2008–2012*, Ministarstvo rada i socijalnog staranja

- ✓ dnevni boravci za djecu sa smetnjama u fizičkom i mentalnom razvoju, dnevni centri i klubovi za stare,
- ✓ porodični smještaj (osim srodničkog porodičnog smještaja koje je prisutno u većini lokalnih samouprava),
- ✓ specijalizovano hraniteljstvo za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju, djecu i omladinu sa poremećajima u ponašanju,
- ✓ kapaciteti za urgentni smještaj: prihvatilišta i prihvatne stanice, sigurne kuće za žrtve zlostavljanja i trgovine ljudima, kapaciteti za privremeni smještaj starih,
- ✓ stanovanje uz podršku za odrasla lica sa smetnjama u razvoju i djecu i omladinu bez roditeljskog staranja pred završetkom školovanja⁷.

U Strategiji se prvi put ukazuje na značaj razvoja lokalnih usluga socijalne zaštite, kao i na neophodnost decentralizacije u smislu preuzimanja veće uloge lokalne samouprave u razvoju i finansiranju socijalnih servisa:

"Uloga lokalne samouprave je da aktivno kreira i sprovodi socijalnu politiku i socijalnu zaštitu na lokalnom nivou u cilju pružanja podrške ranjivim grupama i obezbeđenja socijalne pravde i sigurnosti života u zajednici."

Kao jedan od dugoročnih prioriteta u oblasti socijalne i dječje zaštite afirmišu se preventivan pristup, proaktivnost korisnika u rješavanju vlastite nepovoljne situacije i pluralizam pružalaca usluga.

Jedan od osnovnih strateških pravaca razvoja socijalne i dječje zaštite je prelaz iz centralizovanog sistema i institucionalnih oblika zaštite na usluge koje podržavaju život u zajednici kojima će se upravljati sa lokalnog nivoa.

Strategija afirmiše opredjeljenje za kombinovani model socijalne politike koji se zasniva na participativnom pristupu svih relevantnih socijalnih aktera (stakeholders) u planiranju, sprovođenju, finansiranju i praćenju primjene socijalne politike. Tako i u domenu usluga socijalne zaštite ova Strategija ukazuje na značaj saradnje i razmjene iskustava i značaj uspostavljanja *lokalnih savjeta za socijalno planiranje*, kao mehanizama saradnje svih socijalnih aktera, koji će koordinirati i planirati razvoj usluga socijalne zaštite. Ukazano je na potrebu uvođenja socijalnih inovacija, odnosno novih oblika usluga socijalne zaštite koje se zasnivaju na potrebama stanovništva, što zahtijeva istraživačku djelatnost i uspostavljanje mehanizama za praćenje tih potreba.

2.3. Projekat "Reforma sistema socijalne i dječje zaštite – unapređenje socijalne inkluzije"

Druga komponenta projekta "Reforma sistema socijalne i dječje zaštite – unapređenje socijalne inkluzije IPA 2010", koji finansira Evropska unija posredstvom Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, usmjerila je proces reforme socijalne zaštite na razvoj lokalnih usluga socijalne zaštite⁸.

⁷ Strategija razvoja socijalne i dječje zaštite za period 2008–2012, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, str. 11

⁸ Za reformu socijalne zaštite (II komponenta) iz IPA 2010. opredijeljeno je 1.180.400 eura, dok je UNDP doprinio sa još 118.040 eura. UNDP je odgovoran za sprovođenje II komponente.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja, u saradnji s UNDP u Crnoj Gori, pokrenulo je izradu lokalnih planova za razvoj usluga socijalne zaštite u tri opštine: Bar, Bijelo Polje i Nikšić. Prethodno je UNDP za svaku od ovih opština uradio analizu o procjeni potreba lokalnog stanovništva sa preporukama za razvoj usluga socijalne zaštite⁹.

Projektne aktivnosti u okviru reforme socijalne zaštite obuhvataju jačanje institucionalnih mehanizama i kapaciteta, koji će omogućiti razvoj lokalnih usluga socijalne zaštite bazirane na sljedećim principima EU prakse u oblasti usluga socijalne zaštite i mehanizama socijalnog uključivanja¹⁰:

1. usklađenost usluga sa potrebama; 2. decentralizacija usluga; 3. raznolikost pružalaca usluga; 4. efektivnost i efikasnost usluga; 5. javnost rada i pouzdanost usluga; 6. visok kvalitet usluga s uspostavljenim mehanizmima učenja i prepoznavanja dobre prakse; 7. prilagodljive usluge.

Rezultati sprovođenja projekta u oblasti reforme socijalne zaštite 2011–2013. godine:

- ✓ Proces izrade lokalnih planova za razvoj usluga socijalne zaštite u Baru, Bijelom Polju i Nikšiću započet je 2011. godine. UNDP je preko sredstava podrške u okviru projekta finansirao 12 usluga u ovim opštinama.
- ✓ Aktivnost izrade lokalnih planova širi se na Ulcinj, Mojkovac, Šavnik, Plužine, Cetinje i Podgoricu 2012. godine, a broj finansiranih usluga socijalne zaštite povećao se na 17.
- ✓ Na posljednjem konkursu za raspodjelu sredstava podrške za razvoj socijalnih servisa (jul 2013) podržano je 23 servisa, dok je izrada lokalnih planova za razvoj usluga socijalne zaštite započeta u Beranama, Budvi, Pljevljima, Kolašinu, Plavu i Tivtu.
- ✓ UNDP je 2012. godine uradio mapiranje i analizu usluga socijalne zaštite u svim crnogorskim opštinama i kreirao bazu lokalnih usluga socijalne zaštite (www.inkluzija.me).
- ✓ Izrađeno je Uputstvo o jedinstvenom postupanju u procesu izrade, usvajanja i implementacije lokalnih planova i distribuirano svim opštinama u Crnoj Gori.

✓

2.4. Prepreke za razvoj usluga socijalne zaštite prije Zakona iz 2013. godine

- ✓ **Centralizovanost sistema socijalne i dječje zaštite**

Strategijom razvoja socijalne i dječje zaštite za period 2008–2012. godine predviđena je veća uloga lokalnih samouprava u upravljanju razvojem usluga socijalne zaštite, ali uloga države u ovom segmentu je i dalje dominantna. Država je i dalje glavni finansijer i pružala usluga socijalne zaštite, preko centara za socijalni rad i drugih javnih ustanova socijalne i dječje zaštite. Zakonodavni okvir od 2005. godine lokalnim samoupravama ostavlja je samo mogućnost da, ukoliko za to imaju sredstava, obezbijede dodatne oblike zaštite. Sistem finansiranja i planiranja finansijskih sredstava za sistem socijalne zaštite je centralizovan. Gotovo sva prava i usluge koje pružaju javne ustanove u sistemu socijalne zaštite finansiraju se iz državnog budžeta, osim manjeg dijela sredstava koje obezbjeđuju lokalne samouprave za jednokratnu novčanu pomoć.

⁹ Nalazi i preporuke za razvoj socijalnih servisa u lokalnoj zajednici, UNDP, 2011.

¹⁰ Ibid

✓ ***Različita ekonomska moć lokalnih samouprava***

Različita ekonomska moć odražava se na nejednaku dostupnost usluga socijalne zaštite u lokalnim samoupravama na sjeveru, jugu i u centralnoj regiji Crne Gore. Ovo direktno utiče na nemogućnost sprovođenja finansijske decentralizacije usluga socijalne zaštite, jer skromni budžet lokalnih samouprava, posebno onih na sjeveru, ne može ispratiti potrebe lokalnog stanovništva.

✓ ***Nepostojanje adekvatnog normativnog okvira koji bi uredio oblast usluga socijalne zaštite***

Iako je bilo predviđeno, nisu ispunjene mjere iz Akcionog plana za primjenu Strategije za period 2008–2012. godine, koje se odnose na uspostavljanje akreditacije, licenciranja i uvođenje standarda kvaliteta usluga socijalne zaštite. Realizaciju ovih mjer predviđaju Zakon iz 2013. godine i Strateški okvir razvoja socijalne i dječje zaštite za period 2013–2017. godine. Sistem licenciranja i akreditacije uspostaviće se do 2015. godine.

✓ ***Neusklađenost zakonodavnog okvira s identifikovanim dugoročnim prioritetima u strateškom okviru socijalne zaštite***

Strateški okvir za period 2013–2017. godine, koji bi definisao dugoročne ciljeve i prioritete sistema socijalne i dječje zaštite, nije usvojen odmah nakon prestanka važenja Strategije za period 2008–2012. godine, već je prvo bitno usvojen Zakon. Tako će se Strategija oslanjati na odredbe Zakona iz 2005. godine koji ne prati tokove reforme ove oblasti.

✓ ***Nedovoljna razmjena iskustva i saradnja relevantnih socijalnih aktera***

Dominantna uloga države u obezbeđenju socijalne zaštite dovele je do neprepoznavanja značaja većeg uključivanja nedržavnih aktera – a posebno nevladinih organizacija, kao začetnika vaninstitucionalnih oblika zaštite – u proces planiranja, sprovođenja i praćenja socijalne politike. Zatvorenost Ministarstva rada i socijalnog staranja za saradnju sa nevladinim organizacijama i sprovođenje procesa decentralizacije “odozgo”, potvrđuje istraživanje Instituta alternativa u okviru projekta “Izazovi razvoja kombinovane socijalne politike u Crnoj Gori”¹¹, kao i Izvještaj o napretku Crne Gore ka Evropskoj uniji (septembar 2012), u kom je Evropska komisija ocijenila da je potrebno da Ministarstvo unaprijedi saradnju sa nevladinim sektorom.

✓ ***Nedovoljna finansijska podrška projektnim aktivnostima nevladinih organizacija od strane države i lokalnih samouprava***

Razvoj novih oblika socijalne zaštite podrazumijeva veća izdvajanja iz državnog i bužeta lokalnih samouprava, kao i veću podršku međunarodnih donatora. Posebno je naglašena potreba za obrazovanjem posebnog fonda na centralnom i lokalnim nivoima iz kojeg bi se finansirali projekti i usluge za finansiranje projekata nevladinih organizacija i drugih pružalaca usluga i na taj način obezbijedila održivost usluga koje se kroz te projekte pružaju. Fond nije osnovan niti je njegovo osnivanje predviđeno Zakonom iz 2013. godine.

✓ ***Nedostatak kontrolnih mehanizama***

Nepostojanje efikasnih mehanizama evaluacije rezultata podržanih projekata, ne-

¹¹ Publikaciju “Izazovi razvoja kombinovane socijalne politike” možete preuzeti na <http://institut-alternativa.org/izazovi-razvoja-kombinovane-socijalne-politike-u-crnoj-gori/>

postojanje standarda za pružanje usluga, nepostojanje evidencije usluga i pružalaca usluga dodatno je otežavalo razvoj i održivost lokalnih socijalnih servisa. Tome do-prinosi sve veće povlačenje međunarodnih donatora, ali i nedovoljna angažovanost socijalnih aktera da pisanjem i prijavom projekata obezbijede dodatna sredstva.

✓ **Nepostojanje istraživanja, stručnih analiza i statistika o socijalnim potrebama lokalnog stanovništva**

Centar za savjetodavne, istraživačke i stručne poslove nije osnovan, niti je Ministarstvo rada i socijalnog staranja uspostavilo funkcionalan odnos između primjene, praćenja potreba i izvještavanja. Otežavajući okolnost predstavlja i nepostojanje jedinstvene baze podataka u sistemu socijalne i dječje zaštite, nestandardizovan način vođenja evidencije centara za socijalni rad i lokalnih samouprava, čime se pouzdanost podataka dovodi u pitanje, a izvještavanje svodi samo na pregled statističkih podataka bez stručne analize. Tek se Zakonom iz 2013. godine predviđa osnivanje Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu, koji će biti zadužen kako za nadzor i kontrolu razvoja usluga socijalne zaštite tako i za praćenje i analizu socijalnih pojava i problema kako bi se ispratile potrebe stanovništva.

✓ **Nepostojanje koordinacionih lokalnih tijela koja bi upravljala razvojem usluga socijalne zaštite**

Na lokalnom nivou nisu uspostavljeni lokalni savjeti za socijalno planiranje, iako je to bilo planirano Strategijom 2008–2012. godine. U pitanju su lokalna radna tijela koja bi upravljala razvojem usluga socijalne zaštite kao institucionalnog vida saradnje različitih socijalnih aktera. Iako je njihovo uspostavljanje bilo planirano prije isteka Strategije za period 2008–2012. godine, tek su krajem 2012. godine uspostavljeni improvizovani mehanizmi za planiranje razvoja usluga socijalne zaštite u vidu radne grupe za izradu i radne grupe za praćenje primjene lokalnog plana za unapređenje socijalne inkluzije.

✓ **Pasivan položaj korisnika**

Nisu uspostavljeni programi uključivanja na tržište rada radno-sposobnih korisnika materijalnog obezbjeđenja, iako je i ova aktivnost bila planirana Akcionim planom Strategije. Korisnik nema mogućnost da aktivno učestvuje u pronalaženju najpotpunijeg načina za prevazilaženje nepovoljne situacije. Nije postojala mogućnost izbora usluge niti pružalaca usluge. Sama mogućnost korišćenja vaninstitucionalnih oblika zaštite zavisila je od informisanosti korisnika o aktivnostima (projektima) nevladinih organizacija, koje su te usluge uglavnom i pružale. Uloga korisnika svodi se na ostvarenje i korišćenje prava na materijalna davanja.

✓ **Birokratizacija centara za socijalni rad**

Opterećenost administrativnim procedurama, obimnost zahtjeva za ostvarenje nekog prava i deficitarnost kadra, otežavaju mogućnost centara da odgovore korisnicima svim raspoloživim kapacitetima u smislu planiranja i preduzimanja potrebnih aktivnosti za obezbjeđenje odgovarajuće usluge socijalne zaštite. Na ovo takođe utiče činjenica da nije uspostavljen informacioni sistem socijalnog staranja. Pojednostavljinjem administrativnih procedura otvorice se mogućnosti da se stručni radnici više bave procjenom i planiranjem potrebnih usluga socijalne zaštite, ali i da se uvedu savremene metode rada.

✓ **Neujednačenost znanja i pristupa prilikom pružanja usluga**

Ova pojava je prisutna kako u centrima za socijalni rad tako i u privatnom neprofитном sektoru. Usluge pružaju osobe koje nemaju adekvatno profesionalno zvanje odnosno stručnu spremu, niti postoje standardi za pružaoca usluge i kvalitet usluge koja se pruža. Zbog toga je izuzetno važan sistem licenciranja propisan novim Zakonom, koji licencu predviđa kako za nevladine organizacije tako i za stručne radnike u centrima i drugim ustanovama socijalne i dječje zaštite.

2.5. Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti ("Službeni list Crne Gore" 27/13)

Pravo na usluge socijalne zaštite, kao posebno pravo u sistemu socijalne i dječje zaštite, prvi put se priznaje stupanjem na snagu Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti iz 2013. godine.

Prava iz socijalne i dječje zaštite

Član 11

Prava iz socijalne i dječje zaštite su: 1) osnovna materijalna davanja; 2) usluge socijalne i dječje zaštite.

Zakon definiše potrebne preduslove za razvoj mreže usluga socijalne zaštite koje odgovaraju potrebama stanovništva i omogućavaju njihovu dostupnost. Zakonom se organizacijama, preduzetnicima i fizičkim licima omogućava da pružaju usluge socijalne zaštite ukoliko zadovolje uslove za obavljanje te djelatnosti i dobiju licencu. Na ovakav način se afirmiše princip pluralizma pružalaca usluga, a samim tim i pluralizam usluga.

Prema Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti ("Službeni list Crne Gore" 27/13), usluge socijalne zaštite, koje pored centara za socijalni rad mogu pružati i drugi akteri, obuhvataju usluge podrške za život u zajednici, socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske usluge i usluge smještaja.

Usluge podrške za život u zajednici su: dnevni boravak/centar, pomoć u kući, stanovanje uz podršku, svratište, personalna asistencija, tumačenje i prevođenje na znakovni jezik i druge usluge podrške za život u zajednici.

Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge obuhvataju: savjetovanje, terapiju, medijaciju, SOS telefon i druge usluge s ciljem prevazilaženja kriznih situacija i unapređivanja porodičnih odnosa.

Smještaj je usluga koja podrazumijeva boravak korisnika: na porodičnom smještaju – hraniteljstvu, porodičnom smještaju, u ustanovi socijalne i dječje zaštite, u prihvatilištu – skloništu i u drugim vrstama smještaja. Istraživanjem je od usluga smještaja obuhvaćen samo smještaj u sklonište/prihvatilište kao vaninstitucionalni oblik zaštite.

Zakon predviđa osnivanje **Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu**, kao posebnog sektora pri Ministarstvu rada i socijalnog staranja, koji će obavljati savjetodavne, istraživačke i stručne poslove u oblasti socijalne i dječje zaštite; pratiti kvalitet stručnog rada i usluga u ustanovama; pružati stručnu supervizijsku podršku radi unapređenja stručnog rada i usluga socijalne i dječje zaštite; obavljati poslove licenciranja stručnih radnika i izda-

vati licencu za rad; obavljati stručne i organizacione poslove u postupku akreditacije programa obuke, odnosno programa pružanja usluga kojim se obezbjeđuje stručno usavršavanje stručnim radnicima i stručnim saradnicima i pružaocima usluga; donositi Etički kodeks za zaposlene u oblasti socijalne i dječje zaštite; istraživati socijalne pojave i probleme, djelatnost i efekte socijalne i dječje zaštite; izradivati analize i izvještaje i predlagati mjere za unapređenja u oblasti socijalne i dječje zaštite; razvijati sistem kvaliteta u socijalnoj i dječjoj zaštiti; koordinirati razvoj standarda usluga i predlagati nadležnom organu državne uprave unapređenje postojećih i uvođenje novih standarda; učestvovati u izradi, sprovođenju, praćenju i ocjeni efekata primjene strategija, akcionalih planova, zakona i drugih propisa koji se odnose na razvoj djelatnosti socijalne i dječje zaštite; organizovati stručno usavršavanje stručnih radnika i stručnih saradnika; osmisliti i publikovati monografije, časopise i zbornike radova, stručne priručnike, vodiče, informatore, studije i primjere dobre prakse; informisati stručnu i širu javnost o sprovođenju socijalne i dječje zaštite; ukazivati na potrebe i probleme korisnika, a posebno korisnika iz osjetljivih društvenih grupa i sl.

Zakonom je predviđeno da se (vaninstitucionalne) usluge socijalne zaštite finansiraju iz budžeta države, budžeta opštine, vršenjem djelatnosti pružalaca usluga – učešćem korisnika, putem donacija, poklona, zavještanja, legata, osnivanjem zadužbina i fondacija i sl. Međutim, nije definisano kako će se finansiranje realizovati, što će biti predmet regulisanja posebnim podzakonskim aktom.

Predviđena je veća odgovornost lokalne samouprave u finansiranju usluga socijalne zaštite, kao što su: pomoći u kući, dnevni boravak, usluge narodne kuhinje, odmor i rekreacija djece, stanovanje uz podršku, smještaj u prihvatilište – sklonište, stanovanje za socijalno ugrožena lica, kao i drugih usluga u skladu sa materijalnim mogućnostima lokalne samouprave.

Razvoj socijalne i dječje zaštite

Član 156

Radi razvoja odnosno finansiranja usluga socijalne i dječje zaštite sredstva se obezbjeđuju iz budžeta države, budžeta opštine, donacija, igara na sreću i drugih izvora u skladu sa zakonom. Sredstvima iz stava 1 ovog člana finansiraju se: 1) usluge socijalne i dječje zaštite za kojima postoji potreba u opštini; 2) inovativne usluge i usluge socijalne i dječje zaštite od posebnog značaja za državu.

Visinu sredstava za usluge iz stava 1 ovog člana, kriterijume za njihovu raspodjelu po pojedinim opštinama, kriterijume za učešće lokalne samouprave i dinamiku prenosa sredstava utvrđuje nadležni organ državne uprave.

Dakle, ukoliko lokalne samouprave nisu u mogućnosti da obezbijede sredstva za navedene usluge, u njihovom finansiranju učestvovaće država.

Zakonom se definiše i donošenje posebnih podzakonskih akata od značaja za razvoj usluga socijalne zaštite kojima se regulišu:

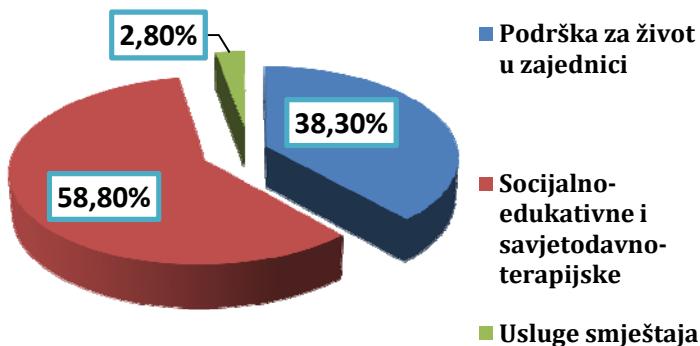
- ✓ licenciranje i akreditacija,
- ✓ zbirke podataka – vođenje evidencije,
- ✓ kriterijumi za utvrđivanje cijene usluge socijalne i dječje zaštite,
- ✓ učešće korisnika u troškovima usluga.

Vodeći se tipologijom usluga koja je svoje utemeljenje našla u Zakonu, u nastavku Izvještaja je pregled stanja za svaku jedinicu lokalne samouprave u pogledu dostupnosti usluga socijalne zaštite, sa katalogom usluga za svaku lokalnu samoupravu. Da bismo analizirali stanje, uradili smo presjek na nacionalnom nivou sa setom preporuka u cilju povećanja dostupnosti mreže usluga socijalne zaštite koje korisnika zadržavaju u najmanje restriktivnom okruženju (porodici, lokalnoj zajednici), smanjujući na taj način broj korisnika institucionalnih vidova zaštite.

3. NACIONALNI PREGLED USLUGA SOCIJALNE ZAŠTITE

3.1. Vrste usluga

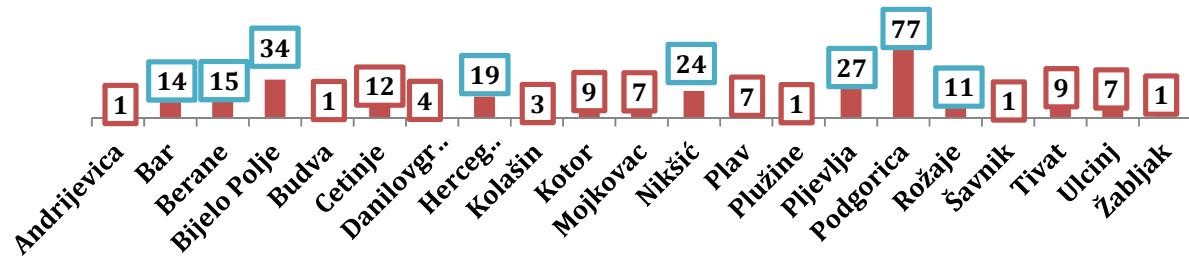
Grafik 1 Udio vrsta usluga u ukupnom broju usluga

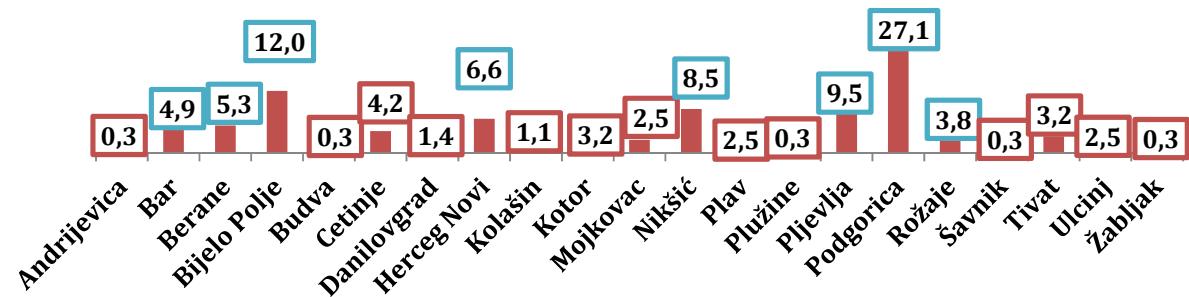
Prema Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti, vrste usluga socijalne zaštite su: podrška za život u zajednici, socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske i usluge smještaja¹². Za izvještajni period mapirano je 284 usluge socijalne zaštite. Najviše su zastupljene socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske

jske usluge (167 usluga) koje čine udio od 58,8% u ukupnom broju usluga. Mapirano je 109 usluga podrške za život u zajednici, koje čine udio od 38,3% i osam usluga skloništa, koje čine udio od 2,8% u ukupnom broju usluga.

Grafik 2. Teritorijalna raspodjela usluga socijalne zaštite – broj usluga

Grafik 3 Teritorijalna raspodjela usluga socijalne zaštite – udio usluga na lokalnom nivou u ukupnom broju usluga

12 Kao što je navedeno u uvodnom dijelu izvještaja, usluge procjene i planiranja, neodložne intervencije i usluge smještaja u ustanove socijalne i dječje zaštite nisu bile predmet istraživanja.

Teritorijalna raspodjela usluga ukazuje da je broj dostupnih usluga socijalne zaštite u korelaciji sa veličinom lokalnih samouprava (grafici 2 i 3). U najvećim lokalnim samoupravama u Crnoj Gori (Podgorici, Bijelom Polju, Pljevljima, Nikšiću, Herceg Novom, Beranama i Baru) dostupan je najveći broj usluga socijalne zaštite.

Tabela 1 Pokrivenost ciljne grupe uslugama socijalne zaštite – teritorijalna raspodjela

Lokalna samouprava	Broj osoba 65+	Broj korisnika usluga za osobe 65+	%
Andrijevica	852	0	
Bar	5574	331	5,94%
Berane	4528	120	2,65%
Bijelo Polje	5681	210	3,70%
Budva	1918	42	2,19%
Cetinje	2573	95	3,69%
Danilovgrad	2569	125	4,87%
Herceg Novi	15445	113	0,73%
Kolašin	1426	35	2,45%
Kotor	2009	117	5,82%
Mojkovac	1207	100	8,29%
Nikšić	9768	290	2,97%
Plav	1739	65	3,74%
Plužine	719	0	
Pljevlja	5645	123	2,18%
Podgorica	19952	350	1,75%
Rožaje	1864	65	3,49%
Šavnik	411	50	12,17%
Tivat	1781	80	4,49%
Ulcinj	2869	0	
Žabljak	692	0	
Ukupno	89 222	2311	

Veći broj dostupnih usluga ne mora nužno da znači i bolju pokrivenost ciljnih grupa uslugama socijalne zaštite, odnosno usmjerenošć usluga na zadovoljavanje potreba prioritetskih ciljnih grupa. Rezultati istraživanja pokazali su da su u mnogim lokalnim samoupravama donijeti lokalni akcioni planovi u kojima su prepoznate konkretne ciljne grupe, ali da bez obzira na to što je dostupan veći broj usluga (u poređenju sa drugim lokalnim samoupravama), nijedna usluga nije usmjerena na tu prioritetu ciljnu grupu.

Tabela 1, koja sadrži teritorijalnu pokrivenost osoba preko 65 godina starosti¹³ uslugama

13 Kako bismo bolje objasnili da veličina lokalne samouprave (po broju stanovnika) ne znači nužno i bolju usmjerenošć usluga socijalne zaštite sa potrebama ciljnih grupa, uporedili smo broj pripadnika jedne ciljne grupe i broj korisnika svih mapiranih usluga za tu ciljnu grupu. Kao reprezentativnu ciljnu grupu naveli smo osobe starosti preko 65 godina, kako zbog toga što ova ciljna grupa predstavlja najveći udio stanovništva u svim lokalnim samoupravama tako i zbog činjenice da su podaci o broju korisnika tih usluga u najvećoj mjeri bili dostupni, da je mali broj podtipova usluga za stare i da se gotovo sve mapirane usluge za stare odnose na osobe stare preko 65 godina. U cilju poređenja, korišćeni su podaci "Monstata" iz popisa stanovništva iz 2011. godine u kom je dostupan tačan broj starih preko 65 godina za svaku lokalnu samoupravu posebno.

socijalne zaštite, ukazuje da je na lokalnom nivou u prosjeku 3,39% ove ciljne grupe obuhvaćeno uslugama socijalne zaštite¹⁴. Ukoliko pogledamo podatke za Podgoricu, sa najvećim brojem osoba preko 65 godina starosti (19 952), i Šavnik sa najmanjim (411), vidjećemo da je pokrivenost ove ciljne grupe uslugama veća u Šavniku (12,10%) u odnosu na Podgoricu, gdje je pokrivenost ove ciljne grupe uslugama svega 1,8%.

Tabela 2 Pokrivenost ciljne grupe uslugama socijalne zaštite – nacionalni pregled

Lokalna samouprava	Broj osoba 65+ u Crnoj Gori	Broj osoba 65+ korisnika usluga	% broja korisnika od ukupnog broja osoba 65+ u Crnoj Gori
Andrijevica	89222	0	0,000%
Bar	89222	331	0,371%
Berane	89222	120	0,134%
Bijelo Polje	89222	210	0,235%
Budva	89222	42	0,047%
Cetinje	89222	95	0,106%
Danilovgrad	89222	125	0,140%
Herceg Novi	89222	113	0,127%
Kolašin	89222	35	0,039%
Kotor	89222	117	0,131%
Mojkovac	89222	100	0,112%
Nikšić	89222	290	0,325%
Plav	89222	65	0,073%
Plužine	89222	0	0,000%
Pljevlja	89222	123	0,138%
Podgorica	89222	350	0,392%
Rožaje	89222	65	0,073%
Šavnik	89222	50	0,056%
Tivat	89222	80	0,090%
Ulcinj	89222	0	0,000%
Žabljak	89222	0	0,000%
Ukupno	899222	2311	2,590%

Ukupan broj osoba starosti preko 65 godina koje koriste usluge socijalne zaštite je 2311, što je u odnosu na ukupan broj ove ciljne grupe, koji prema podacima "Monstata" iznosi 89 222, svega 2,59%. Dakle, na nacionalnom nivou, uslugama socijalne zaštite je obuhvaćeno svega 2,59% pripadnika ove ciljne grupe. Razlozi za to mogu biti različiti: razlikuje se socio-ekonomski položaj pripadnika ove ciljne grupe u različitim lokalnim samoupravama ili, na primjer, u mnogim lokalnim samoupravama osobe preko 65 godina starosti nisu prepoznate kao ciljna grupa na koju je potrebno usmjeriti usluge socijalne zaštite ili jesu, ali usluge nisu razvijane.

¹⁴ Prosječnu pokrivenost uslugama socijalne zaštite po jedinici lokalne samouprave dobili smo tako što smo zbir iz kolone 4 (postotak od ukupnog broja ciljne grupe u lokalnoj samoupravi), koji iznosi 71,11%, podijelili sa brojem lokalnih samouprava u Crnoj Gori.

3.2. Podtipovi usluga socijalne zaštite

3.2.1. Podrška za život u zajednici

Prema Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti, podtipovi podrške za život u zajednici su: dnevni boravak/centar, stanovanje uz podršku, pomoć u kući, svratište, personalna asistencija, tumačenje i prevođenje na znakovni jezik. Zakon ostavlja mogućnost da se i druge usluge podvedu pod ovaj podtip, tako da smo, pored ovih, mapirali i usluge koje se odnose na razvoj volonterskog servisa, obezbjeđenje prevoza, asistenciju (nabavku ortopedskih i drugih pomagala).

Prema rezultatima istraživanja, u Crnoj Gori je dostupno 109 usluga podrške za život u zajednici. Na nacionalnom nivou, dostupni su svi podtipovi koje prepoznaće Zakon, ali nisu svi podtipovi jednak razvijeni i raspoređeni na lokalnom nivou. Najviše zastupljen podtip usluga podrške za život u zajednici je pomoć u kući.

Tabela 3 Broj i udio podtipova usluga podrške za život u zajednici

Podtipovi podrške za život u zajednici	Broj usluga	%
Dnevni boravak/centar	16	14,6
Stanovanje uz podršku	3	2,7
Pomoć u kući	41	37,6
Personalna asistencija	20	18,3
Razvoj volonterskog servisa	11	10,9
Asistencija	13	12
Tumačenje i prevođenje na znakovni jezik	2	1,8
Svratište (narodna kuhinja)	3	2,7

3.2.2. Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske usluge

Prema Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti, u socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske usluge potпадaju: savjetovanje, terapija, medijacija, SOS telefon i druge usluge s ciljem prevazilaženja kriznih situacija i unapređivanja porodičnih odnosa.

U usluge socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog tipa nismo uključili usluge koje pružaju centri za socijalni rad, jer su, po Zakonu, savjetovanje, informisanje (edukacija), medijacija i terapija usluge socijalnog rada koje su centri za socijalni rad obavezne pružati kao primarne ustanove socijalne zaštite.

Tabela 4 Podtipovi socijalno-edukativnih i savjetodavno-terapijskih usluga

Podtipovi socijalno- edukativnih i savjetodavno-terapijskih usluga	Broj usluga	%
Savjetovanje	14	8,38%
Asistencija u učenju i medijacija	3	1,79%
Kreativne radionice	9	5,38%
Terapija	4	2,39%
Edukacija	25	14,97%
SOS telefon	10	5,98%
Savjetovanje i terapija	48	28,74%
Medijacija	2	1,19%
Savjetovanje i edukacija	18	10,77%
Savjetovanje, edukacija i terapija	6	3,59%
Savjetovanje, terapija i medijacija	5	2,99%
Savjetovanje, edukacija i medijacija	7	4,19%
Savjetovanje i medijacija	1	0,59%
Savjetovanje i SOS telefon	4	2,39%
Savjetovanje, edukacija i kreativne radionice	1	0,59%
Savjetovanje, edukacija, terapija i medijacija	6	3,59%
Edukacija, terapija i medijacija	1	0,59%
Savjetovanje, kreativne radionice i terapija	1	0,59%
Savjetovanje i kreativne radionice	1	0,59%
Savjetovanje, terapija, SOS telefon i medijacija	1	0,59%

Prema rezultatima istraživanja, u Crnoj Gori je dostupno 167 usluga socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera, što čini 58,8% ukupnog broja usluga. Samo 66 socijalno-edukativnih i savjetodavno-terapijskih usluga (39,5%) podrazumijeva samo jedan podtip. Obično usluga podrazumijeva kombinaciju dva podtipa ili više podtipova ove usluge, a najviše savjetovanja i terapije (28,7%).

3.2.3. Usluga skloništa

Kako su predmet istraživanja vaninstitucionalne usluge socijalne zaštite, od usluga smještaja mapirali smo samo uslugu smještaja u skloništu, ali ne i usluge smještaja u ustanove.

Prema rezultatima istraživanja, u Crnoj Gori je dostupno osam usluga smještaja u skloništu.

Tabela 5 Usluga skloništa

Prihvatna stanica za žrtve nasilja	Centar za podršku djeci i porodici	Bijelo Polje
SOS sklonište za žene i djecu žrtve nasilja Nikšić – Socijalni servis za žene	SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja	Nikšić
Sklonište za beskućnike	Inicijativa za ljudska prava	Podgorica
Sklonište za žrtve porodičnog nasilja	Sekretarijat za socijalno staranje u saradnji sa SŽK	Podgorica
Sklonište za LGBT osobe	LGBT Forum Progres	Podgorica
Prihvatilište za samohrane maloljetne majke	Dom nade	Podgorica
Sklonište za žrtve trgovine ljudima	Crnogorski ženski lobi	Podgorica
Sigurna ženska kuća	Otvoreni centar "Bona Fide"	Pljevlja

3.3. Pružaoci usluga

Pružaoci usluga su nevladine organizacije, javne ustanove i organizacije Crvenog krsta. Lokalne samouprave javljaju se kao ugovarači usluga socijalne zaštite koje pružaju nevladine organizacije ili lokalne organizacije Crvenog krsta.

Prema Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti, predviđena je veća odgovornost lokalne samouprave u finansiranju usluga socijalne zaštite, kao što su: pomoć u kući, dnevni boravak, usluge narodne kuhinje, odmor i rekreacija djece, stanovanje uz podršku, smještaj u prihvatilište – sklonište, stanovanje za socijalno ugrožena lica, kao i drugih usluga u skladu sa materijalnim mogućnostima lokalne samouprave.

Lokalna samouprava ima ulogu ugovarača usluga socijalne zaštite. Prema rezultatima istraživanja, lokalna samouprava najviše ugovara uslugu pomoći u kući za stare osobe i uslugu smještaja u sklonište. Lokalne samouprave su u izvještajnom periodu kroz lokalne javne radove ugovorile 17 usluga pomoći u kući starim osobama. Dvije lokalne samouprave (Cetinje i Podgorica) obezbjeđuju besplatni dnevni obrok za socijalno ugrožene osobe, u skladu sa kriterijumima u Odlukama o socijalnoj i dječjoj zaštiti. Ovo je ujedno jedini vid usluge koju lokalna samouprava direktno pruža korisnicima.

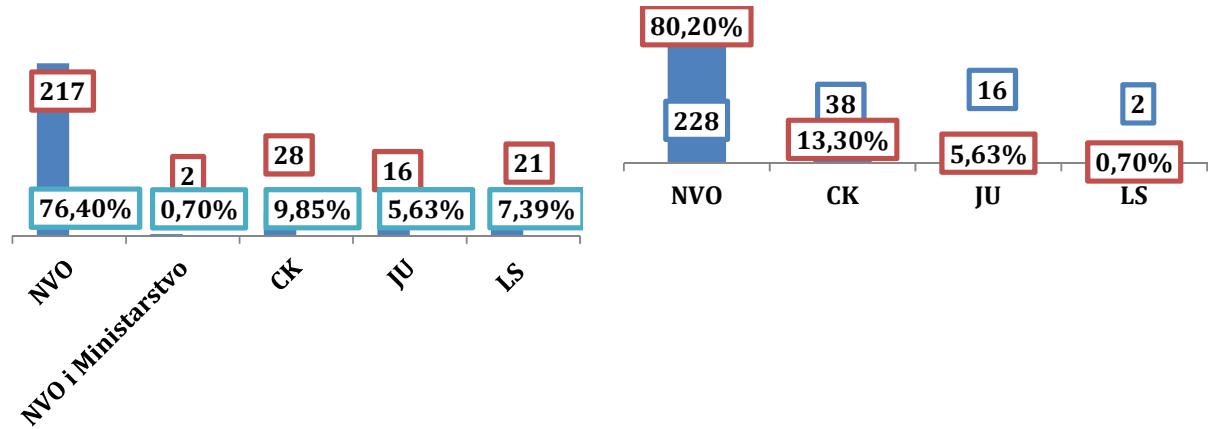
Važno je napomenuti da se većina usluga smještaja sprovodi u partnerstvu nevladinih organizacija sa lokalnom samoupravom (Podgorica, Nikšić, Pljevlja), dok je za dvije usluge smještaja u sklonište ugovarač država (Ministarstvo unutrašnjih poslova i Ministarstvo rada i socijalnog staranja)¹⁵. Međutim, direktni pružaoci usluga su nevladine organizacije.

Prema rezultatima istraživanja, u partnerstvu sa nevladinom organizacijom¹⁶ jedna lokalna samouprava obezbjeđuje uslugu stanovanja uz podršku. Lokalna samouprava se javlja kao osnivač javnih ustanova socijalne i dječje zaštite, ali usluge pružaju javne ustanove, dok se lokalna samouprava nalazi u svojstvu ugovarača.

¹⁵ Sklonište za žrtve trgovine ljudima koju pruža Crnogorski ženski lobi po ugovoru sa Kancelarijom za sprečavanje trgovine ljudima (Ministarstvo unutrašnjih poslova) i Sklonište za beskućnike koje obezbjeđuje Akcija za ljudska prava, po ugovoru sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja.

¹⁶ Sekretarijat za socijalno staranje Glavnog grada u saradnji sa Centrom za prava djeteta.

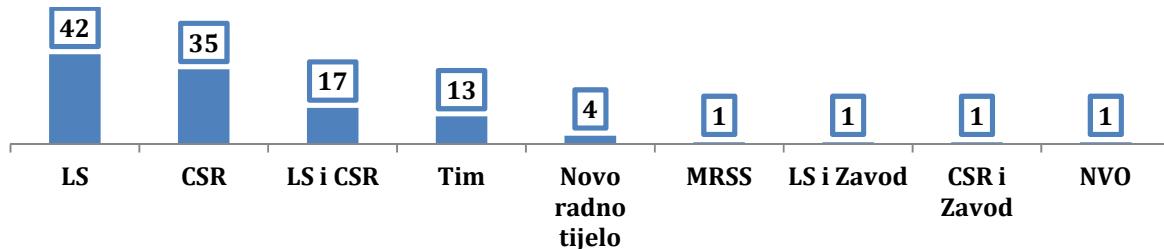
Grafik 4 Broj usluga ukoliko je LS ugovarač usluge Grafik 5 Broj usluga ukoliko je LS pružalac usluge

Kada je u pitanju razvoj usluga socijalne zaštite, lokalne samouprave više imaju ulogu koordinatora i upravljača nego što se javljaju kao direktni pružaoci usluga.

Ovo su prepoznali i sami učesnici istraživanja. Od 116 učesnika koji su odgovorili na pitanje o tome ko treba da upravlja procesom razvoja usluga socijalne zaštite najviše njih je u tom segmentu prepoznao ulogu lokalne samouprave (42).

Grafik 6 Koordinator razvoja usluga socijalne zaštite – odgovori učesnika istraživanja*

*Pod Zavodom se podrazumijeva Zavod za socijalnu i dječju zaštitu.

3.3.1. Broj i teritorijalna raspodjela pružalaca usluga

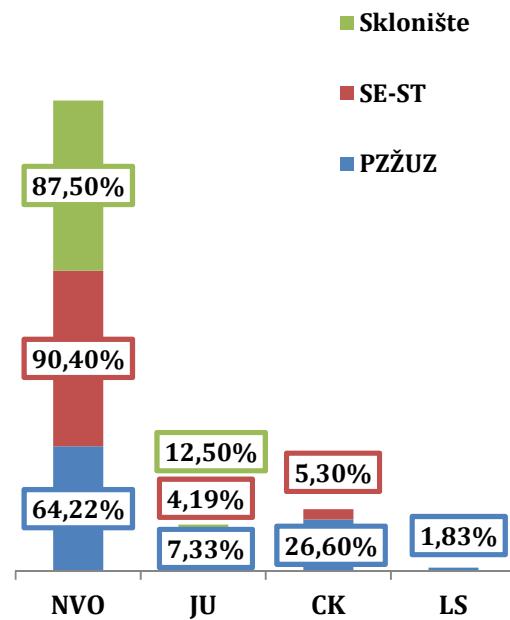
Kao što veći broj stanovnika prepostavlja veći broj usluga socijalne zaštite, tako i veći broj usluga prepostavlja veći broj pružalaca usluga.

Tabela 6 Struktura pružalaca usluga po jedinici lokalne samouprave

LS	Broj pružalaca	NVO	CK	JU	LS
Andrijevica	1	1			
Bar	7	6	1		
Berane	11	10	1		
Bijelo Polje	15	11	1	3	
Budva	1		1		
Cetinje	8	6	1		1
Danilovgrad	4	2	1	1	
Herceg Novi	15	13	1	1	
Kolašin	3	1	1	1	
Kotor	7	5	1	1	
Mojkovac	5	4	1		
Nikšić	13	10	1	2	
Plav	4	2	1	1	
Plužine	1	1			
Pljevlja	16	13	1	2	
Podgorica	43	39	1	2	1
Rožaje	8	7	1		
Šavnik	1		1		
Tivat	6	5	1		
Ulcinj	5	4		1	
Žabljak	1	1			
UKUPNO	175	141	17	15	2

Na osnovu rezultata istraživanja, u Crnoj Gori usluge pruža 175 pružalaca, od kojih je najviše nevladinih organizacija. Mapirana je ukupno 141 nevladina organizacija (80,5%), koje pružaju 70 usluga podrške za život u zajednici, 151 uslugu socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera i sedam usluga skloništa. U istraživanju je učestvovalo 17 opštinskih organizacija Crvenog krsta (9,7%), koje pružaju ukupno 38 usluga, uglavnom podrške za život u zajednici. Crveni krst pruža devet usluga socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera, dok 16 usluga pruža 15 javnih ustanova socijalne zaštite (8,5%). Dvije lokalne samouprave (1,1%) pružaju usluge podrške za život u zajednici.

Grafik 7 Struktura usluga prema tipu pružalaca i vrsti usluga

3.4. Struktura usluga prema pružaocima

3.4.1. Struktura podtipova usluga podrške za život u zajednici prema pružaocu

Tabela 7 Podtipovi usluga podrške za život u zajednici prema pružaocu

	NVO	Javne ustanove	Lokalna samouprava	Crveni krst	Ukupno
Dnevni boravak/centar	9	7			16
Stanovanje uz podršku	2	1			3
Pomoć u kući	19			22	41
Personalna asistencija	16			4	20
Razvoj volonterskog servisa	10			1	10
Asistencija	11			2	13
Tumačenje i prevođenje na znakovni jezik	2				2
Dnevni obrok	1		2		3
Ukupno	70	8	2	29	109

3.4.2. Struktura podtipova usluga socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera prema pružaocu

Tabela 8 Podtipovi socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera prema pružaocu

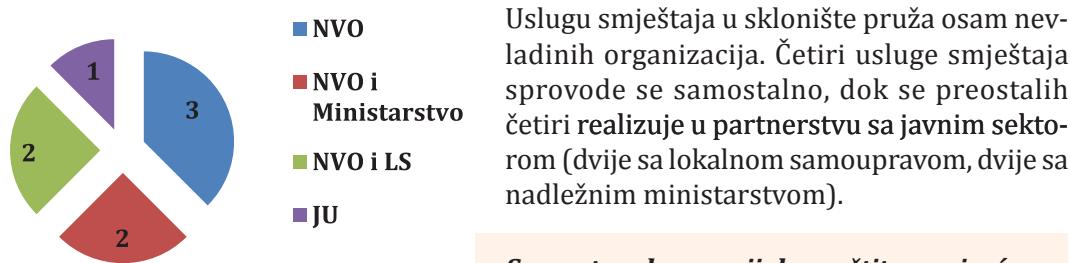
Podtipovi SE-ST usluga	NVO	CK	JU	Broj podtipova usluga
Savjetovanje	11	2	1	13
Asistencija u učenju i medijacija	2	1		3
Kreativne radionice	10			10
Terapija	3	1		4
Edukacija	20	1	4	25
SOS telefon	10			10
Savjetovanje i terapija	46		2	48
Medijacija	2			2
Savjetovanje i edukacija	15	3		18
Savjetovanje, edukacija i terapija	5	1		6
Savjetovanje, terapija i medijacija	5			5
Savjetovanje, edukacija i medijacija	7			7
Savjetovanje i medijacija	1			1
Savjetovanje i SOS telefon	4			4
Savjetovanje, edukacija i kreativne radionice	1			1
Savjetovanje, edukacija, terapija i medijacija	5		1	6
Edukacija, terapija i medijacija	1			1
Savjetovanje, kreativne radionice i terapija	1			1
Savjetovanje i kreativne radionice	1			1
Savjetovanje, terapija, SOS telefon i medijacija	1			1
Ukupno	151	9	7	167

Udio nevladinih organizacija u pružanju usluga socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera je 90,4%. Poređenjem ukupnog broja podtipova usluge i broja usluga istog podtipa koje pružaju nevladine organizacije, dolazimo do podatka da 44 usluge socijalno-edukativnih i savjetodavno-terapijskih usluga (26,3%) pružaju samo nevladine organizacije (*boldovano rozom bojom).

Udio usluga drugih pružalaca u ukupnom broju podtipova socijalno-edukativnih i savjetodavno-terapijskih usluga značajno je manji. Prema rezultatima istraživanja, Crveni krst pruža devet socijalno-edukativnih i savjetodavno-terapijskih usluga (5,38%). Od sedam usluga socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera (4,12%) koje pružaju javne ustanove, tri usluge pružaju domovi zdravlja u cilju prevencije bolesti zavisnosti.

3.4.3. Usluga skloništa prema pružaocu/ugovaraču

Grafik 8 Usluga skloništa prema pružaocu

Uslugu smještaja u sklonište pruža osam nevladinih organizacija. Četiri usluge smještaja sprovode se samostalno, dok se preostalih četiri realizuje u partnerstvu sa javnim sektorom (dvije sa lokalnom samoupravom, dvije sa nadležnim ministarstvom).

Sve vrste usluga socijalne zaštite u najvećem broju pružaju nevladine organizacije. Od

284 usluge socijalne zaštite, nevladine organizacije pružaju čak 217 usluga (76,40%). U pitanju su usluge koje se ne sprovode u formalizovanom partnerstvu ili po ugovoru sa drugim akterima, ali koje mogu uključivati određeni vid saradnje. Ukoliko u broj usluga koje pružaju nevladine organizacije uključimo usluge koje one pružaju na osnovu ugovora, memoranduma o saradnji ili bilo kog drugog vida saradnje sa lokalnom samoupravom ili ministarstvom, onda je broj usluga koje pružaju veći – 228 usluga (80,2%).

3.5. Ciljne (korisničke) grupe

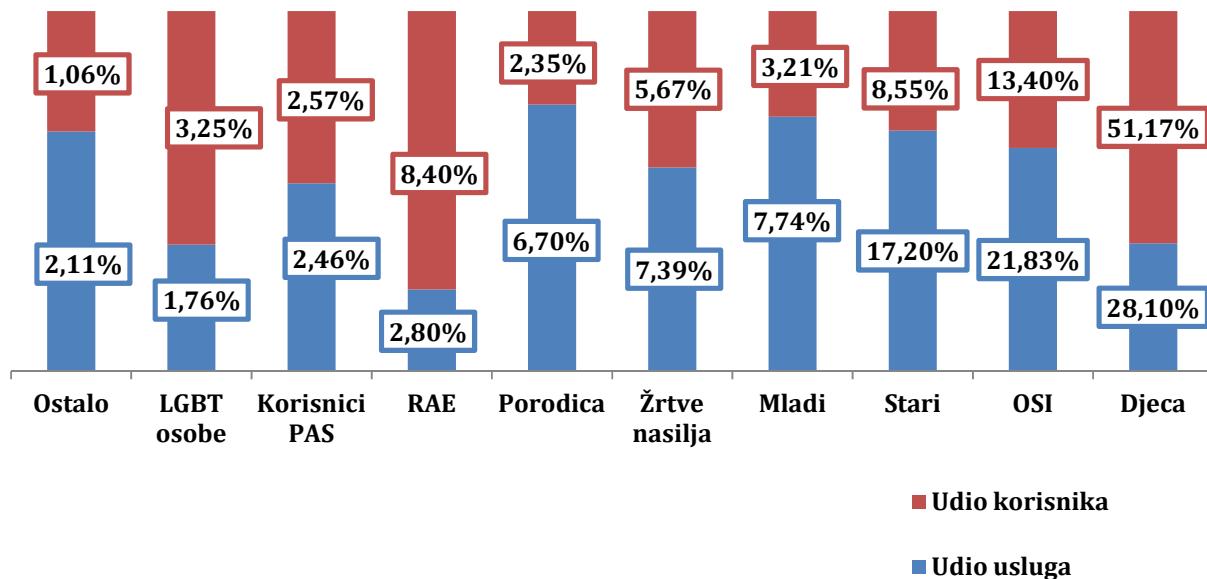
Na osnovu rezultata istraživanja, ciljne grupe prema kojima su usmjerene usluge socijalne zaštite su: djeca, osobe s invaliditetom, stara populacija, žrtve nasilja, mladi, porodica, Romi, Aškalije i Egipćani, LGBT osobe, seksualne radnice, osobe na izrdžavanju kazne za izvršenje krivičnih djela, osobe zavisne od kockanja i beskućnici¹⁷.

U okviru jedne ciljne grupe ima više korisničkih grupa. Tako su usluge za djecu prioritetsko orijentisane na djecu sa smetnjama u razvoju, usluge za žrtve nasilja na žene i djecu žrtve porodičnog nasilja, usluge za osobe s invaliditetom na osobe s oštećenim vidom i sluhom, usluge za Rome, Aškalije i Egipćane na djecu predškolskog i školskog uzrasta, usluge za korisnike psihoaktivnih supstanci na korisnike koji injektiraju drogu, usluge za mlade na osobe srednjoškolskog uzrasta i mlade sa smetnjama u razvoju, a usluge za porodicu na roditelje djece sa smetnjama u razvoju, samohrane roditelje i porodice u riziku. Ovdje napominjemo da je kriterijum tipologije ciljnih grupa bio uzrok korišćenje određene usluge¹⁸.

¹⁷ Ciljne grupe su nabrojane prema broju usluga koje su za njih razvijene, od ciljne grupe za koju je dostupno najviše usluga do ciljne grupe koje su samo prepoznate kao korisnici usluga, ali za njih postoji mali broj usluga.

¹⁸ Na primjer, iako se usluga skloništa za maloljetne majke sa djecom odnosi na djecu sa djecom, kriterijum korišćenja ove usluge jeste da su to samohrani roditelji kojima je potrebna ova usluga. Iako se usluge skloništa odnose i na djecu, kriterijum korišćenja usluge skloništa za žrtve nasilja jeste da je dijete žrtva nasilja, a ne samo da je dijete. Takođe, iako su usluge za djecu namijenjene svoj djeci bez obzira na nacionalnu ili bilo koju drugu pripadnost i orientaciju, posebno su mapirane samo one usluge koje su namijenjene djeci pripadnicima romske i egipćanske nacionalnosti.

Grafik 9 Udio usluga prema ciljnoj grupi i broju korisnika

3.5.1. Djeca

Od 284 usluge, u Crnoj Gori je mapirano ukupno 80 usluga za djecu (28,1%) od čega je 26 usluga podrške za život u zajednici i 54 usluge socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera. Usluge uglavnom pružaju nevladine organizacije (68 usluga – 85%). Udio djece u ukupnom broju korisnika usluga je 50,4%. U nastavku je pregled usluga za djecu klasifikovanih prema uzrocima zbog kojih su djeca korisnici usluga, sa pregledom vrste usluge, pružalaca i broja korisnika.

Tabela 10 Usluge za djecu prema korisničkim grupama

Korisničke grupe	Broj usluga	Vrsta usluge			Broj korisnika	Tip pružalaca		
		PZŽUZ	SE-ST	Sklonište		NVO	CK	JU
Djeca predškolskog i školskog uzrasta*	17		17		12 224	16		1
Djeca sa smetnjama u razvoju	48	24	24		1199	42		6
Djeca žrtve vršnjačkog nasilja	3		3		36	3		
Djeca predškolskog uzrasta RAE populacije	3		3		641	3	6	
Djeca korisnika psihoaktivnih supstanci	2		2		15	2		
Djeca seksualnih radnica	1		1			1		
Djeca bez roditeljskog staranja	1	1			3	1		
UKUPNO	75	25	50		14118	68	6	7

Za djecu predškolskog i školskog uzrasta dostupne su usluge socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera, a odnose se na edukaciju i savjetovanje o prevenciji bolesti zavisnosti i edukaciju o zdravim stilovima života (15 usluga). Za djecu sa poremećajem u ponašanju dostupna je usluga produženog stručnog postupka u školama, dok je za djecu iz porodica sa rizikom dostupna usluga produženog boravka sa stručnim tretmanom.

Za djecu žrtve nasilja dostupne su tri SOS linije, koje održavaju tri nevladine organizacije. Takođe, za djecu žrtve nasilje dostupne su usluge smještaja u sklonište¹⁹.

Za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju dostupne su 52 usluge. Od toga je 25 usluga koje se odnose na podršku za život u zajednici, dok su preostalih 27 socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske, sa naglaskom na savjetovanje i terapiju. Od ukupnog broja usluga, 42 pružaju nevladine organizacije, dok šest usluga pružaju javne ustanove. Uкупan broj korisnika usluga za djecu sa smetnjama u razvoju je 1199. Usluge podrške za život u zajednici koje pružaju javne ustanove su usluge dnevnih centra za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju. Pored usluga dnevnog boravka, za djecu sa smetnjama u razvoju su dostupne usluge personalne asistencije, kreativne radionice u kojima razvijaju radne i socijalne vještine, usluge ili tretman stručnih radnika (logopeda, fizioterapeuta, defektologa i sl.), asistencija volontera u cilju uključivanja u život zajednice, asistencija u vidu obezbijeđenog prevoza i sl. Sve ove usluge pružaju nevladine organizacije.

Za djecu romske i egipćanske pripadnosti dostupne su četiri usluge socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera, sa naglaskom na savjetovanje, socio-humanitarnu pomoć i obezbjeđenje pristupa obrazovanju. Usluge pružaju tri nevladine organizacije i organizacije Crvenog krsta u Baru, Bijelom polju, Plavu, Pljevljima, Podgorici i Cetinju. Posebno su značajne aktivnosti dvije nevladine organizacije "Udruženje Egipćana" iz Tivta i "Djeca-Enfants" iz Rožaja koje usluge prioritetsno pružaju djeci i doprinose unapređenju inkluzije ove djece u vaspitno-obrazovni sistem.

Za djecu korisnika psihoaktivnih supstanci i djecu seksualnih radnica jedna nevladina organizacija obezbjeđuje asistenciju u učenju i posredovanje prilikom obezbjeđivanja stručnog tretmana za tu djecu. Druga nevladina organizacija obezbjeđuje podršku djeci korisnika psihoaktivnih supstanci putem psiholoških osnaživanja i savjetovanja.

3.5.2. Osobe s invaliditetom

Mapirali smo 62 usluge (21,83%) za osobe s invaliditetom, od kojih su 35 socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske, dok je 27 usluga podrške za život u zajednici. Ono što je karakteristično za ovu ciljnju grupu je da usluge pružaju samo nevladine organizacije, uglavnom svojim članovima i da tip usluge zavisi od tipa invaliditeta. Samo jednu uslugu osobama s invaliditetom pruža Crveni krst u cilju obezbjeđenja adekvatnih pomagala²⁰. Većinom su u pitanju međuopštinske nevladine organizacije.

Dvije nevladine organizacije pružaju usluge dnevnog boravka za osobe s invaliditetom (NVO "Adria" iz Bara i Udruženje za pomoć licima ometenim u psihofizičkom razvoju iz Nikšića). Dostupna je personalna asistencija, asistencija u vidu nabavke pomagala, audio biblioteke, prevoz i čitav set socijalno-edukativnih usluga i savjetodavno-terapijskih usluga, sa naglaskom na savjetovanju i edukaciji osoba s invaliditetom o njihovima pravima i medijaciji u cilju lakšeg ostvarenja prava i sl. Uкупan broj korisnika ovih usluga je 3703 (13,4%).

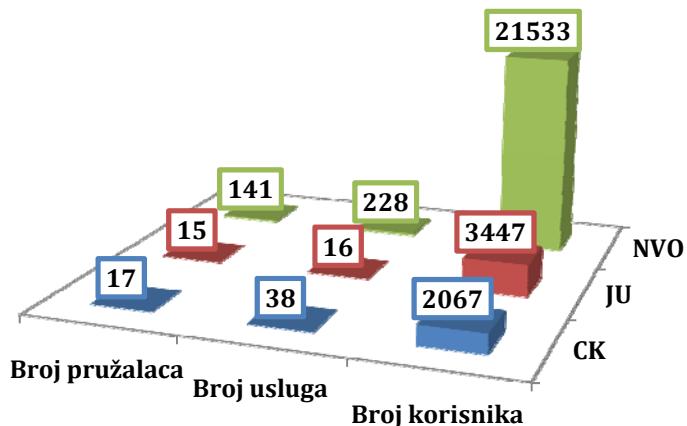
19 U sekciji 3.5.4. "Žrtve nasilja" navedene su usluge koje se odnose na sve žrtve nasilja, uključujući i djecu.

20 Pretpostavlja se da je u pitanju usluga koja je namijenjena starim osobama, ali isto nije eksplicitno navedeno u upitniku, pa smo i ovu uslugu klasifikovali u ciljnju grupu: osobe s invaliditetom.

3.5.3. Stara populacija

Za stare je mapirano 49 usluga (17,2%), od kojih je najviše usluga podrške za život u zajednici (44). Ovo je jedina ciljna grupa za koju su usluge za podršku života u zajednici razvijenije u odnosu na usluge socijalno-edukativnog i savjetodavnog karaktera. Usluge za stare, a posebno pomoć u kući kao najzastupljeniji podtip usluge (35), u najvećem broju pružaju Crveni krst (22 usluge). U pitanju su usluge pomoći u kući koje su namijenjene starim osobama, preko 65 godina starosti, kojima se pomoć obezbjeđuje ili preko volontera Crvenog krsta ili angažovanjem geronto-domaćica kroz lokalni javni rad "Njega starih lica". Veliki broj organizacija Crvenog krsta, uz podršku Crvenog krsta Italije, pokrenuo je program brige o starima koji takođe podrazumijeva pomoć u kući. Program je trajao do marta 2012. godine nakon čega samo neke lokalne organizacije samostalno počinju sprovoditi taj program. Posebno su značajni servisi pokrenuti uz podršku UNDP, sa naglaskom na obuhvat starih u ruralnom području (Bar, Nikšić, Šavnik, Mojkovac, Cetinje). U samo tri opštine, uz podršku Crvenog krsta Austrije, dostupan je servis personalne asistencije za stare (Berane, Bijelo Polje, Mojkovac). Osim ovih, Crveni krst pruža i uslugu nabavke određenih pomagala za stare nepokretne osobe. Samo je u jednom slučaju kao poseban vid usluge navedeno savjetovanje starih. U pružanju usluga starima posebno se ističe Caritas Barske nadbiskupije, koji, pored brige o starima, vodi dnevni boravak za stare osobe. Ovaj vid zaštite dostupan je još jedino u Nikšiću, a pokrenuo ga je Centar za socijalni rad, uz podršku UNDP. Kroz organizovano druženje i animaciju, obezbjeđenjem osnovne zdravstvene zaštite, kao i obezbjeđenjem prevoza i besplatnog obroka, ovim servisima se značajno doprinosi socijalnoj usključenosti starih. Prema rezultatima istraživanja, broj korisnika usluga za stare u izvještajnom periodu je 2359 (8,55%).

Grafik 10

Usluge Crvenog krsta za stare

3.5.4. Žrtve nasilja

Za žrtve nasilja dostupne su sve vrste usluga, ukupno 21 usluga (7,39%), koje je koristilo 1566 osoba (5,67%). Tri usluge pružaju Centar za podršku djeci i porodici, dok preostalih 18 pružaju nevladine organizacije. Međutim, najmanje su dostupni podtipovi podrške za život u zajednici (1). Značajno je napomenuti da je za ovu ciljnu grupu dostupno čak pet usluga smještaja u sklonište u četiri veće lokalne samouprave u centralnoj i sjevernoj regiji: Podgorici, Nikšiću, Bijelom Polju i Pljevljima. Dvije usluge smještaja postoje samo

u Podgorici, gdje postoji posebno sklonište za žrtve trgovinom ljudima. Međutim, ova usluga obezbjeđuje se u partnerstvu sa Ministarstvom unutrašnjih poslova, odnosno Kancelarijom za prevenciju trgovine ljudima, dok se ostala dva skloništa organizuju kroz saradnju nevladinih organizacija (Sigurne ženske kuće iz Podgorice i SOS telefona Nikšića) i nadležnog organa lokalne uprave. Saradnja se ogleda u tome što lokalna samouprava dodijeli prostor ili zemljište za izgradnju skloništa ili sama finansira njegovu izgradnju, dok usluge pružaju nevladine organizacije.

Sklonište za žrtve nasilja na jugu ne postoji, već se zaštita obezbjeđuje preko aktivnosti lokalnih nevladinih organizacija u vidu SOS telefona. Na jugu, SOS linija postoji jedino u Opštini Ulcinj, dok u Herceg Novom postoji SOS telefon za zaštitu djece žrtava nasilja. SOS linija postoji u ukupno devet lokalnih samouprava, s napomenom da samo u Podgorici tri nevladine organizacije ("Crnogorski ženski lobi", "Sigurna ženska kuća" i SOS telefon) pružaju ove usluge. Pored SOS telefona, od 25 socijalno-edukativnih i savjetodavno-terapijskih usluga, najviše su zastupljeni savjetovanje i terapija.

3.5.5. Mladi

Usluge za mlade su slabo razvijene – dostupne su 22 usluge (7,74%), od kojih je 19 socijalno-edukativnog karaktera. Usluge su uglavnom usmjerene na edukaciju mladih o borbi protiv bolesti zavisnosti.

Tri usluge se odnose na podršku za život u zajednici, od kojih se dvije odnose na stanovanje uz podršku za mlade bez roditeljskog staranja. Nevladine organizacije pružaju 19 usluga, a dvije javne ustanove.

Za mlade bez roditeljskog staranja dostupne su tri usluge. Samo jedna nevladina organizacija (Centar za prava djeteta) pruža usluge ovoj korisničkoj grupi. Pored posebnog kluba za hranitelje, ova nevladina organizacija je na volonterskoj osnovi razvila i klub za mlade po napuštanju Dječjeg doma "Mladost" i u saradnji sa nadležnim organom lokalne uprave sprovodi uslugu stanovanja uz podršku. Osim u Podgorici, ovaj servis pokrenuo je i Centar za socijalni rad u Bijelom Polju, kao pomoć pri osamostaljivanju mladih bez roditeljskog staranja po napuštanju institucionalnog smještaja.

Za mlade Rome i Egipćane dostupna je usluga kreativnih radionica, koju pruža jedna nevladina organizacija i Klub mladih, koji organizuje Crveni krst za raseljene Rome i Egipćane, a kroz koji im se pruža podrška u cilju uključivanja u sistem obrazovanja. **Za mlade sa smjetnjama u razvoju (2)** dostupna je usluga ospozobljavanja za rad u zaštićenim uslovima (zaštitne radionice) i posredovanje u zapošljavanju. Sve ove usluge pružaju nevladine organizacije. Ukupan broj korisnika usluga za mlade je 886 (3,21%)

3.5.6. Porodica

Istraživanjem je mapirano ukupno 19 usluga (6,7% usluga) podrške porodicu i (samohranim) roditeljima. Prilikom istraživanja mapirano je po sedam usluga za roditelje i po šest usluga za porodice u riziku i samohrane roditelje. Sve usluge za porodicu kao ciljnu grupu uglavnom su socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera, osim usluge skloništa za samohrane maloljetne majke. Po jednu uslugu pružaju javna ustanova i Crveni krst, dok preostalih 17 pružaju nevladine organizacije. Broj korisnika uluga za porodicu je 649 (2,35%).

Tabela 10 Usluge za porodicu prema korisničkim grupama

Korisničke grupe	Broj usluga	Vrsta usluge			Broj korisnika	Tip pružalaca		
		PZŽUZ	SE-ST	Sklonište		NVO	CK	JU
Porodica u riziku	6		6		105	5		1
Roditelji	7		7		130	6	1	
Samohrani roditelji	6		5	1	414	6		
UKUPNO	18		18		649	17	1	1

3.5.6.1. Porodice u riziku

Od usluga za porodice u riziku mapirane su tri usluge koje se odnose na porodice u riziku od nasilja i tri usluge za podršku porodicama korisnika psihoaktivnih supstanci. Za porodice u riziku od nasilja usluge pružaju jedna javna ustanova (Centar za podršku djeci i porodici) i dvije nevladine organizacije (“Žene za bolje sjutra” i Udruženje žena i majki “Help”). Usluge su socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera.

Za porodice korisnika psihoaktivnih supstanci dostupne su usluge savjetovališta koje pružaju tri nevladine organizacije (“4 life”, “Preporod” i Pljevaljski ženski prostor).

Ukupan broj korisnika ovih usluga je 105.

3.5.6.2. Roditelji

Mapirano je sedam usluga za roditelje, ali je važno napomenuti da sve usluge za djecu i mlade indirektno uključuju i roditelje. Međutim, mali broj nevladinih organizacija koje pružaju usluge za djecu i mlade prepoznao je i roditelje kao korisničku grupu. To su uradile svega dvije nevladine organizacije. Sve usluge su socijalno-edukativnog karaktera. Posebne usluge namijenjene samo roditeljima, u cilju jačanja njihovih roditeljskih sposobnosti, slabo su razvijene. Mapirano je svega pet usluga koje se bave osnaživanjem porodica i unapređenjem roditeljstva. Ukupan broj korisnika usluga za roditelje bio je 130.

3.5.6.3. Samohrani roditelji

Za samohrane roditelje dostupno je šest usluga, od kojih je jedna usluga smještaja koju za samohrane maloljetne majke pruža jedna nevladina organizacija (“Dom nade”) u Podgorici. Preostalih pet usluga su socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske, sa naglaskom na savjetovanje i psihosocijalnu podršku. Broj korisnika usluga za samohrane roditelje je 414.

3.5.7. Korisnici psihoaktivnih supstanci

Za korisnike psihoaktivnih supstanci mapirano je osam (2,8%) usluga, koje pruža samo pet nevladinih organizacija²¹ i javna ustanova “Kakaricka gora”. Prema rezultatima istraživanja, mapirano je 691 korisnika (2,5%). Od osam usluga, šest je socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera, ali je dostupan set podtipova ove usluge: od savjetovanja i terapije, besplatne pravne pomoći, edukacije o zdravstvenoj zaštiti do medijacije u cilju smještaja u institucije i ostvarivanja prava u zdravstvenim i ustanovama socijalne zaštite. Od podtipova podrške za život u zajednici dostupne su usluge

²¹ Nevladina organizacija “Preporod” (Nikšić), “Juventas”, “4 life” i “Pozitivne vibracije” (Podgorica).

dva dnevna centra koje pružaju nevladine organizacije "Juventas" i "4 life". Usluge koje sprovodi "Juventas" uključuju razvijen terenski rad, koji se obavlja ne samo u Podgorici, veći i u Budvi, Kotoru, Baru, Ulcinju, Herceg Novom i Tivtu. "Juventas" i "4 life" pružaju usluge i korisnicima psihoaktivnih supstanci koji su u kazneno-popravnom domu.

Posebno izdvajamo socijalnu uslugu nevladine organizacije "Preporod", koja je osnivala Centar za podršku porodicama sa problemom zavisnosti, koji je podržao UNDP, ali i servis podrške i pomoći socijalnoj inkluziji korisnika psihoaktivnih supstanci, koji je podržan na posljednjem konkursu UNDP, u julu 2013. godine. Rehabilitaciju i resocijalizaciju za muške pripadnike ove ciljne grupe pruža i aktivno razvija ustanova "Karakicka gora" u Podgorici, koja je u partnerstvu sa Sekretarijatom za socijalno staranje takođe dobila podršku UNDP za realizaciju projekta "Unapređenje usluga rehabilitacije (radno-okupaciona terapija) i resocijalizacije".

3.5.8. Populacija romske i egipćanske pripadnosti

Prilikom istraživanja, projekti devet nevladinih organizacija, ali i aktivnosti Crvenog krsta Crne Gore u kampu Konik, kao i broj korisnika njihovih usluga, odredili su da posebna ciljna grupa budu Romi, Egipćani i Aškalije. Mapirano je 13 usluga socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera za ovu ciljnju grupu, od kojih su šest već mapirane u okviru usluga za djecu i mlade. Preostalih šest usluga usmjerene su na prevenciju ugovaranih i prisilnih brakova i edukaciju o prevenciji porodičnog nasilja i maloljetničke delinkvencije, koje je u izvještajnom periodu pružio Centar za romske inicijative iz Nikšića. U okviru kampa na Koniku Crveni krst je otvorio Porodični centar u kojem se pruža savjetovanje i psihosocijalna podrška ženama romske i egipćanske pripadnosti. Ukupan broj korisnika ovih usluga je 2319 (8,4%).

3.5.9. LGBT osobe

U Crnoj Gori je LGBT populaciji dostupno pet usluga (1,76%), ali su zastupljene sve vrste usluga za ovu populaciju. Usluge pružaju dvije nevladine organizacije. "Juventas" pruža niz usluga za ovu populaciju, od dnevnog centra do SOS linije i posebnog on line servisa za prijavu nasilja i diskriminacije ("Prijavi nasilje! Da se ne ponovi!") gdje se mogu prijaviti slučajevi diskrimincije i nasilja nad ovim osobama i na kojem su dostupne socijalno-edukativne informacije, dok LGBT Forum Progress pruža usluge skloništa, psihosocijalne podrške i besplatnu pravnu pomoć koju realizuje u saradnji sa Centrom za antidiskriminaciju "Ekvista" iz Podgorice.

Usluge je u izvještajnom periodu koristilo 899 osoba (3,25%).

3.5.10. Ostale ciljne (korisničke) grupe

U ostale ciljne grupe svrstali smo usluge koje su jedinstvene, koje nisu zastupljene i koje imaju mali broj korisnika. Međutim, ovo nikako ne znači da su to usluge koje su manje važne i koje treba zanemariti. Prije svega, tu mislimo na sklonište za beskućnike, čije je otvaranje pokrenula Inicijativa za ljudska prava²². Beskućnike je država prvi put prepoznala kao ugroženu kategoriju u Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti iz 2013. godine, a uslugu otvaranja skloništa treba da definiše posebnim podzakonskim aktom.

Za osobe na izdržavanju sankcije za izvršenje krivičnog djela razvijen je set usluga kroz program smanjenja štete koji sprovodi "Juventas" iz Podgorice. U pitanju su socijalno-

²² U Podgorici je postojalo posebno sklonište koje je otvorila nevladina organizacija "Put nade", ali je prestalo s radom zbog finansijske neodrživosti.

edukativne i savjetodavno-terapajiske usluge, koje uključuju kombinaciju svih podtipova ovih usluga, od savjetovanja do medijacije. Broj korisnika ove usluge je 125 (0,45%).

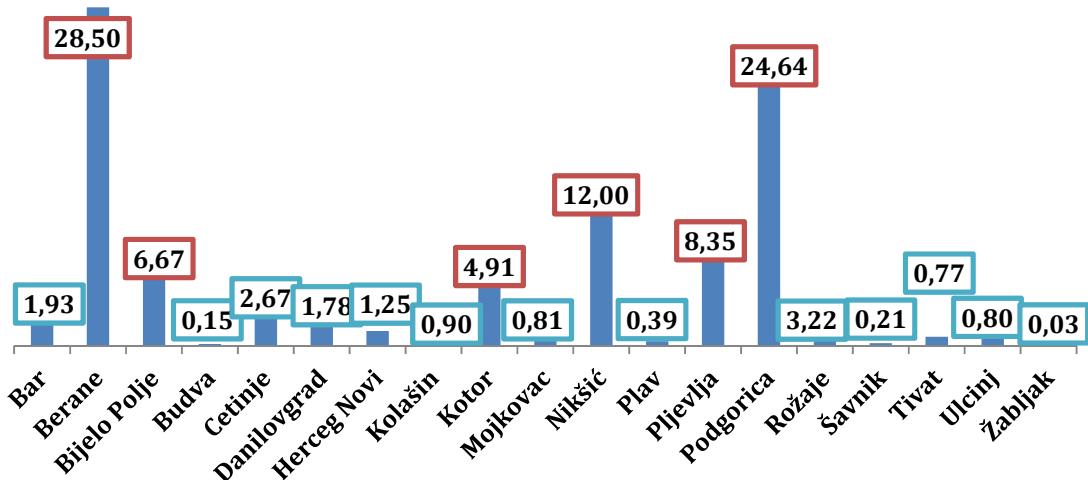
Primjer radnog aktiviranja korisnika novčanih davanja pružila je nevladina organizacija "Alternativa". Za ciljnu grupu od 20 korisnika novčane pomoći pokrenula je kurs šivenja i krojenja.

Za osobe zavisne od kockanja i liječenje ove bolesti zavisnosti mapirane su dvije usluge koje su pružale ADP Zid i Inicijativa mladih za ljudska prava.

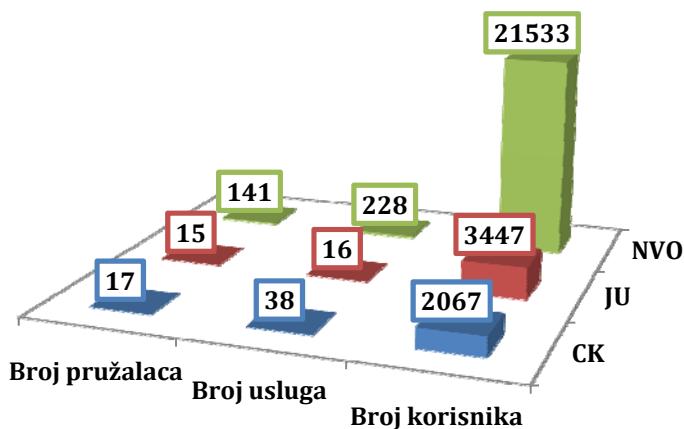
Dvije usluge su dostupne za seksualne radnice. Jedino se "Juventas" bavi razvojem usluga za ovu ciljnu grupu. Prema rezultatima istraživanja, 142 seksualne radnice (0,51%) koriste usluge Dnevnog centra, a dostupan je i terenski rad, koji se u okviru programa smanjenja štete, osim u Podgorici, sprovodi i u Budvi, Ulcinju, Herceg Novom, Kotoru i Tivtu. Osim edukacije o zdravstvenoj zaštiti, dostupni su i psiho-socijalna pomoć, posredovanje prilikom ostvarenja prava i asistencija u učenju i pristupu stručnom tretmanu za djecu seksualnih radnica.

3.6. Broj korisnika

Grafik 11 Teritorijalna raspodjela korisnika u procentima

Grafik 12 Odnos broja pružalaca, broja usluga i broja korisnika

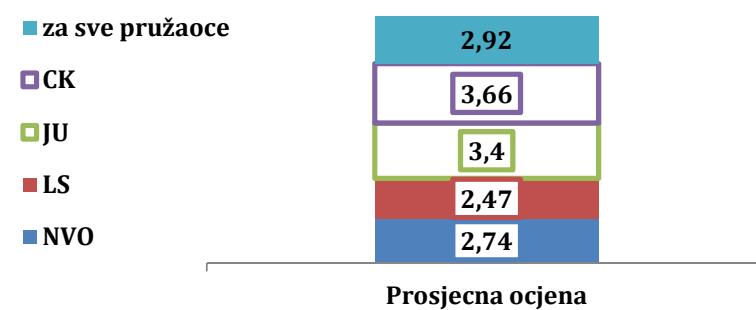
- U grafiku nismo navodili usluge dvije narodne kuhinje koje pružaju dvije lokalna samouprave

U Crnoj Gori je u izvještajnom periodu mapirano 284 usluge koje pruža 175 pružalaca za 27587 korisnika. Ukoliko se uporedi ukupan broj usluga i ukupan broj pružalaca, u prosjeku svaki pružalac pruža po dvije usluge. Posebno je veliki broj slučajeva da jedna nevladina organizacija pruža više od dvije usluge i to u većim lokalnim samoupravama.²³

3.7. Međusektorska saradnja prilikom pružanja usluga

Rezultati istraživanja ukazali su na činjenicu da je broj projekata u kojima su centri učestvovali kao partneri ili su sami bili pokretači projekta bio mnogo veći nego što je to navodeno u godišnjim izvještajima o radu centara. Kao primjer dobre prakse, pored Centra za socijalni rad u Nikšiću, navodimo i Centar za socijalni rad u Bijelom Polju, koji je pokrenuo niz projekata od značaja za razvoj socijalnih servisa, ali i učestvovao kao partner nekoliko nevladinih organizacija u pružanju usluga, Centar za socijalni rad u Pljevljima, koji sarađuje sa nevladinom organizacijom "Bona Fide" prilikom pružanja usluga u skloništu za žrtve nasilja, Područna jedinica Centra u Ulcinju, koja u saradnji sa nevladinom organizacijom "Novi horizont" pruža podršku samohranim roditeljima, a partner je na sprovodenju projekta "SOS telefon", koji je pokrenuo SOS telefon za žrtve nasilja u Ulcinju i Područnu jedinicu Centra za socijalni rad u Šavniku, koja u saradnji sa Crvenim krstom sprovodi servis zaštite starih na ruralnom području. Ovo su servisi/projekti koje su učešnici istraživanja prepoznali i naveli, ali je značajno da **na lokalnom nivou ne postoji ujednačen stepen informisanosti, zainteresovanosti i uopšte znanja lokalnih aktera o značaju razvoja socijalnih servisa i partnerstva prilikom njihovog pružanja**. Ovo potvrđuje i činjenica da su mnoge lokalne samouprave u kojima postoje relevantna strateška dokumenta za razvoj usluga socijalne zaštite, umjesto odgovora o konkretnim socijalnim servisima koji su dostupni u lokalnoj zajednici, kao odgovor na pitanje o visini izdvajanja iz lokalnog budžeta za razvoj usluga davali podatke o izdvajanjima za jednokratne pomoći, opremu za novorođenče ili druga prava na novčane naknade.

Grafik 13 Prosječna ocjena informisanosti o dostupnim uslugama

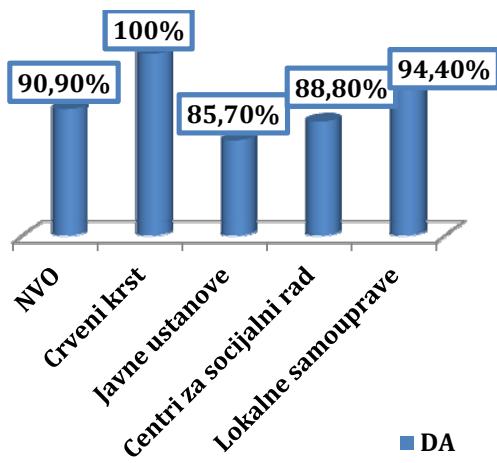

O dostupnim uslugama najbolje su informisane organizacije Crvenog krsta (prosječna ocjena 3,66). Kako je uloga lokalne samouprave ugovaračka, upravljačka i koordinatorska, zabrinjava rezultat istraživanja da su upravo one najslabije informisane o uslugama koje se pružaju (prosječna ocjena 2,47).

²³ Caritas Barske nadbiskupije, Udruženje za pomoć licima ometenim u psihofizičkom razvoju i "Preporod" (Nikšić), "Juventus", "4 life", Sigurna ženska kuća (Podgorica), SOS telefon za zaštitu žena od nasilja u porodici (Podgorica, Bijelo Polje, Nikšić), Udruženje mladih sa hendihekonom, JU "Zračak nade" – Pljevlja, JU Centar za podršku djeci i porodici, Crveni krst u Opštini Bijelo Polje i sl.

Zanimljivo je da su na upitnik o uslugama socijalne zaštite, od 18 centara i područnih jedinica centara za socijalni rad, koliko ih je odgovorilo na upitnik, samo dva centra dala konkretan odgovor o servisu koji su sami inicirali ili u kojem posredno učestvuju (Bar, Nikšić). **Ovo znači da je nizak stepen informisanosti o tome šta predstavljaju usluge socijalne zaštite.** Zbog toga još više na važnosti dobija partnerstvo i saradnja lokalnih aktera prilikom razvoja i upravljanja razvojem usluga socijalne zaštite.

Grafik 12 Da li je potrebna baza usluga?

Potrebu za izradom baze (kataloga) usluga prepoznali su i sami učesnici istraživanja, prije svega iz razloga poboljšanja informisanosti, razmjene iskustva, upućivanja korisnika na odgovarajuću uslugu i unapređivanja kvaliteta dostupnih usluga. Od 117 učesnika istraživanja, koliko je dalo odgovor na pitanje da li smatraju potrebnim izradu baze (kataloga) usluga, 90,5% je odgovorilo potvrđno.

Ne treba zanemariti da je prilikom obrazlaganja odgovora na ovo pitanje katalog ili baza usluga poistovjećivan s uspostavljanjem informacionog sistema socijalnog staranja. Učesnici istraživanja koji su negativno odgovorili na ovo pitanje smatraju da je prije uspostavljanja konačne baze podataka o uslugama koje se pružaju potrebno uraditi Pravilnik o minimalnim standardima pružanja usluga i uspostaviti sistem licenciranja, ali i da je bazu usluga teško napraviti, jer ih uglavnom pružaju nevladine organizacije preko projektnih aktivnosti koje su vremenski ograničene i često neodržive.

3.8. Prepreke razvoja usluga socijalne zaštite

Istraživanje je potvrdilo da su prepreke prepoznate prilikom sprovođenja Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti – koje se odnose na centralizovanost sistema, nedovoljnu uključenost i participaciju socijalnih aktera, nedostatak jasne podjele nadležnosti i komplikovane administrativne procedure – i dalje prepreke za razvoj mreže usluga socijalne zaštite.

Međutim, kao glavnu prepreku 51% učesnika istraživanja je navelo nedostatak finansijskih sredstava, prije svega lokalne samouprave, da se odgovori na potrebe stanovništva i nedostatak stalnog izvora finansiranja, što dovodi u pitanje održivost usluge:

"Ključna prepreka je u nedostatku sistemski riješenog načina finansiranja usluga. Država se trudi da decentralizuje pružanje usluga, a istovremeno ne ide putem decentralizacije i prihoda, koji bi lokalnim samoupravama omogućili da finansijski podrže pružaoce usluga. Osim toga, neophodno je utvrditi standardizaciju usluga, kako bi se osigurao jednak kvalitet pružanja usluge od strane različitih pružalaca usluga."

Organizacija slijepih za Nikšić, Šavnik i Plužine

Odgovori učesnika istraživanja potvrđuju da nedostatak finansijskih sredstava direktno utiče na obezbjeđenje stručnih kapaciteta pružalaca usluga, a samim tim i na kvalitet usluge. Naime, odgovori na pitanje o broju zaposlenih koje smo postavili opštinskim organizacijama Crvenog krsta, centrima za socijalni rad, javnim ustanovama socijalne i dječje zaštite i nevladinim organizacijama, ukazuju da je čak i kod ustanova koje broje od 20 do 95 zaposlenih mali broj onih koji pružaju usluge. Takođe, nije zanemarljivo da 15 pružalaca usluga, nevladinih organizacija, nema zaposlenih već funkcioniše na volonterskoj osnovi, kao ni podatak da 75 pružalaca usluga od 96 pružalaca²⁴ ima do 10 zaposlenih, i to: 11 centara za socijalni rad, 51 nevladina organizacija, tri javne ustanove socijalne zaštite i 10 organizacija Crvenog krsta.

Što se mehanizama procjene kvaliteta usluge tiče, mehanizmi postoje kod 47,7% učesnika istraživanja i oni se uglavnom temelje na ispunjavanju anketa od strane korisnika, na izvještavanje o sprovedenim aktivnostima, interne sastanke stručnih timova i superviziju. Primjetno je da su centri za socijalni rad procjenu kvaliteta usluge uglavnom zamijenili sa postupkom procjene potrebe za pružanjem određene usluge (4 odgovora) ili nisu odgovorili na pitanje (11 centara i područnih jedinica), pa se pretpostavlja da mehanizama procjene kvaliteta usluge u primarnim ustanovama socijalne zaštite – nema.

24 Pitanje smo postavili svim učesnicima osim lokalnim samoupravama, a tri učesnika nisu odgovorila na pitanje.

4. USLUGE SOCIJALNE ZAŠTITE U CRNOJ GORI – PREGLED STANJA NA LOKALNOM NIVOU

4.1. Opština Andrijevica

Prema rezultatima istraživanja, usluge socijalne zaštite na teritoriji Opštine Andrijevica nisu razvijene. Djelimične odgovore na upitnik dobili smo samo od Sekretarijata za lokalnu upravu. Pregledom zvanične prezentacije Opštine utvrdili smo da ne postoje ni lokalna strateška dokumenta na osnovu kojih se planira razvoj ovih usluga, niti je dostupan spisak nevladinih organizacija aktivnih u ovoj oblasti. U 2012. Godini, na osnovu konkursa za raspodjelu sredstava za projekte nevladinih organizacija, podržan je samo jedan projekat socijalno-zaštitnog karaktera nevladine organizacije "Za budućnost naše djece" pod nazivom – Djeca sa posebnim potrebama²⁵.

Rezultati istraživanja ukazuju da su u izvještajnom periodu programi i projekti nevladinih organizacija koje djeluju na međuopštinskom nivou uključivali i stanovništvo Andrijevice. U pitanju su projekti koji su uglavnom socio-humanitarnog karaktera, a koje realizuju Organizacija gluvih i nagluvih i Organizacija slijepih za opštine Berane, Andrijevicu i Plav.

Izvještaj o radu Crvenog krsta Crne Gore za 2012. godinu ukazuje da se na polju socijalnih djelatnosti Crveni krst u Andrijevici bavi humanitarnim aktivnostima (pomoć u hrani, obući i odjeći), kao i da se u Opštini Andrijevica ne sprovodi program geronto-domaćica niti brige o starima.

4.1.1. Preporuke

Potrebno je da Sekretariat za lokalnu upravu, u saradnji sa relevantnim lokalnim akterima, uradi situacionu analizu, odnosno analizu potreba lokalnog stanovništva i usvoji Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije. Za ovaj proces posebno su od značaja podaci Centra za socijalni rad koji ukazuju na materijalnu ugroženost skoro 10% stanovništva, veliki broj korisnika tudi nije i pomoći i ciljne grupe prema kojima treba razvijati socijalne servise. Međutim, osim statističkih podataka, izvještaj o radu Centra ne sadrži analizu lokalnih problema niti ukazuje na prioritetne socijalne probleme u lokalnoj zajednici.

Rezultati istraživanja i demografske karakteristike ukazuju na to da je posebnu pažnju potrebno obratiti na razvoj održivih usluga za stare osobe, posebno one koje naseljavaju ruralna područja i lošeg su zdravstvenog stanja. Najbrojnija starosna grupa stanovništva (7%) starosti je od 50 do 54 godine. Po starosti stanovništva, Andrijevica je na osmom mjestu u Crnoj Gori. U Andrijevici 707 stanovnika (13,9%) ima smetnje pri obavljanju svakodnevnih aktivnosti i to najviše pri kretanju (7,8%). Kako ne postoji podaci o nevladim organizacijama, da bi se više uključila javnost i poboljšala informisanost javnosti o njihovim aktivnostima, potrebno je da se na zvaničnoj prezentaciji Opštine učini dostupnim spisak nevladinih organizacija koje djeluju na području Andrijevice.

²⁵ Projektne aktivnosti ove organizacije podržala je i Komisija za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću 2012. godine.

Imajući u vidu ograničene ekonomske mogućnosti, nedostatak saradnje i nedovoljnu informisanost o aktivnostima svih relevantnih socijalnih aktera, privremeno rješenje za zadovoljenje potreba lokalnog stanovništva bilo bi poboljšanje zastupljenosti mreže međuopštinskih usluga.

4.2. Opština Bar

Od usluga socijalne zaštite, a u skladu s Odlukom o oblicima socijalne zaštite, Opština Bar već više od deceniju obezbeđuje njegu starih osoba kroz projekat "Njega starih lica u Baru". Projekat se realizuje u saradnji sa Caritasom Barske nadbiskupije, UNDP, Centrom za socijalni rad, Biroom rada Bar i Caritasom Njemačke i njime je obuhvaćeno 130 starih lica o kojima se brine 11 geronto-domaćica.

Ovaj program sastoji se iz tri elementa: 1. kućna njega i pomoć u kući, u okviru koje se stariim osobama pružaju usluge iz domena sitne medicinske njegе, opšte njegе, pomoći u kući i psihosocijalne podrške; 2. dnevni boravak, koji se realizuje u Caritasovom centru uz korišćenje usluga vešeraja, toplog obroka i prevoza do kuće; 3. topli obrok koji se priprema u Caritasovom centru, a onda distribuira u dnevnom boravku ili se doprema do kuće starih osoba koje su lošeg zdravstvenog i materijalnog stanja.

U okviru ovog programa stručni radnik Centra za socijalni rad učestvuje kod uključivanja novih korisnika, vrši obilaske na terenu, upoznaje korisnike s uslugama projekta, obavlja procedure u vezi sa pristankom za ulazak u projekat i vrši monitoring pruženih usluga.

Usluge dnevnog boravka koristi oko 40 starih osoba. Ova usluga obezbijeđena je do prvog kvartala 2014. godine, jer je dobila sredstva podrške UNDP u julu 2013. godine.

Usluge za stare osobe preko 65 godina starosti obezbjeđuje Crveni krst Bara. Projekat "Briga o starima" trajao je od 7.11.2011. god. do 7.5.2013. god. Kroz projekat je obezbijeđena pomoć u kući za 91 korisnika. Na III konkursu UNDP je podržao projekat „Socijalna zaštita starih lica na selu i pomoć u kući“, koji će trajati do marta 2014. godine. Zaštita starih u gradskom području obezbijeđena je kroz projekat „Briga o starima u gradskom području“, sredstvima Crvenog krsta Italije, za 70 korisnika.

Usluge dnevnog boravka za 12 odraslih korisnika sa smetnjama u razvoju pruža nevladina organizacija „Adria“. U sklopu dnevnog boravka korisnicima se pružaju usluge savjetovanja i asistencije. Uslugu je podržala Komisija za raspodjelu dijela sredstava od igara na sreću i UNDP, a održivost servisa obezbijeđena je i u 2013. godini. Prostor za dnevni boravak obezbijedila je Opština Bar, dok je maksimalni broj korisnika ove usluge ograničen na 37.

Od lokalnih planova relevantnih za oblast socijalne zaštite usvojeni su: Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije za period 2012–2016, Lokalni plan za djecu 2011–2016. i Lokalni plan za unapređenje rodne ravnopravnosti.

4.2.1. Rezultati istraživanja

U istraživanju su učestvovali Centar za socijalni rad, Sekretariat za opštu upravu i društvene djelatnosti, Crveni krst Bar i nevladina organizacija "Adria"²⁶. Pregledom Odluka Komisije za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću za period 2011–2012,

²⁶ Na upitnik nisu odgovorili Caritas Barske nadbiskupije i Udruženje paraplegičara, dok smo od nevladinih organizacija "Svetionik" i "Centar za povjerenje" dobili informaciju da se ne bave pružanjem usluga socijalne zaštite.

u istraživanje smo uključili projektne aktivnosti Organizacije slijepih za Bar i Ulcinj i Društva djece sa posebnim potrebama, ali i aktivnosti onih koji nam nisu odgovorili na upitnik. Nismo koristili Odluke Opštine o raspodjeli sredstava za projekte nevladinih organizacija, jer u 2012. godini, kao ni u periodu do 1. jula 2013. godine, konkursi za raspodjelu nisu raspisivani.

U Baru je dostupno 14 usluga socijalne zaštite koje pružaju šest nevladinih organizacija i opštinska organizacija Crvenog krsta. Veliki broj usluga realizuje se u saradnji s Opštinom i Centrom za socijalni rad. Prilikom obrade podataka bila je evidentna informisanost i ostvarena saradnja između svih relevantnih lokalnih aktera.

Podjednako su zastupljene usluge podrške za život u zajednici i usluge socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera. Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske usluge razvijene su za osoba s invaliditetom (2), zatim za stare (2), djecu sa smetnjama u razvoju (2) i djecu pripadnike romske i egipćanske nacionalnosti (1). Ove usluge pružaju tri nevladine organizacije i opštinska organizacija Crvenog krsta. Od usluga podrške za život u zajednici (7), najviše je razvijena pomoć u kući za stare osobe. Ovu uslugu pružaju jedna nevladina organizacija (Caritas Barske nadbiskupije) i Crveni krst. Dnevni boravak je dostupan za stare i odrasle osobe sa smetnjama u psihofizičkom razvoju. Asistencija u vidu nabavke pomagala dostupna je za osobe s oštećenim vidom i nju obezbjeđuje Udruženje slijepih za Bar i Ulcinj.

Ciljna grupa	Broj korisnika	Broj pružalaca	Vrsta usluge	Podtip/podtipovi usluga
Stari	331	3 (2 NVO + CK)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske; podrška za život u zajednici	Savjetovanje, edukacija, radionice, terapija; dnevni boravak, pomoć u kući, topli obrok
Osobe s invaliditetom	151	2 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske; podrška za život u zajednici	Savjetovanje, edukacija i terapija; personalna asistencija, asistencija
Odrasli sa smetnjama u razvoju	12	1 (NVO)	Podrška za život u zajednici	Dnevni boravak
Djeca sa smetnjama u razvoju i roditelji	20+20	2 (NVO + CK)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske; humanitarna pomoć	Kreativne radionice, savjetovanje, terapija
Djeca romske i egipćanske nacionalnosti	/	1 (CK)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Edukacija

Prema rezultatima istraživanja, u izvještajnom periodu usluge je koristilo 534 osobe. Najveća korisnička grupa su stari (331). Zanimljivo da upravo za ovu ciljnu grupu ne postoji poseban akcioni plan, koji bi se bavio rješavanjem potreba starih osoba. Posebno kada se ima u vidu da se socijalni servisi za stare uglavnom finansiraju kroz projekat "Reforma sistema socijalne i dječje zaštite – unapređenje socijalne inkluzije, IPA 2010", kao i da je Opština Bar jedna od opština koja je prepoznala potrebu sprovođenja projekta "Njega starih". Ovo potvrđuje i podatak da je u Baru preko 13,2% starih osoba.

Dnevni boravak za djecu sa smetnjama u razvoju još uvijek nije osnovan. Memorandum o saradnji Ministarstva rada i socijalnog staranja, Opštine Bar i UNICEF-a za izgradnju Dnevnog centra u Opštini Bar potpisana je 2010. godine, ali je u Lokalnom planu za unapređenje socijalne inkluzije navedeno da se još uvijek čeka na usvajanje Detaljnog urbanističkog plana za dio opštine na kojem je planirana izgradnja objekta Dnevnog centra. Zbog kašnjenja usvajanja ovog dokumenta kasni se i sa početkom izgradnje Dnevnog centra.

Usluge za 20 djece sa smetnjama u razvoju i njihove roditelje pruža jedna nevladina organizacija i organizacija Crvenog krsta. Usluge se odnose na kreativne radionice, savjetovanje i stručni tretman. Uslugu dnevног boravka koristi 12 odraslih osoba.

Usluge smještaja u sklonište ne postoje. Centar za socijalni rad je naveo da pruža uslugu smještaja u ustanove, što nije tema ovog istraživanja.

Prepoznata ciljna grupa su i osobe s invaliditetom za koje se pružaju samo socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske usluge. Udio korisnika usluga za osobe s invaliditetom je 151 korisnik u izvještajnom periodu.

Žrtve nasilja nisu prepoznate kao ciljna grupa, odnosno nije mapirana usluga koja se bavi zaštitom žrtava nasilja. Podaci o broju žrtava porodičnog nasilja ne postoje ni u Izvještaju o radu Centra za socijalni rad za Bar i Ulcinj, iako je formiran posebni multidisciplinarni tim za zaštitu od nasilju u porodici. Napominjemo da je prilikom odgovora na upitnik nadležni Sekretarijat naveo da se na teritoriji Opštine pruža usluga SOS telefona, ali, kao ni za druge usluge, nije naveo ko je partner u pružanju te usluge.

I pored postojanja relevantnog strateškog okvira koji predviđa razvoj usluga socijalne zaštite za djecu i mlade, istraživanje ukazuje da usluge za djecu i mlade nisu razvijene.

4.2.2. Katalog usluga socijalne zaštite za Opština Bar

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija	“Život u pokretu bez prepreka”; “Put ka samostalnosti popločan je ljudskim pravima”	Udruženje paraplegičara
Žene s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija, terapija	Psihološko savjetovalište (radionice, individualni rad sa korisnicama); Savjetovalište o reproduktivnom zdravlju	Udruženje paraplegičara
Djeca sa smetnjama u razvoju	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, terapija, kreativne radionice	“Sigurniji korak”; “Za ljepšu budućnost”	Društvo djece sa posebnim potrebama
Stare osobe	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija, kreativne radionice	“Dobar dan, kako ste?”	Centar za povjerenje
Stare osobe	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, terapija	Zdravstveno savjetovalište za stare osobe	Centar za povjerenje
Osobe s invaliditetom	Podrška za život u zajednici	Asistencija	Nabavka tehničkih pomagala -opreme	Organizacija slijepih za Bar i Ulcinj
Stare osobe na selu	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Socijalna zaštita starih na selu i pomoć u kući	Crveni krst
Stare osobe u gradu	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Briga o starima u gradskom području	Crveni krst
Roditelji djece i mladih sa smetnjama u razvoju	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje	/	Crveni krst

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Djeca romske i ekipćanske nacionalnosti	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i edukacija	“Otvoreni vrtić – otvorena dječja igraonica”	Crveni krst
Osobe s invaliditetom	Podrška za život u zajednici	Dnevni boravak	Dnevni boravak za odrasle osobe sa smetnjama u psihofizičkom razvoju	“Adria”
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Javni rad “Njega starih lica”	Caritas Barske nadbiskupije
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Dnevni boravak	Dnevni boravak za stare osobe	Caritas Barske nadbiskupije
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Ostalo	Dnevni obrok	Caritas Barske nadbiskupije

4.3. Opština Berane

Opština Berane je prepoznala značaj strateškog planiranja u cilju unapređenja kvaliteta života najosjetljivijih grupa stanovništva na svojoj teritoriji. Usvojen je Lokalni akcioni plan za mlade 2007–2012. i Lokalni akcioni plan za osobe s invaliditetom 2010–2013, dok su u planu usvajanje Lokalnog akcionog plana za integraciju Roma i Ekipćana 2013–2017, Lokalnog akcionog plana za rodnu ravnopravnost i Lokalnog plana za unapređenje socijalne inkluzije – razvoj socijalnih servisa. Strateški lokalni planovi ukazuju na ciljne grupe za koje je potrebno razvijati socijalne servise.

Sekretarijat za opštu upravu i društvene djelatnosti podržava i program pomoći u kući stariim licima kroz partnerstvo sa Crvenim krstom Berane i Biroom kroz javni rad “Njega starih”²⁷. U okviru ovog programa pruža se pomoć u kući za oko 60 starih osoba u gradskom području. Prema podacima istraživanja, sredstva za pružanje ove usluge obezbijedena su do januara 2014. godine.

U socijalnoj djelatnosti, Crveni krst u Beranama od juna 2012. godine uspješno realizuje program “Briga o starima” sa naglaskom na personalnu asistenciju i medicinsku njegu starih osoba preko 65 godina starosti lošeg zdravstvenog stanja²⁸. Usluga se obezbjeđuje za oko 60 starih osoba, uglavnom sa ruralnog područja. Sredstva za pružanje ove usluge obezbijedena su do marta 2014. godine.

Opština od 2010. godine radi na otvaranju JU Dnevног centra za djecu sa smetnjama u razvoju. Iako je Odluka o osnivanju Dnevног centra za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju usvojena na sjednici SO Berane, ova ustanova još uvijek funkcioniše kao odjeljenje pri Domu zdravlja Berane. Za Dnevni centar budžetom za 2013. godinu planiran je transfer od 80 000 eura.

²⁷ Program „Njega starih“ sprovodi se u Crnoj Gori od 2002. godine, kroz javni rad Zavoda za zapošljavanje Crne Gore. U Beranama je pružaći usluge opštinska organizacija Crvenog krsta.

²⁸ Uz podršku Crvenog krsta Crne Gore, austrijske Agencije za razvoj i Crvenog krsta Austrije, opština Berane je jedna od tri opštine gdje se ovaj program realizuje.

4.3.1. Rezultati istraživanja

U istraživanju su učestvovali: Sekretariat za opštu upravu i društvene djelatnosti, Centar za socijalni rad Berane, Crveni krst Berane, Udruženje za pomoć osobama sa hendikepom i Organizacija gluvih i nagluvih za opštine Berane, Plav, Rožaje i Andrijevica²⁹.

U Opštini Berane dostupne su sve vrste usluga socijalne zaštite osim usluge smještaja. Usluge pruža 11 organizacija, od čega su 10 nevladine organizacije, a jedna je opštinska organizacija Crvenog krsta. Dostupno je 15 usluga socijalne zaštite, od čega su devet socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera.

Podtipovi usluga socijalne zaštite nisu dovoljno razvijeni i raznovrsni. Usluga uglavnom sadrži kombinaciju savjetovanja i terapije (3) i savjetovanja i edukacije (3). Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske usluge uglavnom pružaju nevladine organizacije.

Usluge podrške za život u zajednici pružaju tri nevladine organizacije i Crveni krst. Dostupno je šest usluga podrške za život u zajednici, ali podtipovi usluge nisu raznovrsni: personalna asistencija (3), pomoć u kući (2) i asistencija u vidu prevoza (1).

Usluge socijalne zaštite prema rezultatima istraživanja koristi 7 865 osoba.

Ciljna grupa	Broj korisnika	Broj pružalaca	Vrsta usluge	Podtip/podtipovi usluga
Djeca	7407	1 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija, terapija
Djeca sa smetnjama u razvoju	52	2 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske; podrška za život u zajednici	Savjetovanje i terapija; personalna asistencija
OSI	266	3 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske; podrška za život u zajednici	Savjetovanje, edukacija, medijacija i terapija: pomoć u kući, personalna asistencija i prevoz
Mladi	/	1 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija, medijacija
Stari	120	1 (CK)	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući i personalna asistencija
Žene RAE populacije	20	1 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i edukacija
Djeca i žene žrtve nasilja	/	1 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	SOS telefon

Najviše zastupljena ciljna grupa su djeca. Usluge za djecu, u izvještajnom periodu, pružale četiri nevladine organizacije. Najviše su zastupljene socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske usluge sa nekoliko podtipova koji se kombinuju: savjetovanje i edukacija (edukativne) sa jedne, i terapija i SOS telefon (terapijske), sa druge strane.

Od 7459 djece korisnika usluga, 52 djece je sa smetnjama u razvoju, za koje se pružaju dva podtipa usluge: personalna asistencija i savjetovanje i terapija. S obzirom na podatke Centra za socijalni rad, koji je evidentirao 79 djece sa lakšim i težim smetnjama u razvoju, pretpostavlja se da je mnogo veći broj pripadnika ove ciljne grupe. Za djecu sa smetnjama u razvoju potrebno je razviti usluge podrške za život u zajednici, prije svega personalnu asistenciju i dnevni boravak. U 2012. godini Centar za socijalni

²⁹ Odgovori nevladine organizacije "Korak nade" nisu uvršteni u katalog usluga za Opština Berane jer je odgovor stigao tek u avgustu. Na upitnik nisu odgovorili Organizacija slijepih i slabovidnih i opštinsko Udruženje oboljelih od multiple skleroze, dok je NVO "Kolo srpskih sestara" prestala sa radom.

rad evidentirao je i obradio 41 slučaj porodičnog nasilja za ukupno 47 osoba. Među žrtvama najviše su zastupljena mlađa maloljetna djeca (32), uglavnom ženskog pola (17). Ukupan broj djece žrtava zlostavljanja u 2012. godini bio je 39 (29 djevojčica), sa najvećom zastupljenosti emocionalnog i fizičkog zlostavljanja. Uglavnom su u pitanju mlađa maloljetna lica (do 16 godina). Osim usluga Centra za socijalni rad, za žene i djecu žrtve nasilja dostupne su jedino usluge SOS telefona.

Evidentiran je 61 slučaj maloljetničke delinkvencije, od čega je 21 maloljetnik u recidivu. Iako je Centar za socijalni rad ukazao na problem maloljetničke delinkvencije, prema rezultatima istraživanja, jedina nevladina organizacija koja je sprovedla edukaciju o prevenciji maloljetničke delinkvencije, i to među Romima i Egipćanima, jeste Centar za romske inicijative iz Nikšića.

Rezultati istraživanja ukazuju da su najraznovrsniji oblici vaninstitucionalne zaštite razvijeni za stare osobe. Razvijena su dva podtipa usluge podrške u zajednici za ciljnu grupu od 120 korisnika: pomoć u kući i personalna asistencija. Potrebno je donijeti poseban akcioni plan, koji će biti usmjeren na rješavanje potreba starih lica, čiji je udio u Opštini preko 13%. Otvaranje geronto-centra ili dnevнog boravka takođe treba da bude na vrhu prioriteta kada je u pitanju zadovoljavanje potreba starog stanovništva.

Usluge za mlade nisu razvijene. Istraživanjem je mapirana samo jedna usluga usmjerena na ospozobljavanje mladih za aktivno traženje posla. Potrebno je donijeti novi Lokalni plan za mlade prilagođen njihovim potrebama, sa posebnim naglaskom na zapošljavanje.

Za osobe s invaliditetom četiri nevladine organizacije pružaju šest usluga, od kojih su samo tri usluge za podršku za život u zajednici: pomoć u kući, prevoz i personalna asistencija. Nevladine organizacije osoba s invaliditetom pružaju usluge za svoje članove u zavisnosti od vrste i tipa invaliditeta. Najveći broj osoba s invaliditetom je oštećenog vida (172) i oštećenog slуха (62)³⁰. Ove organizacije su međuopštinskog karaktera i, osim na području Berana, usluge pružaju u Andrijevici, Plavu i Rožajama.

Za osobe oboljele od multipleks skleroze pružaju se kombinovane usluge: pomoć u kući i savjetovanje i terapija u vidu fizikalne rehabilitacije.

Usluge najviše pružaju nevladine organizacije, koje se preko projektnih aktivnosti trude da obezbijede održivost servisa. Sredstva se najčešće obezbjeđuju od Komisije za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću i opštinskog budžeta. Sredstva međunarodnih donatora finansiraju manji broj usluga i njihov udio u finansiranju je znatno manji od sredstava iz državnog odnosno budžeta Opštine.

4.3.2. Katalog usluga socijalne zaštite za Opština Berane

***Plavom bojom su označeni projekti koji su podržani Odlukom Opštine o raspodjeli sredstava nevladnim organizacijama za 2012. godinu ili Odlukom Komisije za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću za 2011. godinu, što znači da su se do jula 2013. godine te aktivnosti završile.**

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Žene RAE populacije	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i edukacija	Ekonomsko osnaživanje žena RAE populacije Berana	Ženska organizacija "Feniks"

Izvještaj
"Mapiranje usluga socijalne zaštite u Crnoj Gori"

³⁰ Ovdje posebno napominjemo da je u pitanju broj korisnika usluga koji je u izvještajnom periodu pružila Organizacija gluvih i nagluvih, koja inače broji 764 članova sa teritorije opština: Andrijevica, Berane, Rožaje i Plav.

Djeca u osnovnim i srednjim školama, lokalna zajednica	Socijalno-edukativne i savjeto-davno-terapijske	Savjetovanje i edukacija	"Ne uzimam drogu da droga ne bi uzela mene"	Fondacija za prevenciju narkomanije
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjeto-davno-terapijske	Savjetovanje, socio-humanitarna pomoć	Program rada za 2012. godinu	Organizacija gluvih i nagluvih
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjeto-davno-terapijske	Savjetovanje, medijacija, edukacija, terapija	Pomoć u ostvarivanju socio-humanitarnih prava i socijalno-zdravstvene zaštite slijepih i slabovidih; obuka u kretanju slijepih lica u makro i mikro prostoru – bijeli štap	Organizacija slijepih
Osobe s invaliditetom	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Servis podrške – pomoć u kući u domovima polupokretnih i nepokretnih osoba koje žive sa multiprom sklerozom u gradskom i ruralnom području	Udruženje oboljelih od multipleks skleroze
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjeto-davno-terapijske	Savjetovanje, edukacija	"Učimo o svojim pravima"	Udruženje oboljelih od multipleks skleroze
Osobe s invaliditetom	Podrška za život u zajednici	Asistencija	Prevoz za osobe s invaliditetom	Udruženje osoba sa hendikepom
Osobe s invaliditetom	Podrška za život u zajednici	Personalna asistencija	Personalna asistencija – korak ka samostalnosti	Udruženje osoba sa hendikepom
Djeca sa smetnjama u razvoju	Socijalno-edukativne i savjeto-davno-terapijske	Savjetovanje i terapija	"Igračkoteka – mjesto moje sreće"	"Ljepša budućnost"
Djeca sa smetnjama u razvoju	Socijalno-edukativne i savjeto-davno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Rehabilitacija i socijalizacija djece sa posebnim potrebama u Opštini Berane	"Korak nade"
Djeca sa smetnjama u razvoju	Podrška za život u zajednici	Personalna asistencija	Javni rad "Personalna asistencija – socijalni servis"	"Korak nade"
Žene i djeca žrtve nasilja	socijalno-edukativne i savjeto-davno-terapijske	SOS telefon	SOS telefon	SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Javni rad "Njega starih – geronto-domaćice"	Crveni krst
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Personalna asistencija	"Razvoj brige o starima"	Crveni krst
Mladi	Socijalno-edukativne i savjeto-davno-terapijske	Savjetovanje, edukacija, medijacija	"Mladi do posla"	"Bum"

"Mapiranje usluga socijalne zaštite u Crnoj Gori"

4.4. Opština Bijelo Polje

Bijelo Polje je prva opština koja je usvojila Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije – razvoj usluga socijane zaštite. Ostali lokalni planovi u oblasti socijalne zaštite su: Lokalni plan za djecu 2011–2015, Lokalni plan za mlađe za period 2011–2016, Lokalni plan za rodnu ravnopravnost 2011–2016, Lokalni plan u oblasti invalidnosti za period 2010–2015, Lokalni plan za uključivanje Roma i Egipćana i Strateški plan zapošljavanja s akcionim planom.

Crveni krst, u saradnji s Opština, sprovodi program "Njega starih", tzv. geronto-program za 72 korisnika.

Opština, kao osnivač javnih ustanova socijalne i dječje zaštite, finansira rad Centra za podršku djeci i porodici i Dnevnog centra "Tisa". Za finansiranje ovih ustanova godišnje opredjeljuje po 45 000 eura.

Na polju razvoja vaninstitucionalnih oblika zaštite i afirmisanja značaja stručnog usavršavanja, kao i saradnje prilikom realizacije projektnih aktivnosti, značajno je napomenuti da je Centar za socijalni rad bio saradnik:

- ✓ u projektu "Participacija samohranih majki u programu snimanja njihovih potreba" (Memorandum o saradnji sa nevladinom organizacijom "Snažna mama" potpisani je 5.3.2012. godine.);
- ✓ u projektu "Razvoj psihosocijalnih usluga za osobe s invaliditetom" (Memorandum o saradnji između Centra i Udruženja paraplegičara potpisani je 9.7.2012. godine.);
- ✓ u projektu "Podrška uspostavljanju i razvijanju servisa za širi opseg ranjivih grupa" (Memorandum o saradnji s Udruženjem za razvoj civilnog društva potpisani je 27.9.2012. godine.).

S obzirom na veliki broj djece smještene u Domu "Mladost" sa područja Bijelog Polja, Centar za socijalni rad, u saradnji s Opština Bijelo Polje, Biroom rada Bijelo Polje i Centrom za podršku djeci i porodici, pokrenuo je servis "Stanovanje uz podršku za mlađe koji se osamostaljuju" namijenjen mlađima po napuštanju ove ustanove. Servis finansira UNDP kroz sredstva podrške u okviru projekta "Reforma sistema socijalne i dječje zaštite – unapređenje socijalne inkluzije, IPA 2010".

Centar za socijalni rad u Bijelom Polju u saradnji sa Centrom za socijalni rad iz Prijepolja realizuje IPA projekat "Together towards the goal" („Zajedno do cilja“). Projekat se odnosi na prekograničnu saradnju – **jačanje kapaciteta stručnjaka iz obje države za rad sa djecom koja su u sukobu sa zakonom i konkretan rad sa djecom³¹**.

³¹ Ugovor je potpisani 26.10.2012. godine i započelo se sa realizacijom predviđenih aktivnosti. Ukupan budžet projekta iznosi 142.826,00 eura, od tih sredstava budžet JU Centra za socijalni rad za Bijelo Polje i Mojkovac iznosi 76.847,00 eura.

4.4.1. CV – JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju “Tisa”

JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju “Tisa” je javna ustanova koju je Opština osnovala 2008. godine. Prioritetna grupa za prijem su djeca uzrasta od 7 do 18 godina. Ostavljena je mogućnost prijema i mlađe djece uzrasta od 3 do 7 godine, kao i mladih od 18 do 27 godina.

Usluge pruža 10 od 13 zaposlenih osoba. Uslov za boravak u Dnevnom centru je Rješenje o smještaju od strane Centra za socijalni rad. Kapacitet Dnevnog centra je tridesetoro djece, koliko ih je bilo na početku 2012. godine. U decembru 2012. godine usluge je koristilo 27 djece i mladih. Uslovi za boravak korisnika nisu u skladu sa standardima (ne postoji trpezarija, nedostaju prostorije za individualni rad stručnjaka).

Dnevni centar pruža usluge:³²

- dnevni boravak djece sa smetnjama u razvoju;
- socijalizacija;
- njega djece;
- habilitacioni i rehabilitacioni (osnovni fizikalni) tretman;
- elementarno obrazovanje djece;³³
- društvena i profesionalna aktivacija djece;
- edukacija roditelja za samopomoć i pomoć djeci;
- prevoz djece;
- patronažno pružanje usluga.

4.4.2. CV – JU Dom starih “Bijelo Polje”

JU Dom starih “Bijelo Polje” je ustanova socijalne zaštite izgrađena u partnerstvu Ministarstva rada i socijalnog staranja i Opštine Bijelo Polje. Ustanova je počela sa radom 1.12.2010. godine.

Dom raspolaže smještajnim kapacitetom od 230 ležajeva i pruža institucionalnu brigu: starim licima, odraslim invalidnim licima, hronično duševno oboljelim starim licima, osobama koje se nađu u stanju akutne socijalne potrebe. U decembru 2012. godine u Domu je boravilo 112 osoba.

Domski smještaj obuhvata: stanovanje, ishranu, kompletну njegu i zdravstvenu zaštitu, kulturno-zabavne, rekreativne, okupacione i dr. aktivnosti, usluge socijalnog rada i dr. usluge zavisno od potreba, sposobnosti i interesovanja korisnika te samim tim i kompletну socijalnu i psihološku pomoć, pravnu i savjetodavnu pomoć i **pomoć u administrativno-finansijskim poslovima** koje se tiču korisnika.

Prema rezultatima istraživanja, zaposlena je 41 osoba, dok svega tri rade na pružanju usluga socijalne zaštite.

32 Statut JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju „Tisa“

33 Zakon o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama definiše da je dnevni centar ustanova dječje i socijalne zaštite za podršku djece sa smetnjama i teškoćama u razvoju, koja može obavljati i vaspitno-obrazovni rad u kojem se stiču vještine neophodne za svakodnevni život. JU DC poslao je zahtjev za dobijanje licence za dodatnu djelatnost.

4.4.3. CV – JU Centar za podršku djeci i porodici

Centar za podršku djeci i porodici osnovan je 2008. godine. Ustanovu je osnovala Opština Bijelo Polje u saradnji sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja, Ministarstvom pravde i UNICEF-om.

Predstavlja **prvi javni servis u Crnoj Gori za sveobuhvatnu zaštitu i prihvat djece koja su žrtve zlostavljanja, zanemarivanja, mučenja i drugih oblika nasilja.**

Osnovna djelatnost³⁴ JU Centar za podršku djeci i porodici jeste pružanje pomoći i podrške ugroženoj i socijalno isključenoj djeći, poput djece žrtava nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja i djece u konfliktu sa zakonom.

U skladu sa djelatnostima, Centar pruža različite usluge, kao što su:

- zaštita djece koja su žrtve nasilja, zlostavljanja, mučenja i zanemarivanja;
- izmještanje iz porodice – urgentno zbrinjavanje u Prihvatnoj stanici Centra (prihvat do 30 dana);
- psiho-socijalna pomoć porodicama i djeci u riziku.

U toku 2012. godine Centru se za pomoć obratilo 227 lica, i to: 27 lica koja su zbrinuta u Prihvatnoj stanici Centra, 157 lica kojima je pružena besplatna pravno-psihološka pomoć (u saradnji sa Centrom za socijalni rad, Područnom jedinicom policije, Opštinom Bijelo Polje i dr.) i 43 lica kojima je pružena pomoć u prevazilaženju porodičnih problema.

U skladu sa programom rada, Centar će tokom 2013. godine pružati sljedeće usluge:

- zaštita djece žrtava nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja (besplatna pravna i psiho-socijalna pomoć);
- izmještanje žrtava nasilja iz porodice i privremenim smještajem u Centar do preduzimanja odgovarajućih mjera (prihvat do 30 dana);
- savjetodavne usluge i rad sa porodicama u kojima su narušeni odnosi, kao i rad sa porodicama djece u riziku.

4.4.4. Rezultati istraživanja

U istraživanju su učestvovali Centar za socijalni rad Bijelo Polje, Crveni krst Bijelo Polje, JU Dom starih "Bijelo Polje", Centar za podrški djeci i porodici, JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju "Tisa" i nevladine organizacije: Udruženje za podršku osobama s invaliditetom, Udruženje paraplegičara, Organizacija slijepih za Bijelo Polje i Mojkovac, opštinsko Udruženje oboljelih od multiple skleroze, SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja, "Žene za bolje sutra" i Udruženje roditelja "Oaza".³⁵

U Opštini Bijelo Polje svi relevantni socijalni akteri na lokalnom nivou su aktivni na polju razvoja usluga socijalne zaštite. U Opštini postoji značajan broj ustanova socijalne zaštite koje, pored usluga smještaja i ili upućivanja na smještaj u drugu ustanovu, pružaju širok spektar vaninstitucionalnih oblika zaštite. Posebno se izdvajaju aktivnosti Centra za socijalni rad i JU Centar za podršku djeci i porodici.

Usluge socijalne zaštite pruža 15 pružalaca: 11 nevladinih organizacija, tri ustanove i opštinska organizacija Crvenog krsta. Mapirano je ukupno 34, od kojih po pet usluga

34 Izvještaj o radu za 2012. godinu – JU Centar za podršku djeci i porodici

35 Na upitnik nisu odgovorili Sekretarijat i NVO "Snažna mama". Njihove aktivnosti, kao i aktivnosti drugih NVO, uvrštene su u katalog usluga na osnovu projektnih aktivnosti u periodu 2012–2013, na osnovu odluka Komisije za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću, odluka Komsije za raspodjelu sredstava za projekte NVO Opštine Bijelo Polje i grant listi fondacije "fAkt".

pružaju javne ustanove i opštinska organizacija Crvenog krsta. Nije zanemarljiv ni broj projekata koji su se realizovali u partnerstvu javnog i privatnog sektora.

Najviše su zastupljene usluge podrške za život i to: personalna asistencija (4) i pomoć u kući (4), asistencija u vidu prevoza (2), stanovanje uz podršku (2), asistencija u vidu volonterskog rada (2), asistencija u vidu obezbjeđenja pomagala (2) i dnevni boravak (1).

Od 16 socijalno-edukativnih i savjetodavno-terapijskih usluga, u samo šest slučajeva ove usluge ne uključuju kombinaciju više podtipova usluga već se odnose samo na: edukaciju (2), savjetovanje (3) i kreativne radionice (1). U preostalih 10 slučajeva usluge sadrže kombinaciju više podtipova: savjetovanje i terapiju (5), savjetovanje, terapiju i medijaciju (1), savjetovanje i edukaciju (1), savjetovanje, edukaciju i medijaciju (2) i savjetovanje, edukaciju i terapiju (1).

Usluga smještaja u prihvatište, dnevni boravak, stanovanja uz podršku i dvije socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske usluge pružaju javne ustanove.

Od 24 usluge koje pružaju nevladine organizacije, 13 je socijalno-edukativnih i savjetodavno-terapijskih usluga, dok se 11 odnosi na razvoj usluga podrške za život u zajednici. Crveni krst pruža četiri usluge i to: pomoć u kući za stare (2) i asistenciju (1) i uslugu savjetovanja (1).

Prema rezultatima istraživanja, na teritoriji Opštine Bijelo Polje u izvještajnom periodu je mapirano 1842 korisnika usluga na teritoriji Bijelog Polja. Najviše su dostupne usluge za osobe sa invaliditetom, koje imaju i najveći broj korisnika (638).

Udio korisnika usluga za žrtve nasilja je 573, dok je broj korisnika usluga za djecu sa smetnjama u razvoju 221. Najmanji je broj korisnika usluga za samohrane roditelje – 200.

Ciljna grupa	Broj korisnika	Broj pružalaca	Vrsta usluge	Podtip/podtipovi usluga
Osobe s invaliditetom	638	5 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske i podrška za život u zajednici	Savjetovanje, edukacija, terapija, medijacija; personalna asistencija, asistencija (prevoz), pomoć u kući, stanovanje uz podršku
Žrtve nasilja – djeca, žene, stari	520	4 (2 NVO + JU)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske; podrška za život u zajednici i usluge smještaja	Savjetovanje, edukacija, terapija, medijacija; pomoć u kući; prihvativa stanica/sklonište
Djeca sa smetnjama u razvoju i roditelji	221	2 (1 NVO + 1 JU + CK)	Podrška za život u zajednici i socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Dnevni boravak; personalna asistencija; asistencija u nastavi; kreativne radionice, asistencija (volonteri), asistencija (prevoz); savjetovanje, edukacija, terapija
Samohrani roditelji	200	1 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija
Stari	210	1	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući

Usluge su usmjerene na osobe s invaliditetom (14), žrtve porodičnog nasilja i porodice u riziku (7), djecu i mlade sa smetnjama u razvoju (7), stare osobe (4) i mlade bez roditeljskog staranja (1). Usluge za žrtve nasilja i porodice u riziku odnose se i na djecu.

Za osobe s invaliditetom dostupne su uglavnom socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske usluge (7), koje pružaju tri nevladine organizacije. Usluge podrške za život u zajednici za osobe s invaliditetom pružaju samo tri nevladine organizacije: personalna asistencija (3), pomoć u kući (1) i stanovanje uz podršku (1), asistencija (razvoj volonterskog servisa i prevoz) (2).

Za žrtve porodičnog nasilja i porodice u riziku usluge pružaju tri organizacije: dvije nevladine organizacije i jedna javna ustanova. Od sedam usluga, pet su socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera. Podršku za život u zajednici obezbjeđuje jedna nevladina organizacija u vidu pomoći u kući za pet korisnika. Za žene i djecu žrtve nasilja uslugu prihvatališta jedino pruža jedna javna ustanova. Ovo je inače jedini vid usluge smještaja u prihvatalište.

Pomoć starim osobama sa ruralnog područja, socijalno ugroženim starim osobama i osobama starosti preko 65 godina pruža jedino opštinska organizacija Crvenog krsta, koja obezbjeđuje pomoć u kući za 145 korisnika i savjetovanje za 35 starih osoba, kroz dva različita programa. Asistencija u vidu nabavke invalidskih kolica obezbijeđena je za 30 korisnika. Usluge smještaja u ustanovu obezbjeđuje Dom starih. Veliki broj (gotovo 1/4) korisnika smještaja u Domu starih je upravo iz Bijelog Polja. Nije zanemarljiva ni činjenica da je mali broj osoba koje su angažovane na pružanju usluga socijalne zaštite u samoj ustanovi, a nevladine organizacije koje se bave pružanjem pomoći ovoj ciljnoj grupi nisu mapirane. Problem deficitarnog stručnog kadra potrebno je riješiti zapošljavanjem većeg broja stručnih radnika, u cilju obezbjeđenja kvalitetne zaštite korisnika.

Za mlade nije mapirana nijedna usluga osim stanovanja uz podršku, koju obezbjeđuje Centar za socijalni rad za mlade koji napuštaju Dječji dom u Bijelom.

Problemom samohranih roditelja bavi se samo jedna nevladina organizacija, koja je u 2012. godini imala oko 200 korisnika.

Održivosti socijalnih servisa značajno su doprinijela sredstva podrške UNDP kroz projekat "Reforma sistema socijalne i dječje zaštite – unapređenje socijalne inkluzije, IPA 2010". Bijelo Polje je prva opština sa sjevera u kojoj su kroz ovaj projekat pokrenuti socijalni servisi. Na trećem konkursu UNDP finansirana su četiri socijalna servisa.

3.4.5. Katalog usluga socijalne zaštite za Opštinu Bijelo Polje

*Plavom bojom označeni su projekti koji su se završili do jula 2013. godine.

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Djeca i omladina sa smetnjama u razvoju	Podrška za život u zajednici	Dnevni boravak	Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju "Tisa"	Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju "Tisa"
Mladi bez roditeljskog staranja	Podrška za život u zajednici	Stanovanje uz podršku	Stanovanje uz podršku za mlade koji se osamostaljuju	Centar za socijalni rad
Žene, žrtve porodičnog nasilja	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, terapija, medijacija	Pomoć i podrška ženama u Bijelom Polju, samopodrška ženama s iskustvom nasilja – osnaživanje kroz grupu samopodrške Psiho-socijalna i pravna podrška ženama žrtvama nasilja	SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja
Žene, djeca i stari žrtve porodičnog nasilja	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Terenske aktivnosti (kućne posjete)	SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija, terapija	Resocijalizacija slijepih i slabovidih lica na području Opštine Bijelo Polje	Organizacija slijepih
Osobe s invaliditetom	Podrška za život u zajednici	Personalna asistencija	Servis podrške – personalni asistenti u domovima polupokretnih i nepokretnih osoba koje žive sa MS-om	Udruženje oboljelih od multipleks skleroze
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Obezbeđivanje psihosocijalne podrške osobama koje žive sa multipleks sklerozom u Bijelom Polju, uz obuku članova njihovih porodica u pružanju neophodne pomoći	Udruženje oboljelih od MS-a
Osobe s invaliditetom	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Pomoć u kući, personalni asistent u domovima ljudi koji žive sa multipleks sklerozom	Udruženje oboljelih od MS-a
Osobe s invaliditetom	Podrška za život u zajednici	Personalna asistencija	Servis personalne asistencije	Udruženje za podršku osobama s invaliditetom
Osobe s invaliditetom	Podrška za život u zajednici	Stanovanje uz podršku	Obezbeđenje pristupačnog stanovanja u porodičnim kućama kroz adaptaciju najmanje pet stambenih jedinica osoba s invaliditetom	Udruženje paraplegičara
Osobe s invaliditetom	Podrška za život u zajednici	Asistencija	Prepreke za jednakost – dvostruka dikriminacija, OSI sa ruralnog područja u Opštini Bijelo Polje – dostupan prevoz	Udruženje paraplegičara
Osobe s invaliditetom	Podrška za život u zajednici	Personalna asistencija	Uspostavljanje servisa personalne asistencije i obuka kadrova za personalnog asistenta	Udruženje paraplegičara
Osobe s invaliditetom	Podrška za život u zajednici	Asistencija	Servis za ortopedска pomagala	Udruženje paraplegičara
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija, medijacija	Osnova servisa za posredovanje i zapošljavanje osoba s invaliditetom	Udruženje paraplegičara
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Psihološko osnaživanje OSI za samostalan život, Razvoj psiho-usluga socijalne zaštite za OSI	Udruženje paraplegičara

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Edukacija	Obuka za elektronsku pismenost i znanje engleskog jezika	Udruženje paraplegičara
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija, medijacija	Prezentacija socijalnog preduzetništva	Udruženje paraplegičara
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Psihološko osnaživanje OSI u posttraumatskom periodu	Udruženje paraplegičara
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i edukacija	Podrška socijalno-ugroženim grupama preko lokalnih volonterskih servisa	Mreža NVO za afirmaciju evropskih integracionih procesa za Bijelo Polje, Berane i Pljevlja
Djeca i omladina sa smetnjama u razvoju	Podrška za život u zajednici	Personalna asistencija	Podrška socijalno-ugroženim grupama preko lokalnih volonterskih servisa	Udruženje roditelja, djece i mladih sa smetnjama u razvoju "Oaza"
Djeca sa smetnjama u razvoju	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje	Podrška socijalno-ugroženim grupama preko lokalnih volonterskih servisa	Udruženje roditelja, djece i mladih sa smetnjama u razvoju "Oaza"
Djeca i mladi sa smetnjama u razvoju i roditelji	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Kreativne radionice	Razvijanje radnih i okupacionih vještina djece i omladine sa smetnjama u razvoju – tkačke radionice	Udruženje roditelja, djece i mladih sa smetnjama u razvoju "Oaza"
Djeca i mladi sa smetnjama u razvoju i roditelji	Podrška za život u zajednici	Asistencija (prevoz)	Prevoz od vrata do vrata – servis podrške djeci i omladini sa smetnjama u razvoju	Udruženje roditelja, djece i mladih sa smetnjama u razvoju "Oaza"
Djeca i mladi sa smetnjama u razvoju	Podrška za život u zajednici	Asistencija (volonterski servis)	Razvoj volonterskog servisa (program "fAkta" – "Ajmo zajedno")	Udruženje roditelja, djece i mladih sa smetnjama u razvoju "Oaza"
Djeca i mladi sa smetnjama u razvoju	Podrška za život u zajednici	Asistencija (volonterski servis)	/	Crveni krst
Samohrane majke, žene u nasilju, Romkinje i druge marginalizovane žene	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Analiza potreba samohranih majki u Bijelom Polju u saradnji sa Centrom za socijalni rad i drugim lokalnim institucijama, kako bi se adekvatnije odgovorilo na probleme sa kojima se samohrane majke suočavaju	"Snažna mama"

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Stare osobe	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje	Briga o starima – psihosocijalna podrška	Crveni krst
Stare osobe	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Pomoć u kući	Briga o starima	Crveni krst
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Asistencija	Procjena i nabavka invalidskih kolica i servisiranje	Crveni krst
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Lokalni javni rad "Njega starih"	Crveni krst
Žrtve porodičnog nasilja	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Uspostavljanje servisa sveobuhvatne podrške porodici u riziku	"Žene za bolje sjutra"
Žrtve porodičnog nasilja	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje	Besplatna pravna i psihološka pomoć za žrtve porodičnog nasilja	Centar za podršku djeci i porodici
Žrtve porodičnog nasilja	Usluge smještaja	Sklonište	Prihvatna stanica za žrtve nasilja	Centar za podršku djeci i porodici
Porodice sa poremećenim odnosima i rad sa porodicama u riziku	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Porodično savjetovalište "Svjetlost"	Centar za podršku djeci i porodici

4.5. Opština Budva

U istraživanju su učestvovali: Sekretariat za društvene djelatnosti, opštinska organizacija Crvenog krsta i Područna jedinica Centra za socijalni rad³⁶.

Prema podacima istraživanja, Sekretariat za društvene djelatnosti, u saradnji sa Zavodom za zapošljavanje i opštinskom organizacijom Crvenog krsta, obezbeđuje pomoć u kući za stara lica. Ovo je ujedno i jedini podatak koji se odnosi na vaninstitucionalne oblike socijalne zaštite u Opštini. Ovu uslugu pruža opštinska organizacija Crvenog krsta i njom je obuhvaćeno 42 korisnika.

Uslugu podrške za život u zajednici, koja je inače najmanje zastupljena – tumačenje i prevođenje na znakovni jezik – pruža Organizacija gluvih i nagluvih za Kotor, Tivat, Budvu i Herceg Novi. Međutim, podršku za pružanje ove usluge organizacija je u 2013. godini dobila od Opština Kotor i Herceg Novi, a aktivnosti se odnose na štampanje

³⁶ Podaci o nevladinim organizacijama koje se bave socijalnom zaštitom i pružanjem usluga socijalne zaštite nisu dostupni na zvaničnoj prezentaciji Opštine.

priručnika o pravima osoba s oštećenjem sluha i na održavanje Kluba roditelja djece s oštećenim sluhom i Kluba djece sa roditeljima s oštećenim sluhom. Nisu dostupni podaci koji ukazuju da li se ova usluga pružala i na teritoriji Opštine Budva u ovom periodu.

Pretragom Odluka Komisije za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću za period 2011–2012, Udruženje paraplegičara iz Opštine Budva je, u cilju otklanjanja barijera za osobe s invaliditetom, pokrenulo projekat³⁷ izrade nacrta Odluke o prioritetima pristupačnosti za osobe s invaliditetom u Opštini Budva i njenog uvrštanja u dnevni red SO Budva. U Budvi ne postoji posebni akcioni plan koji se bavi pitanjima osoba s invaliditetom niti saznanje o bilo kom servisu koji se pruža ovoj ciljnoj grupi. Predlogom rada Skupštine Opštine Budva za 2013. godinu predviđeno je donošenje Odluke o osnivanju JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa teškoćama u razvoju (II kvartal) i Odluke o oblicima socijalne zaštite u Opštini Budva (III kvartal). U Opštini je 2010. godine usvojen Lokalni plan za mlade, što je razumljivo ako se uzme u obzir da mlado stanovništvo ima najveći udio u ukupnom stanovništvu. Započeta je izrada Lokalnog plana za unapređenje socijalne inkluzije – razvoj socijalnih servisa. Strateški plan razvoja Opštine za period 2013–2018. u formi je nacrta i u ovom dokumentu se kao prioriteti u oblasti socijalne zaštite, pored osnivanja Dnevног centra, navode i otvaranje Doma i obezbjeđenje stanova za stara lica.

4.5.1. Katalog usluga socijalne zaštite za Opština Budva

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Javni rad "Njega starih"	Sekretarijat za društvene djelatnosti, Crveni krst

4.6. Prijestonica Cetinje

Prema Odluci o oblicima socijalne i dječje zaštite iz 2011. godine, vaninstitucionalni oblici socijalne zaštite, koji se ostvaruju preko Sekretarijata za socijalnu politiku i mlade, su:

- ✓ **pomoć i njega u kući**, koje može ostvariti lice starije od 65 godina i/ili kome je zbog trajnih promjena zdravstvenog stanja neophodna pomoć i njega druge osobe; koje nema mogućnost da mu pomoć i njegu obezbijedi bračni drug ili djeca; koje nema mogućnost da pomoć i njegu obezbijedi po nekom drugom osnovu (ugovor o doživotnom izdržavanju i sl.);
- ✓ **besplatni dnevni obrok** – pravo na dnevni obrok imaju porodice, članovi porodice i lica pod starateljskom zaštitom koja se, zbog materijalnih, zdravstvenih, stambenih i drugih razloga, nalaze u stanju socijalne potrebe; izuzetno, pravo mogu ostvariti i lica bez prebivališta i smještaja koja se nađu u stanju socijalne potrebe (beskućnici, prolaznici i sl.);
- ✓ **program njega starih** sprovodi se u saradnji sa Zavodom za zapošljavanje i Caritasom Barske nadbiskupije; njega starih lica na ruralnom području Prijestonice je servis koji od jula 2013. godine Prijestonica pruža u saradnji sa Crvenim krstom Cetinja, Domom zdravlja i Zavodom za zapošljavanje; sredstva su obezbijeđena od UNDP na trećem konkursu raspodjele sredstava podrške u okviru projekta „Reforma sistema socijalne i dječje zaštite – unapređenje socijalne inkluzije, IPA 2010“.

³⁷ Projekat "Pristupačnost za sve – osobe s invaliditetom" podržala je Komisija za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću 2012. godine.

Planira se otvaranje JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju. Odluka o osnivanju ove ustanove donijeta je 2011. godine. U Prijestonici postoje strateška dokumenta kao preduslov za razvoj usluga socijalne zaštite: Lokalni plan za mlađe 2012–2015; Lokalni plan za djecu 2011–2016, dok je u formi nacrtu Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije – razvoj usluga socijalne zaštite.

4.6.1. Rezultati istraživanja

U istraživanju su učestvovali: Sekretariat za socijalnu politiku i mlađe, Područna jedinica Centra za socijalni rad, Crveni krst Prijestonice i Uduženje paraplegičara³⁸.

U Prijestonici je dostupno 12 usluga, koje pruža osam pružalaca, od kojih su šest nevladine organizacije. Najviše su zastupljene socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske usluge (7), koje se odnose na edukaciju (3), savjetovanje, edukaciju i terapiju (2) i medijaciju, edukaciju i savjetovanje (1).

Usluge podrške za život u zajednici (5) daju četiri pružaoca. Specifično je da je uglavnom dostupan samo jedan podtip ove usluge (pomoć u kući) za različite ciljne grupe: stare, osobe s invaliditetom i djecu sa smetnjama u razvoju. Usluga narodne kuhinje dostupna je svima licima koja zadovolje kriterijume propisane Odlukom o oblicima socijalne i dječje zaštite Prijestonice Cetinje

Usluge je u izvještajnom periodu, prema rezultatima istraživanja, koristilo 738 osoba. Iako su usluge za njih najmanje razvijene, djeca i mlađi čine najveći udio u broju korisnika usluga. U pitanju su socijalno-edukativne usluge koje se odnose na prevenciju narkomanije, a koje su u izvještajnom periodu pružile dvije nevladine organizacije.

Ciljna grupa	Broj korisnika	Broj pružalaca	Vrsta usluge	Podtip/podtipovi usluga
Djeca	500	2 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Edukacija
Djeca sa smetnjama u razvoju i roditelji	35	2 (NVO + CK)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija
Stari	95	2 (CK + JU)	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući
Osobe s invaliditetom	108	2 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske i podrška za život u zajednici	Savjetovanje, edukacija, terapija, medijacija; pomoć u kući

Za djecu sa smetnjama u razvoju usluge pruža samo jedna nevladina organizacija. U pitanju su savjetovanje i terapija (stručni tretman).

Mapirano je 95 korisnika usluga za stare koje pružaju dvije organizacije, od kojih je jedna Crveni krst. Za stare je dostupna jedino usluga pomoći u kući.

Za osobe s invaliditetom usluge pružaju dvije nevladine organizacije. Usluge su uglavnom socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera i odnose se na savjetovanje, edukaciju o pravima, medijaciju u cilju ostvarenja prava i terapiju. Od usluga podrške za život u zajednici dostupna je samo pomoć u kući.

³⁸ Na upitnik nije odgovorilo Uduženje osoba sa tjelesnim invaliditetom.

4.6.2. Katalog usluga socijalne zaštite za Prijestonicu Cetinje

***Plavom bojom su označeni projekti koji su sprovedeni do jula 2013. godine.**

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Djeca	Socijalno-edukativne i savjeto-davno-terapijske	Savjetovanje, edukacija	Prevencija bolesti zavisnosti	“My way”
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Javni rad “Njega starih lica”	Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Crveni krst
Svi socijalno ugroženi	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Njega starih lica na ruralnom području	Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Ostalo	Dnevni obrok	Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjeto-davno-terapijske	Edukacija	Kurs engleskog jezika – edukacijom do posla; znanjem do samopoštovanja i spoznaje lične vrijednosti osoba s invaliditetom	Udruženje paraplegičara
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjeto-davno-terapijske	Savjetovanje, edukacija, medijacija	Jednake mogućnosti za sve	Udruženje paraplegičara
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjeto-davno-terapijske	Savjetovanje, edukacija, terapija, medijacija	Servis podrške za osobe s invaliditetom; vaninstitucionale usluge za osobe s tjelesnim invaliditetom	Udruženje osoba sa tjelesnim invaliditetom
Osobe s invaliditetom	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Aktiviranje potrebnih servisa za osobe sa tjelesnim invaliditetom – pomoć u kući osobama s invaliditetom	Udruženje osoba sa tjelesnim invaliditetom
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Briga o starima	Crveni krst
Djeca sa smetnjama u razvoju	Socijalno-edukativne i savjeto-davno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Psihološka rehabilitaciona, defektološka pomoć djeci i omladini sa smetnjama u razvoju	Udruženje roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju “Razvitak”
Djeca sa smetnjama u razvoju	Socijalno-edukativne i savjeto-davno-terapijske	Terapija	/	Crveni krst
Djeca i mladi	Socijalno-edukativne i savjeto-davno-terapijske	Edukacija	Suzbijanje narkomanije	Udruženje novinara

4.7. Opština Danilovgrad

Sekretarijat za opštu upravu i društvene djelatnosti, od vaninstitucionalnih oblika zaštite, pruža podršku sprovodenju projekta "Njega starih", koji realizuje u saradnji sa Zavodom za zapošljavanje Crne Gore i Caritasom Barske nadbiskupije. Ova usluga funkcioniše od januara 2012. godine, a sredstva su obezbijeđena do kraja 2013. godine. Cilj projekta je poboljšanje kvaliteta života starih lica i smanjenje socijalne izolacije za 65 korisnika.

Pri Opštini funkcioniše Kancelarija za prevenciju narkomanije. U izvještajnom periodu Kancelarija je od Komisije za raspodjelu sredstava od igara na sreću dobila finansije za projekat "Za život bez droge" u cilju prevencije ove pojave među djecom i mladima u školama. Slične aktivnosti je u izvještajnom periodu sprovedla nevladina organizacija "Otvorena škola". O drugim nevladinim organizacijama koje pružaju usluge socijalne zaštite na teritoriji ove opštine nema podataka³⁹.

Usluge za stare osobe pruža i opštinska organizacija Crvenog krsta, koji je do I kvartala 2014. godine obezbijedio uslugu pomoći u kući stariim osobama. Do marta 2012. godine, u okviru programa "Briga o starima", Crveni krst je pružao uslugu pomoći u kući za 58 korisnika.⁴⁰

4.7.1. Katalog usluga socijalne zaštite za Opština Danilovgrad

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Briga o starima	Crveni krst
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Lokalni javni rad "Njega starih"	Caritas Barske nadbiskupije
Djeca i mladi	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Edukacija	Prevencija narkomanije u osnovnim i srednjim školama	"Otvorena škola"
Djeca i mladi	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Edukacija	"Za život bez droge"	Kancelarija za prevenciju narkomanije

4.8. Opština Herceg Novi

U Opštini Herceg Novi najprije je prepoznat značaj strateškog planiranja usluga socijalne zaštite. Tako je 2009. godine usvojen Lokalni akcioni plan za razvoj usluga socijalne zaštite za djecu i mlade 2009–2012. Relevantne lokalne strategije su i Lokalni plan za uključenje Roma, Egiptčana i Aškalija 2010–2015 i Lokalni plan u oblasti invalidnosti 2010–2015. Izdaci za razvoj usluga socijalne zaštite za djecu i mlade iznosili su svega po 2 000 eura u izvještajnom periodu.

Opština je osnivač JU Dnevnog centra za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju i finansira rad te ustanove.

39 U cilju evidentiranja lokalnih nevladinih organizacija Opština je u junu 2013. godine uputila poziv nevladinih organizacijama da dostave statut i dokumenta o registraciji kako bi se unaprijedila saradnja sa lokalnom samoupravom i uspostavila evidencija lokalnih nevladinih organizacija.

40 Opština nije raspodijelila sredstva nevladinih organizacijama po osnovu javnog konkursa za 2012. godinu, već je sredstva u iznosu od 12 788 eura, od planiranih 15 000 eura, raspodijelila po drugom pravnom osnovu. Za 2013. godinu nisu predviđena sredstva za raspodjelu nevladinih organizacija.

Program "Njega starih lica" (geronto program inicirala je nevladina organizacija "Treće doba". Ovu uslugu koristi 80 osoba starosti preko 65 godina starosti.

Jačanje kapaciteta nevladinih organizacija kroz strateško planiranje i obuku o znanju i vještinama za planiranje razvoja u oblasti socijalne zaštite, uz učešće svih relevantnih socijalnih aktera, sprovedeno je u 2012. godini, u okviru projekta nevladine organizacije "Kuća ljudskih prava" – "Edukacija lokalnih socijalnih aktera u opštini Herceg Novi".

4.8.1. CV – JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju Herceg Novi

JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju Herceg Novi otpočeo je sa radom u aprilu 2011. godine. Poslovi i zadaci Dnevnog centra su u funkciji zadovoljavanja potreba korisnika usluga, njihovih porodica i od neposrednog su interesa za lokalnu zajednicu i širu društvenu sredinu.

Osnovni cilj i zadatak ove ustanove je zadovoljavanje potreba od značaja za korisnike, njihove porodice i lokalno okruženje. Cilj Dnevnog centra je da u kontinuitetu, djeci i omladini, korisnicima usluga:

- ✓ obezbijedi uslove za optimalan razvoj i nezavisnost;
- ✓ obezbijedi uslove za dnevni boravak, socijalizaciju i njegu;
- ✓ omogući odgovarajuću fizičku pomoć, medicinsku njegu, rehabilitaciju, fizikalnu terapiju;
- ✓ omogući da korisnici žive u sredini koja im najviše odgovara, u porodičnom okruženju, uz socijalizaciju i boravak u centru;
- ✓ omogući da žive što samostalnije i da učestvuju u životu zajednice;
- ✓ omogući učešće u kulturnim manifestacijama i posjeti kulturno-obrazovnim ustanovama;
- ✓ omogući da očuvaju postojeća znanja i vještine uz učenje i sticanje novih;
- ✓ omogući da rade na unapređenju svakodnevnih životnih navika;
- ✓ omogući da usvajaju nova znanja uz podršku stručnih radnika.

U 2012. godini u JU „Dnevni centar“ boravilo je 13 djece i omladinaca/omladinki sa različitim smetnjama, uzrasta 6-24 godine.

"Kako se ustanova finansira iz budžeta države – Ministarstvo rada i socijalnog staranja plaća mjesечно 150,00 eura po djetetu, a Skupština Opštine Herceg Novi uplaćuje plate zaposlenih, što je minimum za funkcionisanje ustanove, potrebna nam je pomoć i podrška šire društvene zajednice."

Dnevni centar ostvaruje saradnju sa Fakultetom primijenjene fizioterapije i omogućava studentima starijih godina da obavljaju praksu, stiču nova iskustva i znanja. Planiran je početak rada na izgradnji objekta namijenjenog za potrebe djece koja koriste usluge Dnevnog centra.

4.8.2. JU Dječji dom "Mladost", Bijela

Dječji dom "Mladost" je jedina ustanova za smještaj djece bez roditeljskog staranja i djece čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama u Crnoj Gori. Osnovan je 1946. godine. Djelatnost Doma obuhvata sljedeće:

- ✓ zbrinjavanje djece i mlađih bez roditeljskog staranja i djece čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama, koje se odnose na obezbjeđivanje stanovanja, ishrane, odjeće i obuće i dr, najduže do navršenih 18 godina života, a ako je na redovnom školovanju u srednjoj školi, do kraja roka propisanog za to školovanje;
- ✓ vaspitanje i obrazovanje, u skladu sa posebnim propisima;
- ✓ radno-okupaciono angažovanje, koje se odnosi na obezbjeđivanje stručne pomoći u učenju i izvršavanju školskih obaveza, kulturno-zabavnih aktivnosti i sl;
- ✓ zdravstvenu zaštitu, koja se obezbjeđuje u skladu sa propisima o zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenom osiguranju.

U okviru svoje djelatnosti Dom će obezbjeđivati i prihvatanje i privremeno zbrinjavanje djece i mlađih bez roditeljskog staranja i djece čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama, koji nemaju prebivalište na teritoriji Republike Crne Gore, u skladu sa Zakonom, kad se za to obezbijede odgovarajući kadrovski i prostorni uslovi.

Dom obavlja svoju djelatnost preko sljedećih organizacionih jedinica:

- ✓ Sektor za vaspitno-obrazovni rad;
- ✓ Sektor za zdravstvenu zaštitu i njegu štićenika;
- ✓ Sektor za opšte i zajedničke poslove.

Smještajni kapaciteti ustanove su 200 mjesta. Do decembra 2012. godine u ustanovi je boravilo 122 djece. Od ukupnog broja, 44 djece je predškolskog, a 17 školskog uzrasta. Udio djece sa smetnjama u razvoju je 24%, odnosno 30 djece⁴¹. U Domu je zaposleno 95 osoba, od kojih četiri stručna radnika pružaju usluge socijalne zaštite. Za zdravstvenu zaštitu zadužene su 22 medicinske sestre, a za vaspitno-obrazovni rad 27 vaspitača/pedagoga.

Prema Izvještaju o radu za 2012. godinu, Dječji dom redovno ostvaruje saradnju sa relevantnim akterima kako bi unaprijedili uslove i kvalitet rada ustanove i obezbijedili štićenike po napuštanju ustanove.

U skladu sa Predlogom projekta transformacije ustanove, u planu je formiranje novih servisa pomoći i podrške djeci bez roditeljskog staranja, djeci sa smetnjama u razvoju, usvojiteljskim i hraniteljskim porodicama, porodicama u riziku i samohranim mlađim majkama. U pitanju su:

- ✓ realizacija projekta "Centar za majku i dijete", kao novi servis pomoći i podrške koji ima za cilj prevenciju napuštanja djeteta od strane majke i prevenciju institucionalnog zbrinjavanja;
- ✓ formiranje Centra za podršku mlađima u procesu osamostaljivanja, nakon napuštanja institucije, odnosno hraniteljske porodice;
- ✓ formiranje Centra za podršku hraniteljskim i usvojiteljskim porodicama;
- ✓ formiranje Centra za podršku djeci i mlađima sa smetnjama u razvoju i njihovim porodicama;
- ✓ formiranje Centra za podršku zlostavljanju djeći;
- ✓ formiranje Centra za podršku djeci i porodicu u riziku.

U Izvještaju o radu ustanove ne postoje podaci o interesovanju potencijalnih usvojitelja za zbrinjavanje djece bez roditeljskog staranja.

41 Djeca sa smetnjama u razvoju smještena su u Dječji dom u junu 2011. godine po nalogu Ministarstva rada i socijalnog staranja.

4.8.3. Rezultati istraživanja

U istraživanju su učestvovali: Sekretariat za društvene djelatnosti, Centar za socijalni rad, JU Dnevni centar za djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju "Igalo", JU Dječji dom "Mladost" i nevladine organizacije: Savjetovalište za mlade "Otvori srce", "Djeca prije svega", "Treće doba", Centar za djecu iz porodica u riziku "Stonoga" i "Zrak sunca"⁴².

U Opštini je dostupna 19 usluga, koje pruža 15 pružalaca, od kojih je jedan pružalac javna ustanova a jedan opštinska organizacija Crvenog krsta.

Usluge socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera (8) odnose se na savjetovanje (1), kreativne radionice (2), terapiju (1), savjetovanje i edukaciju (1), savjetovanje, edukaciju i medijaciju (1), savjetovanje i terapiju (1) i savjetovanje, terapiju i SOS telefon (1). Usluge su uglavnom usmjerene na djecu (7), a najviše na djecu sa smetnjama u razvoju (4).

Usluge podrške za život u zajednici (10), koju najviše razvijaju i pružaju nevladine organizacije (8), odnose se na pomoć u kući (5), asistenciju u vidu razvoja volonterskog servisa (2), dnevni boravak (2) i personalnu asistenciju (1). Usluge su uglavnom namijenjene stariim osobama (5), ali je specifično što se za ovu ciljnju grupu pruža sam jedan podtip podrške za život u zajednici – pomoć u kući. Najraznovrsniji oblici podrške za život u zajednici namijenjeni su djeci sa smetnjama u razvoju: dnevni boravak i (personalna) asistencija.

U Opštini je mapirano 345 korisnika usluga, ali ovaj podatak ne odražava činjenično stanje, jer su mapirani projekti koji su uglavnom finansirani iz budžeta Opštine, a podaci o broju korisnika nisu dostupni jer se odobreni projekti ne objavljaju na zvaničnoj prezentaciji Opštine. Takođe, jedan broj učesnika istraživanja nije dao odgovor na pitanje o broju korisnika usluga.

Ciljna grupa	Broj korisnika	Broj pružalaca	Vrsta usluge	Podtip/podtipovi usluga
Djeca	193	1 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske i podrška za život u zajednici	Produceni boravak, savjetovanje, SOS telefon
Djeca sa smetnjama u razvoju i roditelji	39	4 (3 NVO + 1 JU)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija, razvoj volonterskog servisa, personalna asistencija, kreativne radionice
Mladi	/	2 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske; podrška za život u zajednici	Razvoj volonterskog servisa; savjetovanje i terapija
OSI	/	1 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija, medijacija
Stari	113	5 (4 NVO + CK)	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući

Najveću korisničku grupu čine djeca (232). Najviše je usluga koje su namijenjene za 39 djece sa smetnjama u razvoju, dok najveći udio u korišćenju usluga iz ove ciljne grupe čine djeca iz porodica sa rizikom (56 djece i 137 roditelja).

Pomoć u kući koristi 113 starih osoba, a pruža je čak pet pružalaca, od kojih su četiri nevladine organizacije.

⁴² Na upitnik nisu odgovorili: opštinska organizacija Crvenog krsta, Omladinski centar, "Nova šansa", "Mladi Romi", "Kuća ljudskih prava" i KLA "Zdravlje".

Nije mapiran nijedan učesnik koji se bavi problemima maloljetničke delinkvencije niti nasiljem nad ženama, dok jedna nevladina organizacija pruža usluge savjetovališta za mlade.

4.8.4. Katalog usluga socijalne zaštite za Opštinu Herceg Novi

*Plavom bojom su označeni projekti koji su sprovedeni do jula 2013. godine.

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Djeca iz porodica sa rizikom i njihovi roditelji	Podrška za život u zajednici	Dnevni bora-vak	Centar za djecu iz porodica sa rizikom "Stonoga"	"Naša djeca"
Djeca iz porodica sa rizikom i njihovi roditelji	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje	Centar za djecu iz porodica sa rizikom "Stonoga"	"Naša djeca"
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Briga i pomoć starim i samohranim penzionerima	Udruženje penzionera
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Pomoć starima u osami	Kolo srpskih sestara Herceg Novi
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	"Hvala na pruženoj ruci humanosti"	Kolo srpskih sestara Bijela
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Javni rad "Geronto-domaćice"	"Treće doba", Sekretarijat za društvene djelatnosti
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Program "Briga o starima"	Crveni krst
Mladi	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje	"Poznaj problem – postani pomagač"	Savjetovalište za mlade "Otvori srce"
Djeca žrtve nasilja	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, SOS telefon, terapija	Djeca žrtve nasilja	"Djeca prije svega"
Mladi	Podrška za život u zajednici	Asistencija	Osnivanje i razvoj volonterske službe servisa u Opštini H. Novi	"Kuća ljudskih prava"
Mladi	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	"Herceg Novi na noge – svi protiv droge"	KLA "Zdravlje"
Djeca i mladi sa smetnjama u razvoju	Podrška za život u zajednici	Dnevni bora-vak	JU DC za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju	JU DC za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju
Djeca sa smetnjama u razvoju	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Kreativne radionice	"Naša sunčana radionica"	Udruženje roditelja, djece i omladine sa smetnjama u razvoju "Zrak sunca"
Djeca sa smetnjama u razvoju	Podrška za život u zajednici	Asistencija	Razvoj volonterskog ser-visa – podrška društvenoj inkluziji djece sa smetnjama u razvoju	Udruženje roditelja za podršku i pomoć djeci sa posebnim potre-bama "Sunčev zrak"

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Djeca sa smetnjama u razvoju	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Kreativne radionice	Pružimo im iste mogućnosti	Udruženje roditelja za podršku i pomoć djeci sa posebnim potrebama "Sunčev zrak"
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija, medijacija	Jednake mogućnosti za paraplegičare u Herceg Novom	Udruženje paraplegičara
Djeca i mladi sa smetnjama u razvoju	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Terapija	Podrška djeci i mladima sa smetnjama u razvoju u procesu integracije u društvenu zajednicu	"Nova šansa u Novom"
Djeca i mladi sa smetnjama u razvoju	Podrška za život u zajednici	Personalna asistencija	Podrška djeci i mladima sa smetnjama u razvoju u procesu integracije u društvenu zajednicu	"Nova šansa u Novom"
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija	"Pobijedimo predrasude"	Organizacija slijepih za Kotor, Herceg Novi, Tivat i Budvu

4.9. Opština Kolašin

U Kolašinu je u izvještajnom periodu tek započet rad na strateškom planu za razvoj usluga socijalne zaštite. Zbog velikog broja starih i uopšte velike prosječne starosti stanovništva, koja Kolašin svrstava na šesto mjesto prema starosti, Opština je 2012. godine usvojila Lokalni plan za mlade, kako bi mlade motivisao na ostanak u Opštini. Međutim, opštinskim budžetom nisu posebno klasifikovana sredstva za realizaciju mjera predviđenih ovim planom. U maju 2013. godine upućen je javni poziv nevladinim organizacijama da učestvuju u izradi Lokalnog plana za unapređenje socijalne inkluzije.

Vaninstitucionalne oblike zaštite pruža Crveni krst,⁴³ obezbjeđujući pomoć u kući za 15 seoskih staračkih domaćinstava, koja redovno obilazi, a pomaže i 19 starih lica na gradskom području. Crveni krst Kolašin posjećuje i pomaže i 10 sugrađana smještenih u Domu starih Bijelo Polje⁴⁴. Ovo je ujedno jedina usluga za stare u Opštini.

U sklopu Sekretarijata za opštu upravu i društvene djelatnosti, a u cilju stvaranja uslova za sprovođenje preventivnih aktivnosti, formirana je Kancelarija za prevenciju narkomanije. Ciljna grupa za informisanje o problemu narkomanije su djeca, mladi, roditelji, ali i lokalna zajednica u cjelini. Slične aktivnosti u izvještajnom periodu sprovodio je i Dom zdravlja u cilju edukacije oko 200 srednjoškolaca o ovoj bolesti zavisnosti.

Za djecu sa smetnjama u razvoju, pregledom Odluka Komsije za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću, mapirana je samo jedna nevladina organizacija, koja pruža usluge stručnog tretmana za 12 djece.

Do drugih podataka nije bilo moguće doći, jer spisak aktivnih nevladinih organizacija nije dostupan na zvaničnoj prezentaciji Opštine niti je u izvještajnom periodu Opština raspodijelila sredstva nevladnim organizacijama po osnovu javnog konkursa⁴⁵.

⁴³ Crveni krst Kolašin nije korisnik budžetskih sredstava Opštine.

⁴⁴ Izvještaj o radu Crvenog krsta za 2012. godinu.

⁴⁵ U 2012. godini Opština je opredijelila 10 000 eura za raspodjelu sredstava nevladnim organizacijama,

4.9.1. Katalog usluga socijalne zaštite za Opštinu Kolašin

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Podtip	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Briga o starima	Crveni krst
Djeca sa smetnjama u razvoju	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Terapija, kreativne radionice	Zajedno, kreativno – “Naša djeca” – radionice za djecu sa posebnim potrebama	Udruženje roditelja djece sa smetnjama i teškoćama u razvoju “Zvijezda”
Mladi	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Edukacija	Prevencija bolesti zavisnosti među srednjoškolcima	Dom zdravlja Kolašin

4.10. Opština Kotor

Opština kroz lokalni javni rad, u saradnji sa Zavodom za zapošljavanje, sprovodi program „Njega starih lica“. Nosilac ovog projekta u Opštini Kotor je opštinska organizacija Crvenog krsta. Centar za socijalni rad je aktivno sarađivao u realizaciji ovog programa.

U Opštini Kotor postoje relevantna strateška dokumenta za razvoj socijalnih servisa namijenjenih zadovoljenju potreba lokalnog stanovništva. To su: Lokalni plan za djecu 2012–2017, Lokalni plan u oblasti invalidnosti 2010–2015, Lokalni plan za inkluziju RAE populacije u Opštini Kotor 2011–2015. i Lokalni plan za mlade.

U programu rada za 2013. godinu Centar za socijalni rad je ukazao da je socijalni problem koji sve više pogoda lokalno stanovništvo – narkomanija, zbog čega je neophodna saradnja sa Kancelarijom za prevenciju narkomanije i drugih rizičnih ponašanja.

Programom rada Skupštine Opštine Kotor za 2013. godinu planirano je donošenje Odluke o oblicima socijalne zaštite i izrada Lokalnog plana za postizanje rodne ravno-pravnosti, a zatim i usvajanje Izvještaja o realizovanim aktivnostima u prevenciji narkomanije za 2012. godinu, usvajanje Izvještaja o realizaciji aktivnosti u Opštini Kotor u oblasti omladinske politike za 2012. godinu i usvajanje Izvještaja o radu Savjeta za brigu osoba s invaliditetom.

Vaninstitucionalne oblike zaštite i usluge socijalnog rada Centar za socijalni rad je sproveo pružanjem „neposredne socijalne zaštite građana, odnosno aktivnostima radnika Centra čija je svrha djelovanje preventivnog karaktera (rad sa roditeljima koji imaju problema sa djecom poremećenog ponašanja, rad sa bračnim i vanbračnim partnerima u prevazilaženju porodične problematike)“.

ali do objavljivanja javnog konkursa nije došlo. U 2013. godini taj iznos je 8 000 eura (0,1% budžeta), ali do jula nije objavljan konkurs za raspodjelu sredstava.

4.10.1. CV – JU Resursni centar za školovanje i rehabilitaciju lica sa poremećajima sluha i govora „Dr Peruta Ivanović“

Resursni centar za školovanje i rehabilitaciju lica sa poremećajima sluha i govora osnovan je 1946. godine, odlukom Vlade Crne Gore, kao Dom za gluonijemu djecu koji već tada posjeduje internat i osnovnu školu⁴⁶. Tokom 2010. godine Zavod mijenja ime u Resursni centar za školovanje i rehabilitaciju lica sa poremećajima sluha i govora.

U ustanovi se ostvaruje predškolsko, osnovno i srednje stručno vaspitanje i obrazovanje za zanimanja za koja je škola licencirana i obezbjeđuje habilitacija i rehabilitacija za djecu sa poremećajima sluha i govora, djecu sa višestrukim poremećajima u razvoju vezanim za sluh i govor i sa poteškoćama u učenju.

Većinu učenika u Resursnom centru sačinjavaju djeca i omladina sa područja Republike Crne Gore i nekoliko djece iz BiH, odnosno Republike Srpske. Škole u Centru rade po nastavnim planovima i programima za osnovnu školu i za srednje vaspitanje i obrazovanje, dok predškolska odjeljenja rade po posebnom programu. Na kraju 2012. godine broj učenika je bio 166. Ministarstvo prosjekte obezbjeđuje plate zaposlenima. U ustanovi je zapoleno 74 osobe, od kojih je 20 nastavnika, šest vaspitača i tri ljekara specijalista (angažovani su kao spoljni saradnici). Ministarstvo rada i socijalnog staranja snosi troškove ishrane i smještaja korisnika, a Fond zdravstva finansira usluge zdravstvene zaštite.

4.10.2. CV – JU Dom starih “Grabovac”

Dom starih “Grabovac” je javna ustanova koja se bavi zbrinjavanjem starih, iznemoglih i hronično oboljelih lica. Osnovan je 1947. godine sa sjedištem u Perastu, a na sadašnju lokaciju preseljen je 1969. godine. Broj korisnika je na kraju 2012. bio 292, ali je do juna 2013. godine broj korisnika usluga ove ustanove povećan na 300.

Prema Izvještaju o radu Doma starih za 2012. godinu, broj korisnika koji su smješteni po rješenjima nadležnih Centara za socijalni rad je:

- Centar za socijalni rad Podgorica, Cetinje, Kolašin i Danilovgrad – 70
- Centar za socijalni rad Nikšić, Plužine i Šavnik – 53
- Centar za socijalni rad Kotor, Tivat i Budva – 37
- Centar za socijalni rad Pljevlja i Žabljak – 23
- Centar za socijalni rad Herceg Novi – 17
- Centar za socijalni rad Bar i Ulcinj – 15
- Centar za socijalni rad Berane i Andrijevica – 12
- Centar za socijalni rad Bijelo Polje i Mojkovac – 12
- Centar za socijalni rad Plav – 4
- Centar za socijalni rad Rožaje – 1.

Broj korisnika u Dom koji su smješteni ugovorom o smještaju je 35, što predstavlja 11,98% od ukupnog broja korisnika.

Starosna struktura korisnika Doma:

- mlađih od 50 godine 15
- između 50 i 60 godina 47
- između 60 i 70 godina 58

⁴⁶ U njemu se 1955. godine osniva i Škola za gluve učenike u privredi s obućarskom i krojačkom radio-nicom. Tokom vremena, Zavod (Resursni centar) stalno razvija svoju djelatnost u cilju što efikasnije rehabilitacije djece s oštećenjima sluha i govora tako da za svoj rad dobija i značajna priznanja, kao što su „Oktoih“ i „21. novembar“. Tokom rada Zavod je više puta mijenjao ime i organizaciono ustrojstvo, sve sa ciljem unapređivanja rada, povećanja obrazovne i rehabilitacione ponude.

- između 70 i 80 godina 103
- između 80 i 90 godina 59
- preko 90 godina 10

Dom starih "Grabovac" je javna ustanova koja se bavi zbrinjavanjem starih, iznemoglih i hronično oboljelih lica. Osnovan je 1947. godine sa sjedištem u Perastu, a na sadašnju lokaciju preseljen je 1969. godine. Broj korisnika je na kraju 2012. bio 292, ali je do juna 2013. godine broj korisnika usluga ove ustanove povećan na 300.

Prema Izvještaju o radu Doma starih za 2012. godinu, broj korisnika koji su smješteni po rješenjima nadležnih Centara za socijalni rad je:

- Centar za socijalni rad Podgorica, Cetinje, Kolašin i Danilovgrad – 70
- Centar za socijalni rad Nikšić, Plužine i Šavnik – 53
- Centar za socijalni rad Kotor, Tivat i Budva – 37
- Centar za socijalni rad Pljevlja i Žabljak – 23
- Centar za socijalni rad Herceg Novi – 17
- Centar za socijalni rad Bar i Ulcinj – 15
- Centar za socijalni rad Berane i Andrijevica – 12
- Centar za socijalni rad Bijelo Polje i Mojkovac – 12
- Centar za socijalni rad Plav – 4
- Centar za socijalni rad Rožaje – 1.

Od aktivnosti koje je JU Dom starih „Grabovac“ sprovodio u proteklom period, najznačajnije mjesto zauzima projekat: Uspostavljanje „QMS – Sistem upravljanja kvaliteta menadžmenta“ započet tokom 2011. godine. To je upravljački sistem kojim se organizacija usmjerava na ostvarenje postavljenih ciljeva u pogledu kvaliteta poslovanja i pružanja usluga.

U Domu je u toku projekat uvođenja i implementacije ISO 9001 (QMS – sistem kvaliteta). Projekat se realizuje do oktobra 2013. godine, kada se očekuje dobijanje sertifikata za sistem kvaliteta.

U Domu su zaposlene 103 osobe, od kojih sedam pružaju usluge. U sektoru za neposredno pružanje usluga korisnicima obavljaju se poslovi kojima se putem neposrednog rada i kontakta sa korisnicima usluga doprinosi zadovoljavanju njihovih potreba.

4.10.3. Rezultati istraživanja

U istraživanju su učestvovali: Sekretarijat za kulturu, sport i društvene djelatnosti, Centar za socijalni rad, JU Resursni centar za djecu i omladinu sa poremećajem sluha i govora "Dr Peruta Ivanović", JU Dom starih "Grabovac", Udruženje samohranih majki, Organizacija gluvih, Udruženje paraplegičara i Centar za žensko i mirovinsko obrazovanje "Anima"⁴⁷.

U Kotoru je dostupno devet usluga, koje pružaju osam pružalaca, od kojih je pet nevladinih organizacija. Prema rezultatima istraživanja, u Kotoru je za izvještajni period bilo 1357 korisnika, od kojih je 1200 djece. Precizni podaci o broju korisnika usluga nisu bili dostupni.

Od devet usluga, pet je socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera. Ove usluge su namijenjene različitim ciljnim grupama: djeci, djeci sa smetnjama u razvoju, samohranim roditeljima i osobama s invaliditetom. Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske usluge uglavnom podrazumijevaju ili samo savjetovanje (2) ili kombinaciju savjetovanja i terapije (1) i edukaciju (2).

Od usluga podrške za život u zajednici (4), dostupna je pomoć u kući (2), koja je namijenjena stariim osobama, i tumačenje i prevođenje na znakovni jezik i asistencija u vidu nabavke pomagala za osobe s invaliditetom.

⁴⁷ Na upitnik nisu odgovorili opštinska organizacija Crvenog krsta, NVO "Mali veliki korak" i Organizacija slijepih.

Ciljna grupa	Broj korisnika	Broj pružalaca	Vrsta usluge	Podtip/podtipovi usluga
Djeca	1200	1 (JU)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Edukacija
Djeca sa smetnjama u razvoju i roditelji	/	1(NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Asistencija u nastavi, savjetovanje i terapija
Stari	117	1 (CK)	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući
Osobe s invaliditetom	/	3 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske i podrška za život u zajednici	Savjetovanje, edukacija, asistencija, tumačenje i prevođenje na znakovni jezik
Samohrane majke	40	1 (CK)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske i podrška za život u zajednici	Savjetovanje

U izvještajnom periodu, za djecu (ne računajući djecu sa smetnjama u razvoju) dostupna je samo jedna usluga, koja se odnosila na edukaciju o štetnim posljedicama konzumiranja psihoaktivnih supstanci. Ova ciljna grupa je ujedno i najbrojnija (1200 djece).

Za djecu sa smetnjama u razvoju usluge pruža samo jedna nevladina organizacija. Usluge se odnose na savjetovanje i stručni tretman. Podaci o broju korisnika nisu dostupni, jer ova organizacija nije učestvovala u istraživanju niti su projekti pomoću kojih se održava ovaj servis objavljen na sajtu Opštine.

Usluge za stara lica pruža Crveni krst. Do marta 2012. godine Crveni krst je, u saradnji sa Crvenim krstom Italije, sprovodio program "Briga o starima". Usluge ovog programa je koristilo 65 starih osoba. Kroz program njege starih lica, koji se sprovodi u saradnji sa Opštinom, obuhvaćeno je 52 korisnika.

Za osobe s invaliditetom usluge pružaju tri nevladine organizacije, od kojih je jedna i član Savjeta za osobe s invaliditetom. Usluge su socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske i pružaju se članovima udruženja.

Za žrtve nasilja usluge nisu mapirane niti je ovaj problem bio tema projektnih aktivnosti u izvještajnom periodu. Usluge za mlade nisu mapirane, jer projekti nisu socijalnog karaktera već se uglavnom odnose na zapošljavanje tokom sezone i održavanje kulturnih manifestacija.

4.10.4. Katalog usluga socijalne zaštite za Opštinu Kotor

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Osobe s invaliditetom	Podrška za život u zajednici	Tumačenje i prevođenje na znakovni jezik	"Pričaj dodirom" – Klub roditelja djece s oštećenim slušom i djece sa roditeljima s oštećenim slušom	Organizacija gluvih za Kotor, Tivat i Budvu
Djeca i mladi sa smetnjama u razvoju	Socijalno-edukativne i socijalno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Stručna pomoć djeci sa posebnim potrebama	"Mali veliki korak"

Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne	Edukacija	“U susret slijepom čovjeku”	Organizacija slijepih za Kotor Tivat, Budvu i Herceg Novi
Osobe s invaliditetom	Podrška za život u zajednici	Asistencija	Nabavka pomagala	Organizacija slijepih za Kotor Tivat, Budvu i Herceg Novi
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne	Savjetovanje	“Osnažimo sami sebe”	Udruženje paraplegičara
Samohrane majke i djeca	Socijalno-edukativne	Savjetovanje i humanitarna pomoć	/	Udruženje samohranih majki
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Javni rad “Njega starih lica”	Crveni krst
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Briga o starima	Crveni krst
Djeca	Socijalno-edukativne i savjeto-davno-terapijske	Edukacija	Borba protiv svih oblika zavisnosti sa popularizacijom zdravih stilova života kod mladih u osnovnim školama u Opštini Kotor	Dom zdravlja

4.11. Opština Mojkovac

U Opštini Mojkovac postoje strateška dokumenta relevantna za razvoj usluga socijalne zaštite: Lokalni akcioni plan u oblasti invaliditeta 2013–2017, Lokalni akcioni plan za mlađe 2013–2017, dok je u fazi izrade Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije – razvoj usluga socijalne zaštite.

Značajno učešće u finansiranju socijalnih servisa ima UNDP u Crnoj Gori. Kancelarija za razvojne programe, u saradnji s opštinskom organizacijom Crvenog krsta, uspostavila je servis pomoć za osobe starosti preko 65 godina, stara samačka domaćinstva, samohrana lica, uključujući i 12 teže zapošljivih žena. Ovaj servis zauzima posebno mjesto, jer se zasniva na partnerstvu i koordinaciji aktivnosti između Zavoda za zapošljavanje, koji vrši odabir teže zapošljivih lica sa svoje evidencije osoba koje traže posao, Crvenog krsta Mojkovac, koji obezbjeđuje volontere i Centra za socijalni rad, koji pruža podatke o korisnicima. Pomoć u kući namijenjena starim licima obezbijeđena je i u 2013. godini, uz proširenu saradnju sa nevladinom organizacijom “Srce” i opštinskim Domom zdravlja.

Crveni krst Mojkovac je među tri opštinske organizacije koje, u saradnji sa Crvenim krstom Austrije i lokalnom samoupravom, realizuju projekat “Briga o starima”. Za 60 korisnika preko 65 godina starosti, lošeg zdravstvenog stanja, pruža uslugu personalne asistencije.

Važno je naglasiti i značaj Strateškog plana razvoja Opštine Mojkovac za period 2012–2019. godine, u kom se kao šansa za unapređenje sistema socijalne zaštite i smanjenje socijalne isključenosti navodi projekat obučavanja za poslove u turizmu i ugostiteljstvu teže zapošljivih osoba s evidencije Zavoda za zapošljavanje. Projekat je planiran za kraj 2012. godine, u trajanju od četiri mjeseca, u saradnji s Opštinom Mojkovac, ZZCG, JUSMŠ «Vuksan Đukić», Turističkom organizacijom i preduzetnicima.

Drugi servisi odnose se na osobe s invaliditetom, koje pruža NVO "Srce", a koji se odnose na savjetovanje, terapiju i personalnu asistenciju osobama s invaliditetom. Ova organizacija je u 2012. godini pokrenula pet projekata, koji su trajali do prve polovine 2013. godine. Usluge koje NVO "Srce" pruža odnose se na psiho-socijalnu podršku i usluge personalnog asistenta, organizovanje zaštitnih radionica za osobe s invaliditetom – teže zapošljive osobe i izradu lokalnog akcionog plana zapošljavanja za Opština Mojkovac. Podršku uspostavljanju servisa personalne asistencije dao je Zavod za zapošljavanje – Biro rada u Mojkovcu, kroz odabir kadra i volontera, i UNDP u Crnoj Gori.

U Opštini Mojkovac se od 2010. godine radi na uspostavljanju Dnevnog centra za djecu sa smetnjama u razvoju⁴⁸. Pružena je logistička pomoć i osnaženi roditelji, tako da je osnovano Udruženje roditelja, djece i omladine sa smetnjama i teškoćama u razvoju u Opštini Mojkovac. Evidentirani su potencijalni korisnici Dnevnog centra. Objekat Dnevnog centra u Mojkovcu je ukrovljen i završeni su grubi građevinski radovi.

Centar za socijalni rad za Bijelo Polje i Mojkovac sa projektom "Dnevni Centar za djecu i omladinu sa teškoćama u razvoju u Opštini Mojkovac", aplicirao je za korišćenje dijela prihoda od Igara na sreću za sufinansiranje programa i projekata iz oblasti zadovoljenja potreba lica s invaliditetom, za II i III fazu projekta. JU Centar za socijalni rad, kao realizator projekta, dobio je od dijela sredstava od Igara na sreću iznos od 30 000 eura u 2011. godini i 37 322, 40 eura u 2012. godini. U aplikaciji projekta je naglašeno da u Mojkovcu ima oko 100 djece i omladinaca/omladinki sa nekom vrstom invaliditeta koji nijesu obuhvaćeni nijednim oblikom rehabilitacije, vaspitanja, obrazovanja i zbrinjavanja.

4.11.1. Rezultati istraživanja

U istraživanju su učestvovali: Područna jedinica Centra za socijalni rad, Sekretariat za društvene propise i nevladina organizacija "Srce"⁴⁹.

Socijalni akteri su prepoznali demografske karakteristike stanovništva i kao prioritetne ciljne grupe za pružanje vaninstitucionalnih oblika zaštite identifikovali osobe s invaliditetom, stare i djecu sa smetnjama u razvoju. Međutim, Opština Mojkovac je na početku razvoja socijalnih servisa. Dostupno je sedam usluga, koje pruža pet pružalaca. Od pet pružalaca, četiri su nevladine organizacije. Usluge su uglavnom socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske (4), koje pružaju tri nevladine organizacije. Usluge podrške za život u zajednici pružaju tri različita pružaoca: nevladina organizacija, Crveni krst i Opština. Dostupne su tri usluge podrške za život u zajednici i dva podtipa: pomoć u kući i personalna asistencija.

Sve socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske usluge namijenjene su osobama s invaliditetom. Jedina usluga podrške za život u zajednici za osobe s invaliditetom odnosi se na personalnu asistenciju, koju obezbjeđuje samo jedan pružalač.

Za djecu sa smetnjama u razvoju usluge nisu razvijene. Servis podrške pruža jedino Udruženje roditelja djece i mladih sa teškoćama u razvoju, koje je partner lokalnoj

48 Komisija za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću, u skladu s Ugovorom od 28.10.2010. god., uplatila je Centru za socijalni rad za opštine Bijelo Polje i Mojkovac 36 000,00 eura za realizaciju projekta Dnevnog centra. Projektom je bila predviđena adaptacija poslovnog prostora u stambenoj zgradbi, ali se tokom realizacije projekta ispostavilo da je adaptacija postojećeg objekta nemoguća zbog neriješenih imovinsko-pravnih odnosa. Opština Mojkovac odredila je novu lokaciju, ali dobijena sredstva nisu bila dovoljna za potpuni završetak objekta, pa se pristupilo faznoj izgradnji objekta. Prva faza izgradnje Dnevnog centra je završena. Potpisana je Memorandum o razumijevanju za osnivanje i izgradnju Dnevnog centra za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju u Opštini Mojkovac između Opštine Mojkovac, Ministarstva rada i socijalnog staranja i JU Centra za socijalni rad za opštine Bijelo Polje i Mojkovac. U skladu sa Memorandom formirana je Radna grupa za praćenje realizacije projekta osnivanja i izgradnje Dnevnog centra.

49 Na upitnik nije odgovorila opštinska organizacija Crvenog krsta.

upravi i Centru za socijalni rad u naporima da se otvori Dnevni centar. Ovo Udruženje pruža socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske usluge.

Nepostojanje prihvavnog centra za djecu sa smetnjama u razvoju učesnici istraživanja su naveli kao jedan od osnovnih nedostataka u zadovoljenju potreba lokalnog stanovištva. Programom rada SO Mojkovac planirano je donošenje odluke o osnivanju ove ustanove u 2013. godini.

Usluge podrške za život u zajednici razvijene su samo za stare osobe: personalna asistencija za stare lošeg zdravstvenog stanja, koju pruža Crveni krst – predstavlja oblik vaninstitucionalne zaštite koji ima 60 korisnika, i pomoć u kući – koja se pruža za 40 korisnika, u saradnji Kancelarije za razvojne programe Opštine, Crvenog krsta i nevladine organizacije "Srce".

Za žrtve nasilja i mlade nije mapirana nijedna usluga.

Od evidentiranih 225 korisnika (bez podataka o broju članova Udruženja paraplegičara i Organizacije gluvih i nagluvih iz Mojkovca), najviše je korisnika usluga za osobe s invaliditetom. Sve usluge međuopštinskih udruženja za Bijelo Polje i Mojkovac (Udruženja paraplegičara, Organizacije slijepih i Organizacije gluvih i nagluvih) nisu uključene u katalog usluga, jer je pregledom projekata za mjesto realizacije određeno Bijelo Polje, a ne Mojkovac.

Ciljna grupa	Broj korisnika	Broj pružalaca	Vrsta usluge	Podtip/podtipovi usluga
OSI	105	3 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske i podrška za život u zajednici	Savjetovanje, edukacija, terapija, medijacija, personalna asistencija
Djeca sa smetnjama u razvoju	20	1 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno terapijske	Savjetovanje i terapija
Stari	100	2 (CK + JU)	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući i personalna asistencija

Najveći udio u finansiranju usluga socijalne zaštite na teritoriji Opštine Mojkovac imaju sredstva UNDP. Usvajanjem lokalnog plana za unapređenje socijalne inkvizije – razvoj socijalnih servisa, Opština Mojkovac će iz budžeta Opštine morati da predviđi određeni iznos sredstava, koji će podržavati uspostavljanje novih i održavanje postojećih servisa kako bi odgovorili potrebama stanovništva.

4.11.2. Katalog usluga za Opština Mojkovac

*Plavom bojom su označeni projekti koji su sprovedeni do jula 2013.

Ciljne grupe	Vrsta usluge	Podtip	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Kreativne radionice, Savjetovanje i terapija	"Socijalna radionica", "Sunčana radionica", Osnaživanje osoba s invaliditetom	NVO "Srce"
Osobe s invaliditetom	Podrška za život u zajednici	Personalna asistencija	Personalna asistencija kao socijalni servis	NVO "Srce"

Ciljne grupe	Vrsta usluge	Podtip	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija, terapija, medijacija	Posebnim pravima do specifičnih potreba slijepih i slabovidih lica u Opštini Mojkovac, "Svjetlost u tami"	Organizacija slijepih
Djeca sa smetnjama u razvoju	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, terapija	Nastavak podrške djeci sa teškoćama u razvoju	Udruženje roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Edukacija	Elektronska pismenost gluvih	Organizacija gluvih i nagluvih
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Personalna asistencija	"Razvoj brige o starima"	Crveni krst
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Pomoć u kući za starija lica	Kancelarija za razvojne programe

4.12. Opština Nikšić

Odlukom o organizaciji i načinu rada lokalne uprave Opštine Nikšić, iz decembra 2011. godine, za oblast socijalne politike, kulture, sporta i potreba i problema mlađih, nadležan je Sekretarijat za kulturu, sport, mlade i socijalno staranje⁵⁰. Opština Nikšić ima usvojene lokalne planove relevantne za određivanje ciljnih grupa za koje je potrebno razvijati socijalne servise. To su: Lokalni plan za djecu 2007–2012, Lokalni plan uključenja Roma, Egipćana i Aškalija 2008–2015, Lokalni plan u oblasti invalidnosti 2009–2014, Lokalni plan za mlade 2011–2016, Lokalni plan za rodnu ravnopravnost 2010–2012. i Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije – razvoj usluga socijalne zaštite 2012–2016. Ne postoji plan koji se specifično odnosi na stara lica. Za stare osobe u seoskim i gradskim područjima pomoć u kući obezbjeđivala je opštinska organizacija Crvenog krsta kroz program "Briga o starima", uz podršku Crvenog krsta Italije, a kasnije UNDP kroz projekat "Psihosocijalna i zdravstvena podrška starim osobama (mobilni timovi) na ruralnom i gradskom području". Projekti se realizovali u saradnji Crvenog krsta sa Centrom za socijalni rad, Opština i Biroom rada.

U okviru obezbjeđenja usluga za stare, ali i podrške razvoju vaninstitucionalnih oblika zaštite, značajno je pomenuti inicijativu i aktivnosti Centra za socijalni rad – "Dnevni boravak za stare", koji je prvi vaninstitucionalni oblik zaštite starih lica u Crnoj Gori. U 2012. godini završena je adaptacija zgrade koju je Opština Nikšić, kao partner na projektu, dala za potrebe ovog servisa i isti je počeo sa radom 6.2.2012. godine. Servis ima oko 60 korisnika, osoba starijih od 65 godina. Kako je dosadašnji rad opravdao očekivanja, projekat je, uz obezbijedenu podršku Opštine Nikšić (prostor, komunalne usluge, grijanje, fizičko obezbjeđenje), dobio finansijsku podršku UNDP da se sprovodi do I kvartala 2014. godine.

Centar je bio saradnik i partner nevladine organizacije "Humanitarac" na projektu "Otvorena vrata za pružanje inovativnih oblika psiho-socijalne podrške socijalno

⁵⁰ Do tada je za poslove socijalne politike bio nadležan Sekretarijat za društvene djelatnosti i opšte upravne poslove.

isključenim, mladim i punoljetnim licima". Krajem 2012. god. Centar je započeo realizaciju projekta "Nama je stalo" – unapređenje socijalne inkluzije osoba sa smetnjama u razvoju i njihovih porodica – u partnerstvu sa Centrom za socijalni rad iz Užica i NVO "Dečje srce" iz Beograda. Projekat finansira Evropska unija kroz program prekogranične saradnje Crne Gore i Srbije. Programske aktivnosti traju od 17. oktobra 2012. godine do 16. septembra 2013. godine. Centar je takođe partner u projektu "Aktivna inkluzija i prava Romkinja na zapadnom Balkanu", koji će se odvijati u periodu 2013–2015. godine. Projekat finansira austrijska organizacija "Care International". Svrha projekta je poboljšanje položaja romske populacije u Crnoj Gori.

4.12.1. CV – JU Dnevni centar sa djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju "Nikšić"

Skupština Opštine Nikšić je 29.12.2008. godine donijela Odluku o osnivanju Javne ustanove Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju "Nikšić", koji je počeo sa radom 15.6.2010. godine.

Djelatnost Dnevnog centra predstavlja sveobuhvatan servis zaštite korisnika utemeljen na holističkom pristupu, u kome se pruža kompleksan servis (socijalizacija, obrazovanje, njega, rehabilitacija, primjerena njega, slobodne aktivnosti, podrška i savjetovanje roditelja, itd.) i njeguje socijalni model, nasuprot medicinskom modelu rehabilitacije i ospozobljavanje djece sa smetnjama u razvoju. U ustanovi su obezbijedena dva obroka, kao i odvoženje i dovoženje korisnika specijalizovanim vozilom u pratnji medicinskog tehničara. Kompletna usluga je besplatna.

Pravo na korišćenje ovog servisa imaju djeca i omladina u uzrastu od 3 do 27 godina, koji nisu u mogućnosti da pohađaju nijedan vid inkluzivnog obrazovanja, uglavnom s umjerenom do teškom psihofizičkom ometenošću. Korisničko pravo opredjeljuje Prvostepena komisija za usmjeravanje djece sa smetnjama u razvoju. Usluge ovog servisa trenutno koristi 29 korisnika, a maksimalni kapacitet Centra, shodno međunarodnim standardima, jeste 30 korisnika. Potrebe korisnika finansira Ministarstvo rada i socijalnog staranja. Dohodak zaposlenih finansira se dvojako – sedam lica lokalna uprava, dok se sedam lica finansira iz sopstvenih prihoda (javni radovi i donacije).

4.12.2. Rezultati istraživanja

U istraživanju su učestvovali: Sekretariat za kulturu, sport, mlade i socijalno staranje, Centar za socijalni rad, opštinska organizacija Crvenog krsta i nevladine organizacije: SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja, Organizacija slijepih za Nikšić, Šavnik i Plužine, Centar za romske inicijative, "Preporod", "Humanitarac", Udruženje za pomoć licima ometenim u psihofizičkom razvoju i "Romska nada"⁵¹.

Prema rezultatima mapiranja, u Opštini Nikšić dostupne su 24 usluge, koje pruža 13 pružalaca, od kojih je 10 nevladinih organizacija.

Od ukupnog broja usluga, 10 je socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera. Ove usluge pružaju samo nevladine organizacije.

Za podršku za život u zajednici postoji 13 usluga.

Dostupna je samo jedna usluga smještaja u sklonište, koju pruža nevladina organizacija za žrtve nasilja u saradnji s Opštinom, koja je obezbijedila prostor za sklonište. Novo sklonište je u fazi izgradnje.

U Opštini Nikšić u izvještajnom periodu bilo je 3 302 korisnika usluga.

⁵¹ Na upitnik nisu odgovorile nevladine organizacije: "Iskra života", Udruženje plegije i "Naša budućnost".

Ciljna grupa	Broj korisnika	Broj pružalaca	Vrsta usluge	Podtip/podtipovi usluga
RAE	2154	2 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija
Korisnici psihoaktivnih supstanci	120	1 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, terapija, medijacija, edukacija
Mladi	200	1 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, terapija, medijacija
Osobe s invaliditetom	44	3 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske; podrška za život u zajednici	Savjetovanje, edukacija, terapija, medijacija, kreativne radionice, dnevni boravak, asistencija, personalna asistencija
Djeca sa smetnjama u razvoju	398	3 (2 NVO, 1 JU)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske; podrška za život u zajednici	Savjetovanje, terapija, kreativne radionice, dnevni boravak, personalna asistencija, asistencija (prevoz i volonterski servis), pomoć u kući
Stari	290	3 (CK, CSR, NVO)	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući, dnevni boravak
Žrtve nasilja	96	1 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske, usluga smještaja	Savjetovanje, SOS telefon, medijacija, sklonište

Za djecu sa smetnjama u razvoju dostupna su tri podtipa usluge podrške za život u zajednici i četiri podtipa socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera: savjetovanje, medijacija, terapija i kreativne radionice. Podtipove socijalno-edukativnih i savjetodavno-terapijskih usluga pruža samo jedna nevladina organizacija i ove usluge kao ciljnu grupu uključuju i roditelje. Od usluga podrške za život u zajednici najviše je zastupljena asistencija u vidu obezbjeđenja volonterskog servisa, koji su obezbijedile dvije nevladine organizacije, i prevoza za djecu sa smetnjama u razvoju. U izvještajnom periodu bilo je 348 korisnika usluga za ovu ciljnu grupu. Osim dnevног boravka, koji obezbjeđuje javna ustanova, ostale usluge podrške za život u zajednici (personalnu asistenciju i pomoć u kući) obezbjeđuje samo jedna nevladina organizacija.

Za korisnike psihoaktivnih supstanci i njihove porodice jedna nevladina organizacija pruža socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske usluge sa naglaskom na savjetovanje i terapiju. Struktura korisnika usluga je raznovrsna i uključuje porodicu (rehabilitovanih) korisnika, djecu korisnika psihoaktivnih supstanci, korisnike psihoaktivnih supstanci na izdržavanju kazne zatvora, korisnike koji su otpušteni iz kazneno-popravne ustanove, kao i one koji su pozitivni na HIV ili Hepatitis C. Prema podacima UNDP, broj korisnika usluga do marta 2013. godine bio je 120 korisnika.

Za osobe s invaliditetom usluge pružaju tri nevladine organizacije. Podtipovi usluga podrške za život u zajednici su raznovrsniji i uključuju: dnevni boravak, asistenciju (volonterski servis) i personalnu asistenciju. Prema dostupnim podacima, ove usluge, u izvještajnom periodu, koristilo je 44 osoba s invaliditetom.

Za 2154 Roma i Egiptana pružene su socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske usluge s akcentom na savjetovanje i edukaciju. Za ovu populaciju dostupna je i usluga pomoći u kući i humanitarna pomoć, koju pruža jedna nevladina organizacija. Važno je napomenuti da su mapirana čak četiri projekta jedne nevladine organizacije koja se odnose na edukaciju i savjetovanje o pravima ove populacije i prevenciju prisilnih brakova, nasilja u porodici i maloljetničke delinkvencije. Usluge u okviru ovih pro-

nekata pružaju se na međuopštinskom nivou i broj od 2285 korisnika odnosi se, osim na Nikšić, i na Berane, Ulcinj i Podgoricu.

Za 290 starih osoba dostupne su usluge podrške za život u zajednici, koju pružaju jedna nevladina organizacija, Crveni krst i Centar za socijalni rad. Osnovan je mobilni tim za stara lica u ruralnim područjima, čime je obezbijeđena podrška ovoj kategoriji stanovništva, kao i dnevni boravak za stare. Svi ovi servisi podržani su na trećem konkursu za sredstva podrške u okviru projekta "Reforma sistema socijalne i dječje zaštite – unapređenje socijalne inkluzije, IPA 2010". Iz Nikšića je na ovom konkursu inače podržan najveći broj servisa (5), što svjedoči kako o potrebi da se servisi razviju tako i o radu lokalnih aktera da odgovore na potrebe stanovništva.

Za žrtve porodičnog nasilja dostupne su četiri usluge, od kojih su tri socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera, a jedna je usluga skloništa. Do jula 2013. godine mapirano je 96 korisnika/korisnica usluga za ovu populaciju.

Za mlade je mapirana samo jedna usluga. U pitanju su socijalno isključene mlade osobe kojima se pruža usluga savjetovanja, terapije i medijacije kroz servis "Otvorena vrata", koji pruža jedna nevladina organizacija.

4.12.3. Katalog usluga socijalne zaštite za Opština Nikšić

*Plavom bojom su označeni projekti koji su sprovedeni do jula 2013.

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Dnevni boravak	Dnevni boravak za stare	Centar za socijalni rad
Djeca i mlađi sa smetnjama u razvoju	Podrška za život u zajednici	Dnevni boravak	Dnevni centar za djecu i mlađe sa smetnjama u razvoju	Dnevni centar za djecu i mlađe sa smetnjama u razvoju
Mlada, punoljetna, socijalno isključena lica i njihove porodice	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, terapija, medijacija	Servis "Otvorena vrata" – psihosocijalna podrška socijalno isključenim mlađim i punoljetnim osobama za Nikšić, Šavnik i Plužine	"Humanitarac" i CSR
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Usluge unapređivanja kvaliteta porodičnog života starih u Opštini Nikšić	"Humanitarac"
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Psiho-socijalna i zdravstvena podrška starim osobama (mobilni timovi) na ruralnom i gradskom području	Crveni krst
Osobe s invaliditetom	Podrška za život u zajednici	Dnevni boravak	Dnevni boravak za osobe s invaliditetom	Udruženje za pomoć licima ometenim u psihofizičkom razvoju
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija, medijacija	"I mi imamo pravo na rad" – zapošljavanje lica s invaliditetom	Udruženje za pomoć licima ometenim u psihofizičkom razvoju

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Djeca i mladi sa smetnjama u razvoju	Podrška za život u zajednici	Asistencija (razvoj volonterskog servisa, pristupačan prevoz)	“Budi mi drug”	Udruženje za pomoć licima ometenim u psihofizičkom razvoju
Djeca i mladi sa težim oblicima invalidnosti	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Pomoć u kući	Udruženje za pomoć licima ometenim u psihofizičkom razvoju
Djeca i mladi sa smetnjama u razvoju	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija, kreativne radionice, terapija i medijacija	(Psihološko i pravno) savjetovanje za djecu, omladinu i njihove porodice; praćenje školskog programa; fizikalna terapija i banjsko lijeчењe	Udruženje za pomoć licima ometenim u psihofizičkom razvoju
Djeca i mladi sa težim oblikom invalidnosti	Podrška za život u zajednici	Personalna asistencija	Personalna asistencija	Udruženje za pomoć licima ometenim u psihofizičkom razvoju
			Socijalna edukacija o značaju obrazovanja RAE populacije;	
			Prepoznavanja oblika diskriminacije od strane zaposlenih u zdravstvenim institucijama;	
Romi i Egipćani	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i edukacija	Akcija protiv prisilnih i ranih brakova u romskoj i egipćanskoj zajednici;	Centar za romske inicijative
			Prevencija maloljetničke delinkvencije i bolesti zavisnosti kod romske i egipćanske djece u Nikšiću, Podgorici i Beranama;	
			Mobilizacija Romkinja u borbi protiv nasilja u porodici u Crnoj Gori	
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija	“Uklonimo barijere, budimo sugrađani”	Udruženje plegije
Djeca sa smetnjama u razvoju	Podrška za život u zajednici	Asistencija	Razvoj volonterskog servisa	ABC Psihološki centar
Korisnici psihohaktivnih supstanci i njihove porodice	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, terapija, medijacija	Psihološko-terapeutski tretman za sve zavisničke strukture, zavisnici, zavisnice, zavisnice koje imaju djecu, članovi porodice	“Preporod”
Porodica korisnika PAS	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Centar za podršku porodicama sa problemom zavisnosti	“Preporod”

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Žene i djeca žrtve porodičnog nasilja	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i SOS telefon	Psihološko i formalno pravno savjetovanje - socijalni servis (SOS) za žene; SOS linija za pomoć Nikšić	SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja
Žene žrtve nasilja	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	“Klub za žene”	SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja
Žene i djeca žrtve porodičnog nasilja	Usluge smještaja	Sklonište	SOS sklonište za žene i djecu žrtve nasilja Nikšić – socijalni servis za žene	SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja
Žene žrtve nasilja	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	“Povjerljivo lice”	SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja
Osobe s invaliditetom	Podrška za život u zajednici	Asistencija	Audio biblioteka	Organizacija slijepih
Osobe s invaliditetom	Podrška za život u zajednici	Personalna asistencija	Servis personalne asistencije	Organizacija slijepih i udruženje plegije
Osobe s invaliditetom	Podrška za život u zajednici	Asistencija	Resursni centar za asistivne tehnologije za osobe s oštećenim vidom	Organizacija slijepih
Romi i Egipćani	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući i humanitarna pomoć	Pomoć ugroženim Romima na teritoriji Opštine Nikšić	“Romska nada”
Djeca sa smetnjama u razvoju	Podrška za život u zajednici	Asistencija	Razvoj volonterskog servisa	UMHCG

4.13. Opština Plav

Krajem maja 2013. godine Opština je uputila javni poziv nevladinim organizacijama za kandidovanje člana Radne grupe za izradu Lokalnog plana za unapređenje socijalne inkvizije. Ne postoji druga strateška dokumenta od značaja za razvoj usluga socijalne zaštite.

Od vaninstitucionalnih oblika zaštite, Opština je u izvještajnom periodu, u saradnji sa Biroom rada Opštine i opštinskom organizacijom Crvenog krsta, realizovala “Geronto-program”. Broj korisnika ove usluge je smanjen sa 40 na 35.

4.13.1. CV – JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju „Lipa”

Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju počeo je sa radom 17.10.2010. godine. Formiran je od strane Opštine Plav i Ministarstva rada i socijalnog staranja. U centru boravi 13 djece sa smetnjama u psihofizičkom razvoju uzrasta 3-27 godina. Pružaju se usluge smještaja, ishrane i edukacije. Rad finansira Opština Plav, ali veoma značajnu ulogu u funkcionisanju ustanove imaju donacije.

Djelatnost Dnevnog centra je:

- dnevni boravak za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju;
- pružanje osmočasovne njegе;
- pružanje psihosocijalne i medicinske rehabilitacije;
- individualni i grupni rad sa djecom na osnovu individualnog programa rada;
- pružanje usluga vaspitno-obrazovnog rada u kojem se stiče vještina neophodna za svakodnevni život;
- socijalizacija;
- pružanje usluge prevoza i ishrane;
- održavanje njegе i lične higijene;
- pružanje usluga slobodnih i dodatnih aktivnosti.

4.13.2. Rezultati istraživanja

U istraživanju su učestvovali: Centar za socijalni rad, Sekretariat za opštu upravu i društvene djelatnosti, JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa teškoćama u razvoju “Lipa” i opštinska organizacija Crvenog krsta⁵².

U Opštini Plav usluge nisu razvijene. Iako ima najveći udio populacije od 15 do 19 godina, nedostaju relevantni strateški planovi razvoja usluga socijalne zaštite za djecu i mlade. Nije mapirana nijedna usluga niti pružalac koji se bavi problemima mlađih. Nedostaju usluge koje se bave prevencijom maloljetničke delinkvencije, čiji je porast konstatovan u izvještaju Centra za socijalni rad. Za osobe s invaliditetom dostupne su jedino usluge međuopštinskih organizacija gluvih i slijepih sa sjedištem u Beranama, ali nije mapirana nijedna usluga koja se u izvještajnom periodu pružala ovoj ciljnoj grupi u Plavu.

Zvanična stranica Opštine je u periodu pisanja izvještaja bila u izradi tako da nije bilo moguće steći uvid u spisak nevladinih organizacija koje djeluju na lokalnom nivou.

Pregledom odluka Komisije za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću i konsultovanjem baze podataka UNDP, u Opštini je dostupno svega sedam usluga koje pružaju četiri pružaoca. Prema rezultatima istraživanja, usluge je u izvještajnom periodu koristilo 108 korisnika.

Razvoj usluga socijalne zaštite prioritetno je usmjeren na djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju. Za ovu ciljnu grupu razvijene su usluge savjetovanja i terapije, koju pruža jedna nevladina organizacija, dnevni boravak koju pruža Dnevni centar “Lipa” i asistencija u učenju kao podrška inkluzivnom obrazovanju, koju pruža opštinska organizacija Crvenog krsta. Broj djece i mlađih sa smetnjama u razvoju u Opštini Plav je oko 300, dok rezultati istraživanja ukazuju da je u izvještajnom periodu bilo 33 korisnika usluga.

Druge ciljne grupe su stari i žrtve nasilja. Usluge za osobe preko 65 godina starosti pruža Crveni krst u saradnji s Opštinom i to preko lokalnog javnog rada. Usluga se odnosi na pomoć u kući za oko 35 korisnika. Crveni krst sprovodi i program “Briga o

⁵² Na upitnik nisu odgovorile nevladine organizacije SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja i Udruženje roditelja djece sa posebnim potrebama.

starima”, kroz koji pruža uslugu pomoći u kući za 30 korisnika. Jedna nevladina organizacija pruža usluge žrtvama porodičnog nasilja u vidu SOS telefona i psiho-socijalne podrške porodicama koje se suočavaju sa problemom alkoholizma i nasilja u porodici. Učesnici su kao osnovne prepreke za razvoj socijalnih servisa naveli nedostatak saradnje i nepovjerenje lokalne zajednice u njihov rad, ali i nedovoljnu funansijsku podršku u ciju obezbjeđenja održivih socijalnih servisa.

4.13.3. Katalog usluga socijalne zaštite za Opština Plav

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Podtip	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Djeca sa smetnjama u razvoju	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Rehabilitacija i resocijalizacija djece sa posebnim potrebama, servis podrške djeci sa smetnjama u razvoju u Opštini Plav	Udruženje roditelja djece sa smetnjama u razvoju
Porodice u riziku	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Podrška porodicama sa problemom alkoholizma i nasilja u porodici	Udruženje žena i majki "Help" – SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Plav
Žene i djeca žrtve porodičnog nasilja	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	SOS telefon	SOS telefon	Udruženje žena i majki "Help"
Djeca sa smetnjama u razvoju	Podrška za život u zajednici	Dnevni boravak	Dnevni boravak za djecu sa posebnim potrebama	Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju
Djeca sa smetnjama u razvoju	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Asistencija u učenju	/	Crveni krst
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Javni rad "Njega starih lica"	Crveni krst
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	"Briga o starima"	Crveni krst

4.14. Opština Plužine

Od socijalnih aktera sa teritorije Plužina, u istraživanju su učestvovali Sekretariat za opštinske poslove i nevladina organizacija "Eviva Piva"⁵³. Socijalna zaštita u Opštini Plužine nije dovoljno razvijena. U Strateškom planu razvoja Opštine 2012–2017. godine konstatovana je nedovoljna saradnja lokalne uprave i civilnog sektora, nedovoljna aktivnost i inicijativa nevladinih organizacija u pokretanju projekata od značaja za zadovoljenje potreba stanovništva, ali i nedovoljne finansijske mogućnosti lokalne uprave da im odgovori na eventualne zahtjeve. Demografske karakteristike Opštine ukazuju da prioritet u razvoju socijalnih servisa imaju usluge za stare osobe⁵⁴. Nevladina

⁵³ Na upitnik nije odgovorila područna jedinica Centra za socijalni rad niti opštinska organizacija Crvenog krsta.

⁵⁴ U Plužinama živi pretežno staro stanovništvo. Prosječna starost stanovništva je 43,7 godina. Čak 22,2% stanovništva Plužina čine osobe preko 65 godina starosti. (Izvor: "Monstat", Popis

organizacija "Eviva Piva" prepoznala je ovu potrebu i u 2013. godini pokrenula servis⁵⁵ integrисane kućne njege starih lica, u saradnji s Opštinom, Centrom za socijalni rad, Opštrom bolnicom Plužine i kancelarijom Biroa rada u Opštini. Ovo je ujedno i jedini vaninstitucionalni oblik zaštite u Opštini. Razvoj ovog servisa zasnovan je na prethodno istraženim potrebama osoba preko 65 godina starosti na teritoriji Opštine⁵⁶. Rezultati istraživanja ukazuju na to da stanovništvo Plužina najviše koristi usluge ustanova i nevladinih organizacija iz Nikšića ("Humanitarac", Udruženje za pomoć osobama ometenim u psihofizičkom razvoju, Organizacija slijepih). Ovo potvrđuje i činjenica da se u područnoj jedinici Centra za socijalni rad poslovi stručnog rada obavljaju uglavnom u matičnoj službi u Nikšiću, dok se poslovi polivalentnog socijalnog rada (ostvarivanje prava na materijalno obezbjeđenje) obavljaju u Plužinama. Ne postoje strateški dokumenti i planovi relevantni za razvoj usluga socijalne zaštite. U fazi je izrade Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije – razvoj usluga socijalne zaštite. Usvajanje ovog plana podrazumijeva povezivanje svih relevantnih socijalnih aktera u cilju identifikovanja prioritetnih socijalnih problema, ugroženih grupa i socijalnih servisa koji bi mogli odgovoriti na njihove potrebe. U Izveštaju o radu Centra za socijalni rad za 2012. godinu ne postoje precizirani podaci o broju štićenika iz Plužina koji koriste pravo na domski smještaj, niti je precizirano koliko osoba sa teritorije Opštine Plužine koristi usluge porodičnog smještaja, hraniteljstva i starateljstva. Nedostaje i analiza rasprostranjenosti nasilja u porodici, zlostavljanja i zanemarivanja djece, maloljetničke delinkvencije, porodica sa poremećenom strukturuom i odnosima i drugih socijalnih problema. Nedovoljna finansijska sredstva za podsticanje razvoja socijalnih servisa mogu se riješiti jačanjem saradnje sa relevantnim socijalnim akterima iz susjednih opština kako bi se razvijale međuopštinske usluge i povećao obuhvat lokalnog stanovništva vaninstitucionalnim oblicima zaštite.

4.14.1. Katalog usluga socijalne zaštite za Opština Plužine

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Podtip	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući i personalna asistencija	Integrисана usluga kućne njege starih lica	"Eviva Piva"

4.15. Opština Pljevlja

Sekretariat za društvene djelatnosti, kao nadležni sekretariat za poslove socijalne politike, sprovodi program geronto-domaćica – pomoć starim i iznemoglim licima, u saradnji sa Biroom rada i Crvenim krstom, koji organizuje i pruža ovu uslugu.

Opštinska organizacija Crvenog krsta u Pljevljima sprovodi i program brige o starim licima, kojim se predviđa servis personalne asistencije. Ovaj servis finansijski podržava i Opština. Osim Crvenog krsta u Pljevljima, ovaj program sprovode samo još Crveni krst u Mojkovcu i Crveni krst u Beranama. Opštinska organizacija Crvenog krsta, u saradnji sa nevladnim uduženjem „Zračak nade“, realizovao je program pomoći djeci

Izveštaj
"Mapiranje usluga socijalne zaštite u Crnoj Gori"
stanovništva, domaćinstava i stanova u Crnoj Gori 2011. godine, *Stanovništvo prema starosti, polu i tipu naselja po opštinama, kao i najčešća imena u Crnoj Gori*)

55 Servis je podržan na trećem konkursu UNDP u okviru projekta "Reforma sistema socijalne i dječje zaštite –unapređenje socijalne inkluzije, IPA 2010".

56 Projekat „Istraživanje potreba osoba preko 65 godina starosti na teritoriji Plužine“ podržala je Komisija za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću 2012. godine.

sa teškoćama u razvoju, koji obuhvata: poboljšanje psiho-motoričkih sposobnosti, edukovanje roditelja, kao i poboljšanje saradnje između stručnih lica i roditelja djece sa teškoćama u razvoju.

Zanimljivo je da su svi učesnici istraživanja prepoznali različita strateška dokumenta od značaja za razvoj usluga socijalne zaštite. To su Lokalni plan u oblasti invalidnosti, Lokalni plan za stare i Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije – razvoj socijalnih servisa. Kako ova dokumenta nisu dostupna na zvaničnoj prezentaciji Opštine, pretpostavka ja da su ista u *početnoj fazi izrade*⁵⁷.

U Izvještaju o radu Centra za socijalni rad pominje se otvaranje skloništa za žrtve nasilja u 2012. godini zbog sve izraženijeg problema porodičnog nasilja u opštini Pljevlja. Pružanje ove usluge realizuje nevladina organizacija „Bona fide”, uz podršku Centra za socijalni rad. Sigurna ženska kuća u Pljevljima ima osam kreveta za odrasle i četiri za djecu. Predstavlja lokalni servis podrške i ima funkciju kriznog centra. Žrtve se mogu zadržati od nedjelju do mjesec dana i tu dobijaju svu potrebnu psiho-socijalnu, pravnu i medicinsku podršku i potpun kontakt s institucijama.

U toku 2013. godine očekuje se otvaranje Geronto centra za smještaj starih osoba – oko 70 štićenika, u koji bi se smjestili svi korisnici institucija u Crnoj Gori i van nje⁵⁸.

U 2012. godini adaptirana je zgrada „Stari sreski” za prihvat sedam lica – beskućnika. Prema Izvještaju o radu Centra za socijalni rad, ova ustanova, u saradnji sa lokalnom upravom, radi na utvrđivanju pravnog statusa ovih osoba.

4.15.1. CV – JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju „Pljevlja”

Osnivači Dnevnog centra su Opština Pljevlja i Udruženje roditelja djece sa teškoćama u razvoju „Zračak nade”. Dnevni centar počeo je sa radom 1.10.2011. godine. Predstavlja socijalni servis za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju, utemeljen na intersektorskom pristupu u kome se pruža široka lepeza usluga (socijalizacija, njega, socijalna i medicinska rehabilitacija, ospozobljavanje za samostalnost u aktivnostima dnevnog života, slobodne aktivnosti, podrška roditeljima) i vaspitno-obrazovni rad u kojem se stiču vještine neophodne za svakodnevni život. U Dnevnom centru primjenjuje se socijalni model pristupa invalidnosti sa ciljem postizanja punog učešća u društvu.

Korisnicima Dnevnog centra pružaju se usluge:

- dnevni boravak za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju;
- osmočasovna njega;
- psiho-socijalna i medicinska rehabilitacija;
- individualni i grupni rad sa djecom na osnovu individualnog programa rada;
- vaspitno-obrazovni rad kroz koji se stiču vještine neophodne za svakodnevni život;
- socijalizacija;
- besplatan prevoz;
- ishrana;
- održavanje njege i lične higijene;
- savjetodavni rad i edukacija za roditelje.

⁵⁷ Za sprovođenje Lokalnog plana akcije za mlade 2011–2013. smanjen je iznos sa 5500 eura u 2012. godini na 3000 eura u 2013. godini.

⁵⁸ Realizacija Geronto centra nalazi se u završnoj fazi. Date su primjedbe na glavni projekat od strane Localne uprave, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva vanjskih poslova, Centra za socijalni rad, Projektnog biroa iz Niša, koji radi projekat. Glavni projekat će biti prečišćen i spreman za konačnu realizaciju. Realizacija se očekuje tokom 2013. godine, uz partnerstvo lokalne uprave, Ministarstva rada i socijalnog staranja i zainteresovanih donatora.

Pravo korišćenja Dnevnog centra imaju djeca i omladina sa smetnjama i teškoćama u razvoju od 7 do 27 godina, sa mogućnošću prijema i djece sa smetnjama u razvoju od 3 do 7 godina (koja se prioritetno usmjeravaju u vrtić) ako Komisija za usmjeravanje i vaspitno-obrazovna ustanova utvrde da se dijete ne može obrazovati i vaspitavati u vrtiću. Zahtjev za procjenu sposobnosti djeteta podnosi se Komisiji za usmjeravanje. Na osnovu rješenja Komisije za usmjeravanje, JU Centar za socijalni rad Pljevlja i Žabljak donosi rješenje kojim se utvrđuje pravo na boravak djeteta u JU Dnevni centar. Radno vrijeme Dnevnog centra je od 7.30 do 15.30 časova. U 2012. godini boravilo je ukupno 18 djece, korisnika usluga.

Sredstva za finansiranje Dnevnog centra obezbeđuju se iz sredstava budžeta Opštine Pljevlja, ugovorom sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja, apliciranjem na konkurse donatora, donacija i poklona, kao i na osnovu projekata.

4.15.2. Rezultati istraživanja

U istraživanju su učestvovali: Sekretariat za društvene djelatnosti, Centar za socijalni rad i nevladine organizacije: "Zračak nade", Otvoreni centar "Bona fide", "Viva vita", Udruženje paraplegčara, Organizacija slijepih, Udruženje za pomoć djeci u razvoju "Inkluzija" i Pljevaljski ženski prostor.⁵⁹

U Opštini Pljevlja mapirano je 28 usluga, koje pruža 16 pružalaca usluga, od kojih je 13 nevladinih organizacija. Ostali pružaoci usluga su JU "Zračak nade", Dom zdravlja i Crveni krst.

Najviše su zastupljene socijalno-edukativne i socijalno-terapijske usluge (19) koje pružaju nevladine organizacije **i opštinska organizacija Crvenog krsta**. Ove usluge namijenjene su raznim ciljnim grupama: djeci, osobama s invaliditetom, mladima sa smetnjama u razvoju, žrtvama nasilja, (samohranim) roditeljima, starima, mladima u riziku i porodicama korisnika psihoaktivnih supstanci.

Od ukupnog broja socijalno-edukativnih i savjetodavno-terapijskih usluga, devet usluga ne podrazumijevaju kombinaciju različitih podtipova. Tako imamo uslugu koja obuhvata samo edukaciju (6), kreativne radionice (1) medijaciju (1) i terapiju (1). U pet slučajeva imamo kombinaciju savjetovanja i terapije, u tri slučaja imamo kombinovanje edukacije, savjetovanja i medijacije, dok u tri imamo kombinaciju savjetovanja, edukacije i terapije.

U Opštini je dostupno osam usluga podrške za život u zajednici, namijenjenih uglavnom djeci sa smetnjama u razvoju (4) i starim osobama (3). Ove usluge pruža **šest** pružalaca, od kojih su tri nevladine organizacije. Od usluga podrške za život u zajednici dostupni su: personalna asistencija (3), (polu)dnevni boravak (2), pomoć u kući (2) i asistencija u vidu volonterskog servisa (1).

Prema rezultatima istraživanja, **u Opštini Pljevlja** 2305 osoba koristi određenu socijalnu uslugu. Međutim, ovaj podatak treba uzeti sa rezervom ako se ima u vidu da nam svi odgovori i uvid u dokumenta nisu dali podatak o tačnom broju korisnika.

Ciljna grupa	Broj korisnika	Broj pružalaca	Vrsta usluge	Podtip/podtipovi usluga
Djeca	1750	5 (4 NVO+ JU)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija, terapija
Osobe s invaliditetom	183	3 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske i podrška za život u zajednici	Savjetovanje, edukacija, terapija, medijacija, personalna asistencija, asistencija

⁵⁹ Na upitnik nisu odgovorili opštinska organizacija Crvenog krsta i Organizacija gluvih i nagluvih.

Stari	183	2 (NVO + CK)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske, podrška za život u zajednici	Medijacija, pomoć u kući, personalna asistencija
Žrtve nasilja	139	1 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske, usluge smještaja	Savjetovanje, SOS telefon, sklonište
Djeca i mladi sa smetnjama u razvoju	70	3 (JU+NVO + CK)	Podrška za život u zajednici i socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Dnevni boravak, personalna asistencija, kreativne radionice, asistencija (volonteri), savjetovanje, edukacija, terapija, medijacija
Samohrani roditelji	20	1 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija
Mladi	/	2 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija i terapija

Usluge za stare pružaju Crveni krst (samostalno), lokalna uprava u saradnji sa Crvenim krstom i jedna nevladina organizacija. U pitanju su tri usluge podrške za život u zajednici, i to: pomoć u kući (2), personalna asistencija (1) i posredovanje za upućivanje na hraniteljstvo starih osoba (1). Prema rezultatima istraživanja, broj korisnika usluga za stare je 183.

Iako ima najveći broj starih u Crnoj Gori, u Pljevljima ne postoji posebni strateški plan koji bi bio preduslov za razvoj socijalnih servisa za ovu ciljnu grupu. Posebno pitanje je razvoj socijalnih servisa za stare u ruralnim područjima. Jedini pružalač usluge za stare lošeg zdravstvenog stanja je Crveni krst, koji pruža uslugu personalne asistencije.

Najviše je usluga koje su namijenjene osobama s invaliditetom (5). Usluge za osobe s invaliditetom obezbeđuju tri nevladine organizacije za 183 korisnika. Sve usluge su socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera, osim jedne usluge podrške za život u zajednici: personalna asistencija.

Međutim, najveću udio u korišćenju usluga imaju djeca. U pitanju su korisnici socijalno-edukativnih usluga, koje za cilj imaju prevenciju korišćenja psihoaktivnih supstanci. Ove usluge pružaju pet pružalaca, od kojih je samo jedna javna ustanova. Dostupno je sedam usluga za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju, od kojih su **četiri** usluge podrške za život u zajednici: dnevni boravak (2), personalna asistencija (1), asistencija u vidu razvoja volonterskog servisa (1). Važno je napomenuti da sva tri podtipa usluga podrške za život u zajednici obezbeđuje jedna nevladina organizacija. Prema rezultatima istraživanja, 88 djece i mlađih sa smetnjama u razvoju u izvještajnom periodu je koristilo ove usluge.

Usluga smještaja namijenjena je žrtvama porodičnog nasilja. Ovu uslugu pruža nevladina organizacija u saradnji sa Centrom za socijalni rad. Jedna nevladina organizacija je ujedno i jedini pružalač usluge zaštite žena i djeca od nasilja u porodici. Ona pruža savjetovanje, SOS telefon i sklonište/prihvatalište. Prema rezultatima istraživanja, **u Opštini Pljevlja je 139 osoba koristilo ove usluge. U Pljevljima je u izradi Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije koji**, pored starih osoba, osoba s invaliditetom i mlađih, kao posebno ugroženu kategoriju treba da prepozna i žrtve nasilja.

Za mlade su dostupne usluge savjetovališta, koje pruža jedna nevladina organizacija. Savjetodavno-terapijske usluge za samohrane majke pruža samo jedna nevladina organizacija.

Za održivost servisa veoma je značajna podrška međunarodnih donatora, čiji je udio u finansiranju veći u odnosu na sredstva iz državnog i opštinskog budžeta.

4.15.3. Katalog usluga socijalne zaštite za Opštinu Pljevlja

***Plavom bojom su označeni projekti koji su završeni do jula 2013. godine.**

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Žene i djeca žrtve porodičnog nasilja	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i SOS telefon	Centar za žene i djevojke	Otvoreni centar "Bona Fide"
Žene, djeca i mlade žrtve porodičnog nasilja	Usluga smještaja	Sklonište	"Neka svaka kuća bude sigurna"	Otvoreni centar "Bona Fide"
Djeca i mlađi sa smetnjama u razvoju	Podrška za život u zajednici	Asistencija – razvoj volonterskog servisa	"Budi inkluzivan – volontiraj"	"Zračak nade"
Djeca i mlađi sa smetnjama u razvoju	Podrška za život u zajednici	Dnevni boravak	Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama razvoja	"Zračak nade"
Djeca i mlađi sa smetnjama u razvoju	Podrška za život u zajednici	Poludnevni boravak	Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama razvoja	DC Pljevlja
Djeca sa smetnjama u razvoju i roditelji	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija, terapija	/	Crveni krst
Djeca i mlađi sa smetnjama u razvoju	Podrška za život u zajednici	Personalna asistencija	Javni rad – "Personalni asistenti za pomoć u kući"	"Zračak nade"
Mlađi sa smetnjama u razvoju	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Kreativne radionice	Javni rad – "Kreativne radionice za osposobljavanje i zapošljavanje omladinaca sa smetnjama u razvoju"	"Zračak nade"
Mlađi sa smetnjama u razvoju	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija, medijacija	„Digitalna štamparija – servis podrške za zapošljavanje omladinaca sa smetnjama u razvoju u Pljevljima“	"Zračak nade"
Mlađi i mlađi u riziku	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Centar za alternativni rad sa mlađima u riziku, savjetovalište za mlađe i mlađe u problemu	"Pljevaljski ženski prostor"
Porodica korisnika PAS	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Centar za podršku porodic u borbi protiv psihoaktivnih supstanci	"Pljevaljski ženski prostor"
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Servisi podrške za osobe s invaliditetom do juna 2012.	Udruženje paraplegičara
Osobe s invaliditetom	Podrška za život u zajednici	Personalna asistencija	Personalna asistencija	Udruženje paraplegičara

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija, medijacija	Jednake mogućnosti za žene s invaliditetom u oblasti zapošljavanja	Udruženje paraplegičara
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Javni rad "Geronto-program"	Sekretariat za društvene djelatnosti
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	"Unesimo svjetlost u starački dom"	"Viva vita"
Stare osobe	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Medijacija	Jednake mogućnosti za sve - hraniteljstvo kao izazov	"Viva vita"
Djeca	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Edukacija	"Droga je zlo"	"Viva vita"
Samohrane majke	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Edukacija	Osnaživanjem do osamostaljivanja	"Aurora"
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, terapija	Program i plan rada za 2012. godinu "Pomozi mi da se krećem i radim sam"	Organizacija slijepih
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Terapija (rehabilitacija)	Rad prvog hipoterapijskog centra u Crnoj Gori	Udruženje osoba sa hendikepom "Koraci"
Korisnici MOP/a	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Edukacija	Kurs šivenja i krojenja za korisnike MOP-a	"Alternativa"
Djeca i mladi	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Edukacija, savjetovanje i terapija	Prevencija narkomanije u školama, rehabilitacija i resocijalizacija liječenih nar-komana	"Stop droga" Pljevlja
Djeca i mladi	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Edukacija, savjetovanje i terapija	"Živi zdravo bez droge"	"Tara"
Djeca	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Edukacija	"Lučonoše zdravog života"	"Opstanak" Pljevlja
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Terapija	Rad prvog hipoterapijskog centra u Crnoj Gori	Udruženje osoba sa hendikepom "Koraci"
Djeca	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Edukacija	Prevencija alkoholizma i nar-komanije među osnovcima u Pljevljima	Dom zdravlja Pljevlja
Mladi	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Edukacija	"Zlo bez kog se može"	"Panorama"

Izvještaj
"Mapiranje usluga socijalne zaštite
u Crnoj Gori"

4.16. Glavni grad Podgorica

Za poslove socijalne politike na teritoriji Glavnog grada nadležan je Sekretariat za socijalno staranje.

Vaninstitucionalni oblici zaštite i aktivnosti koje podržavaju razvoj usluga socijalne zaštite, a koje Sekretariat za socijalno staranje pruža u skladu s **Odlukom o oblicima socijalne i dječje zaštite** („Sl. list Crne Gore – opštinski propisi“, br. 33/08), jesu:

- ✓ **Pomoć i njega** u kući – U 2012. godini ovo pravo je koristilo više od 90 starih lica. Ovaj oblik zaštite realizuje se kao javni rad preko partnerskog projekta „Njega starih lica“, u saradnji Glavnog grada sa Caritasom Barske nadbiskupije i Zavodom za zapošljavanje Crne Gore. Projekat se jednim dijelom finansira iz budžeta Glavnog grada. Planiran je obuhvat više od 250 starih osoba.
- ✓ **Besplatni dnevni obrok Narodne kuhinje** koristilo je 226 porodica, sa ukupno 500 obroka dnevno, od čega je 130 obroka redovno dostavljano na kućnu adresu. Prednost u ostvarivanju ovog prava imaju: samohrana lica, koja zbog trajne promjene zdravstvenog stanja, invalidnosti ili starosti nijesu u mogućnosti da pripreme obrok; lica sa tjelesnim, mentalnim i senzornim smetnjama, kao i sa teškim hroničnim ili malignim oboljenjima; beskućnici, prolaznici i sl.

Kao podrška aktivnostima nevladinoj organizaciji „Sigurna ženska kuća“, Glavni grad je ustupio na besplatno korištenje stambeni objekat za smještaj žrtava nasilja, u kojem će „Sigurna ženska kuća“ nastaviti da pruža smještaj ženama i djeci – žrtvama nasilja. Kuća u kojoj su smještene žrtve nasilja nalazi se na tajnoj lokaciji, kako bi se korisnicama osigurala puna bezbjednost.

U partnerstvu sa nevladinom organizacijom Centar za prava djeteta, Sekretariat obezbjeđuje stanovanje uz podršku za mlade bez roditeljskog staranja po napuštanju Dječjeg doma „Mladost“.

U saradnji sa Kancelarijom UNDP, Sekretariat je 2012. godine pokrenuo izradu niza strateških dokumenata, od kojih je za razvoj usluga socijalne zaštite najznačajniji okvir Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije – razvoj usluga socijalne zaštite za period 2013–2017. godine. Lokalni plan je u fazi nacrta i njegovo usvajanje se očekuje do kraja 2013. godine. Kao prioritetne grupe za razvoj usluga socijalne zaštite prepoznate su: djeca, osobe s invaliditetom, ugrožena stara lica, žrtve nasilja i materijalno ugrožene kategorije stanovništva. Od drugih strateških dokumenata, značajno je napomenuti: Strateški plan razvoja Glavnog grada Podgorice 2012–2017. godine, Akcioni plan razvoja socijalne zaštite starih lica u Glavnem gradu 2010–2012. godine i Akcioni plan za prevenciju narkomanije kod djece i omladine u Podgorici 2012. godine.

4.16.1. CV – JU za smještaj, rehabilitaciju i resocijalizaciju korisnika psihoaktivnih supstanci „Kakaricka gora“

Glavni grad je osnivač JU za smještaj, rehabilitaciju i resocijalizaciju korisnika psihoaktivnih supstanci „Kakaricka gora“, koja obezbjeđuje socijalnu zaštitu i tretman korisnika psihoaktivnih supstanci. Tretman u ovoj ustanovi počiva na pristupu da oporavak od bolesti zavisnosti ne predstavlja samo uspostavljanje apstinencije već predstavlja promjenu životnog stila, ponašanja, razmišljanja i stavova. Ovo podrazumijeva dugoročan proces rehabilitacije kroz 12 mjeseci rezidencijalnog tretmsns (boravka u ustanovi) i 12 mjeseci nerezidencijalnog tretmana (psiho-socijalna pomoć, psihijatrijsko praćenje, odlazak na grupne terapije, omogućavanje volontiranja u ustanovi i sl.). U ustanovi su zaposlene 24 osobe, od kojih šest

pružaju usluge. U 2012. godini ukupan broj korisnika usluga bio je 73 na nerezidencijalnom tretmanu), da bi se do juna 2013. godine broj smanjio na 29 (20 na rezidencijalnom i devet na nerezidencijalnom tretmanu). Ova ustanova ima kapacitete samo za stacionarni smještaj muških zavisnika. U planu je otvaranje posebnog paviljona za tretman i rehabilitaciju ženske populacije.

4.16.2. CV – JU Resursni centar za djecu i mlade „Podgorica“

JU Resursni centar za djecu i mlade „Podgorica“ (osnovan 1948. godine) jedna je od prvih ustanova koja obavlja vaspitno-obrazovnu djelatnost i rehabilitaciju (radno osposobljavanje) djece i omladine sa smetnjama u razvoju. U pitanju su djeca bez vida, slabovida, djeca sa tjelesnim invaliditetom i djeca sa kombinovanim smetnjama.

U ovoj ustanovi pružaju se usluge dnevног boravka, savjetovanja i terapije djeci i mладима. U sklopu Resursnog centra postoji internat u kome su smjeштена djeca koja nijesu iz Podgorice.

Rad Resursnog centra finansira se iz sredstava Ministarstva prosvjete i sporta, Ministarstva rada i socijalnog staranja i vanrednih prihoda (donacija).

U toku 2012. godine UNICEF je finansirao projekat primjene Brajevog pisma u inkluzivnom obrazovanju u okviru kojeg je 105 djece (korisnika usluga ove ustanove), nastavnika i članova opštinskih komisija za usmjeravanje djece i mладих prošlo ovu obuku.

U ustanovi je na kraju 2012. godine boravilo 64 djece i mладих sa posebnim obrazovnim potrebama, a zaposlena su 52 stručna radnika.

4.16.3. CV – Resursni centar za djecu i osobe s intelektualnim smetnjama i autizmom “1. jun“

Resursni centar za djecu i osobe s intelektualnim smetnjama i autizmom „1.jun“ formiran je 1978. godine⁶⁰. Škola se bavi tretmanom djece sa smetnjama u razvoju, vaspitno-obrazovnim radom djece sa lакim smetnjama u mentalnom razvoju i osposobljavanjem djece s umjerenim smetnjama u razvoju i autizmom.

U Centru se za djecu iz Podgorice pruža i produženi boravak u skladu sa potrebama djeteta, dok se za djecu van Podgorice obezbјeđuje smještaj u internatu. Centar ima 140 učenika, od čega je 80 na internatskom smještaju. Školske 2012/2013. godine u Osnovnu školu upisano je 55 učenika, razvrstanih u devet odjeljenja. U Srednju školu upisano je 59 učenika, koji su razvrstani u osam odjeljenja. Odjeljenje koje pohađaju djece s autizmom ima osam učenika. S umjerenim smetnjama je 11 učenika, razvrstanih u dva odjeljenja. Predškolsko odjeljenje ima šest učenika.

Donijet je plan transformacije ove ustanove za period 2013-2015. u cilju unapređenja procesa inkluzivnog obrazovanja djece i mладих sa posebnim obrazovnim potrebama i upućivanja na korišćenje usluga ove ustanove samo kada se najbolji interes djece ne može drugačije obezbijediti. Samim tim bi se usluge ove ustanove svele na pružanje podrške redovnim vaspitno-obrazovnim ustanovama.

⁶⁰ Skupština opštine Titograd, Rješenjem od 24. marta 1970. godine, odobrila je formiranje Specijalne osnovne škole u Titogradu. Skupština SR Crne Gore odobrila je formiranje Centra za profesionalno osposobljavanje djece i omladine lakše ometene u psihičkom razvoju. Odluka o integraciji donijeta je 1. juna i od tog vremena ustanova radi pod nazivom Centar za obrazovanje i osposobljavanje „1. jun“.

4.16.4. CV – Centar za djecu i omladinu s poremećajima u ponašanju „Ljubović“

Centar obezbeđuje prihvat, zaštitu, podršku, vaspitno-terapeutski tretman, obrazovanje i profesionalno ospozobljavanje djece pod rizikom i u sukobu sa zakonom. Centar izvršava vaspitnu mjeru upućivanja u ustanovu nezavodskog tipa od šest mjeseci do dvije godine, realizuje prihvat djece u stanju socijalne potrebe i djece koja se zateknu u izvršenju krivičnih djela. Izvršava i mjeru pojačanog nadzora organa starateljstva, uz dnevni boravak u vaspitnoj ustanovi i mjeru privremenog smještaja do okončanja postupka.

Kroz prihvatnu stanicu, koja je namijenjena za pružanje hitne socijalne pomoći u smislu privremenog kratkotrajnog smještaja i zbrinjavanja djece i mlađih zatečenih u skitnji, prosjačenju, izvršenju krivičnog djela ili u drugim oblicima socijalne potrebe, bez nadzora roditelja ili drugih odraslih osoba, dok se ne ostvari trajnije rješenje, u toku 2012. godine prošlo je 175 maloljetnika, od kojih se 15 javljaju kao recidivisti. Od ukupnog broja, 112 djece su strani državljeni, dok je 62 djece iz Crne Gore. Na stalnom tretmanu je u 2012. godini bilo 13 maloljetnika, dok se mjera pojačanog nadzora uz dnevni boravak u ustanovi za vaspitanje obezbijedila za osam maloljetnika.

U Izvještaju o radu za 2012. godinu naglašeno je da je na kvalitet rada uticao nedostatak vaspitnog osoblja, prvenstveno specijalnih pedagoga, tako da prijemno odjeljenje nije bilo u funkciji. Naglašeno je da se djeca obično smještaju u ovu ustanovu na duži period, što je potrebno mijenjati:

Centri za socijalni rad koriste član 25 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, koji djeci omogućava smještaj u instituciju, i smještaju djecu u Centar „Ljubović“ na duži period, što nije dobro.

4.16.5. CV – JU Zavod „Komanski most“

JU Zavod „Komanski most“ organizovan je kao javna ustanova za smještaj osoba s umjerenom, težom i teškom mentalnom ometenošću. Zavod je počeo sa radom 1976. godine. Kapacitet ustanove je 140 korisnika. U Zavodu je na kraju 2012. godine boravilo 116 osoba, od kojih je naviše onih s umjerenom mentalnom ometenošću (48). Do juna 2013. godine primljene su još dvije osobe. Čak 44 osobe koriste usluge smještaja u ovoj ustanovi duže od 20 godina. Tri osobe su u Zavodu preko 36 godina.

Djelatnost Zavoda obuhvata: zbrinjavanje (obezbjedivanje stanovanja, ishrane, odjeće, obuće i dr.), vaspitanje i obrazovanje, radno-okupaciono angažovanje (obezbjedivanje radne i okupacione terapije u skladu sa fizičkim i psihičkim sposobnostima, kulturno-zabavnih aktivnosti i dr.) i zdravstvenu zaštitu.

U Zavodu je zaposleno 76 osoba, od kojih 44 pružaju usluge stručnog rada.

U cilju što bolje rehabilitacije i kvalitetnijeg rada, za svako dijete urađen je individualni plan zaštite u okviru kojeg su postavljeni kratkoročni i dugoročni ciljevi zaštite, koji predstavljaju podršku u razvoju. Planove su napravili članovi stručnog tima ustanove (defektolog, pedagog, vaspitač, socijalni radnik, fizioterapeut), zajedno sa predstavnicima UNICEF-a i predstavnicima nadležnih centara za socijalni rad. Na svaka tri mjeseca radi se revizija individualnih planova. Individualnim planom za svako dijete strukturirano je vrijeme dnevnih aktivnosti, tako da su uz vaspitače (od kojih je jedan pedagog) u radu sa djecom uključeni i defektolog, logoped i fizioterapeut.

4.16.6. Rezultati istraživanja

U istraživanju su učestvovali: Sekretariat za socijalno staranje, Centar za socijalni rad, JU za smještaj, rehabilitaciju i resocijalizaciju korisnika psihoaktivnih supstanci "Podgorica", JU Resursni centar za djecu s intelektualnim smetnjama i autizmom "1. jun", Zavod "Komanski most", JU resursni centar za djecu i mlade "Podgorica", Crveni krst Glavnog grada i nevladine organizacije: Udruženje mlađih sa hendi kepom Crne Gore, "Juventas", "Sigurna ženska kuća", Crnogorski ženski lobi, Centar za prava djeteta, Centar za ženska prava, LGBT Forum "Progres", "Dom nade", Prvo udruženje roditelja djece sa posebnim potrebama "Rastimo zajedno", "4 life", ADP "Zid", "Prima" i "Korak po korak"⁶¹.

Za Podgoricu je mapirano čak 77 usluga, koje pružaju 43 pružaoca, od kojih su 39 nevladine organizacije, dvije javne ustanove, Sekretariat Glavnog grada i Crveni krst Glavnog grada. Nevladine organizacije pružaju 69 usluga.

Od ukupnog broja usluga, 53 je socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog kara-ktera. Od 53 usluge ove vrste, 14 je onih koje predviđaju samo jedan podtip usluge, edukaciju (6), SOS telefon (4), kreativne radionice (3) i savjetovanje (1).

Ostalih 39 usluga podrazumijevaju kombinovanje više podtipova usluge, a najčešće savjetovanje i terapiju (20), savjetovanje i edukaciju (6), savjetovanje i medijaciju (1), savjetovanje, edukaciju, terapiju i medijaciju (4), savjetovanje, edukaciju i terapiju (1), asistenciju u učenju i medijaciju (2), savjetovanje i SOS telefon (2), savjetovanje, SOS telefon, medijaciju i terapiju (1) i savjetovanje, terapiju i medijaciju (2).

Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske usluge pruža 36 nevladinih organizacija, dvije javne ustanove i Crveni krst Crne Gore.

U Glavnom gradu je dostupno 19 usluga podrške za život u zajednici, koje pružaju 11 nevladinih organizacija, Crveni krst i Sekretariat. Dvije usluge podrške za život u zajednici sprovode se u partnerstvu nevladinih organizacija i nadležnog Sekretarijata: stanovanje uz podršku i geronto-program.

Dostupni su svi podtipovi ove usluge, a najviše dnevni boravak (5), asistencija (4), personalna asistencija (4), pomoć u kući (3), stanovanje uz podršku (1), tumačenje i prevođenje na znakovni jezik (1) i usluga narodne kuhinje. Usluge su uglavnom namijenjene osobama s invaliditetom (4) i djeci (5). U 2012. godini broj korisnika usluga podrške za život u zajednici, prema rezultatima istraživanja, bio je 1319, dok je u prvoj polovini 2013. godine taj broj 954.

Usluge smještaja pruža pet nevladinih organizacija. Usluge smještaja u sklonište dostupne su za beskućnike, samohrane majke, žene i djecu žrtve nasilja, LGBT osobe i žrtve trgovinom ljudima. U 2012. godini usluge je koristilo 175 osoba, dok je prvoj polovini 2013. godine taj broj 45.

Broj korisnika usluga, prema rezultatima istraživanja, u izvještajnom periodu bio je 6799 korisnika. Ciljne grupe za koje se pružaju usluge socijalne zaštite su: djeca, mlađi, korisnici psihoaktivnih supstanci, žrtve nasilja, osobe s invaliditetom, LGBT osobe, (samohrani) roditelji, seksualne radnice, zatvorenici, beskućnici i osobe sa problemom kockanja.

⁶¹ Na upitnik nisu odgovorili: JU Zavod „Ljubović“, CAZAS, Savez udruženja roditelja djece i omladine sa posebnim potrebama „Naša inicijativa“, Akcija za ljudska prava, SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja, Institut za socijalnu inkluziju, „Staze“, Forum MNE, Udruženje roditelja, Fondacija „Banka hrane“ i „Mens sana“, dok je nevladina organizacija „Put nade“ prestala sa radom. Od Centra za antidiskriminaciju „Ekvista“ i „Inter monta“ dobili smo informaciju da se ne bave pružanjem usluga socijalne zaštite.

Ciljna grupa	Broj korisnika	Broj pružalaca	Vrsta usluge	Podtip/podtipovi usluga
Osobe s invaliditetom	2426	6	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske i podrška za život u zajednici	Savjetovanje, terapija, edukacija; asistencija (pas vodič i kretanje uz pomoć bijelog štapa), personalna asistencija, prevoz; tumačenje i prevodenje na znakovni jezik
Korisnici droga	648	5	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske, podrška za život u zajednici	Savjetovanje, terapija, edukacija, medijacija, dnevni centar, asistencija u učenju i kućne posjete za djecu korisnika, savjetovanje za članove porodica
Zatvorenici	125	1	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija
Seksualne radnice	142	1	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske, podrška za život u zajednici	Savjetovanje, terapija, dnevni centar
LGBT	804	2	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske, podrška za život u zajednici, usluga smještaja	Savjetovanje, terapija, SOS telefon, dnevni centar, sklonište
RAE	766	5	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija, medijacija, kreativne radionice, SOS telefon
Žrtve nasilja	711	5	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske, usluge smještaja	Savjetovanje, terapija, edukacija, medijacija, SOS telefon, sklonište
Djeca	111	6	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija, terapija, SOS telefon, klub djece iz hraniteljskih porodica
Djeca sa smetnjama u razvoju	172	7	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske, podrška za život u zajednici	Savjetovanje, terapija, kreativne radionice, produženi boravak, personalna asistencija, asistencija (volonterski servis)
Roditelji	110	3	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija, terapija
Stari	350	3	Podrška za život u zajednici i socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Pomoć u kući, savjetovanje

Mladi	305	8	Podrška za život u zajednici i Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Stanovanje uz podršku, edukacija, savjetovanje, terapija, kreativne radionice
Samohrani roditelji ¹	114	2	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske, usluga smještaja	Savjetovanje i terapija, sklonište

Posebno izdvajamo djecu, jer su u ovu ciljnu grupu uključene usluge usmjerenе na prevenciju i edukaciju, usluge usmјerenе na savjetovanje i terapiju, asistenciju i personalnu asistenciju za djecu sa smetnjama u razvoju, usluge SOS telefona za djecu žrtve (vršnjačkog, porodičnog) nasilja i trafikinga, klub djece bez roditeljskog staranja, asistenciju djeci korisnika psihoaktivnih supstanci, kreativne radionice za djecu romske i egipćanske pripadnosti, stručni tretman za djecu sa poremećajima u ponašanju (u sukobu sa zakonom) i asistenciju djeci seksualnih radnica.

Za djecu je za izvještajni period mapirano 19 pružalaca usluga, koji uglavnom obezbjeđuju socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske usluge. Razvijeni su svi podtipovi usluga socijalne zaštite, sa posebnim naglaskom na savjetovanje i terapiju, koje najviše koriste djeca sa smetnjama u razvoju.

Za djecu žrtve porodičnog nasilja usluge pružaju tri nevladine organizacije, dok za djecu žrtve vršnjačkog nasilja uluge pružaju dvije nevladine organizacije. Za djecu žrtve traficinga usluge pruža jedna nevladina organizacija, koja ujedno pruža usluge i drugim žrtvama trgovine ljudima. Za djecu bez roditeljskog staranja koja su upućena na porodični smještaj (hraniteljstvo), kao i same hranitelje, obezbijeđena je usluga savjetovališta uz stručnu pomoć i podršku, ali servis funkcioniše na volonterskoj osnovi. Nedostaju dnevni boravci za djecu, posebno za djecu sa smetnjama u razvoju.

Iako postoje usluge za djecu romske i egipćanske populacije, u odnosu na ostale usluge namijenjene djeci, za ove je karakteristično da dobijaju mala sredstva za sprovođenje projekata i po završetku projekta usluga prestaje. Usluge namijenjene socijalnoj inkluziji djece ove populacije, sa posebnim naglaskom na obrazovanje, pruža jedino Crveni krst Crne Gore. Osim usluge koja je vremenski ograničena, a koja se odnosi na okupljanje, organizovanje sportskih dešavanja i edukaciju djece i mladih romske i egipćanske populacije, Crveni krst Crne Gore nekoliko godina unazad sprovodi projekte podrške inkluziji djece i mladih, sa posebnim akcentom na inkluziju u redovan sistem obrazovanja.

Za LGBT osobe postoji širok spektar usluga: sklonište, dnevni centar, savjetovalište i SOS telefon. Usluge za LGBT osobe pružaju dvije nevladine organizacije. Jedna nevladina organizacija je razvila čitav set različitih usluga, od SOS linije do dnevnog centra, dok terenski rad o edukaciji u cilju prevencije seksualno prenosivih bolesti obuhvata sve lokalne samouprave u Crnoj Gori.

Za žrtve nasilja obezbjeđuju se raznovrsne usluge (od pravne pomoći, bračnog savjetovanja, medijacije, usluge povjerljivog lica, grupne i individualne terapije do pomoći u kući i skloništa). Usluge obezbjeđuju tri nevladine organizacije. Pored zaštite žena i djece žrtava porodičnog nasilja, samo jedna organizacija kao ciljnu grupu navodi stare osobe.

Za stare osobe – žrtve nasilja i stare preko 65 godina pomoć obezbjeđuju dvije nevladine organizacije i Crveni krst. U tom segmentu, s obzirom na broj starih osoba, potreban je veći angažman organizacija civilnog društva.

Za bolesti zavisnosti jedino su dostupni podaci za korisnike droga i za osobe koje su zavisne od kockanja. Pored samih zavisnika, usluge obuhvataju i djecu i uključuju usluge savjetovanja, individualne i grupne terapije (grupe samopodrške), pomoć u

kući, dnevni (drop in) centar i asistenciju u učenju. U sklopu institucionalnog tretmana u jedinoj ustanovi na teritoriji Crne Gore koja pruža institucionalni vid socijalne zaštite (muškim) korisnicima droga, razvijaju se usluge radno-okupacione terapije (rehabilitacije), koja ima za cilj da olakša resocijalizaciju korisnika. Usluge pružaju dvije nevladine organizacije.

Jedna nevladina organizacija u sklopu programa smanjenja štete pruža sveobuhvatnu podršku seksualnim radnicama i zatvorenicima. Usluge u okviru programa smanjenja štete za korisnike droga i seksualne radnice, osim u Podgorici, pružaju se i u Budvi, Ulcinju, Baru, Kotoru, Herceg Novom i Tivtu.

Usluge za mlade uključuju i usluge koje su namijenjene za djecu sa smetnjama u razvoju i djecu žrtve vršnjačkog nasilja. Značajno je napomenuti organizacije koje kroz svoje projekte teže da razviju volonterske servise kako bi mladi aktivno učestvovali u životu zajednice i doprinijeli razvoju servisa u lokalnoj zajednici. Tu ističemo dvije nevladine organizacije i jednu fondaciju.

Poseban značaj imaju usluge za mlade koji napuštaju Dječji dom "Mladost" u Bijeloj. Za ovu ciljnu grupu socijalne usluge na teritoriji Glavnog grada pruža samo jedna nevladina organizacija, koja kroz saradnju sa nadležnim Sekretarijatom obezbeđuje stanovanje uz podršku.

Za osobe s invaliditetom, prema rezultatima istraživanja, usluge pruža pet nevladinih organizacija i Crveni krst. Jedina organizacija koja je odgovorila na upitnik, a koja se bavi problemima osoba s invaliditetom, jeste Udruženje mladih sa hendihepom. Na osnovu uvida u odluke i grant liste Glavnog grada, Komisije za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću i fondacije "fAkt", u katalog usluga socijalne zaštite unijeli smo i podatke koji se odnose na još četiri nevladine organizacije, od kojih su tri nacionalna udruženja.

4.16.7. Katalog usluga socijalne zaštite za Glavni grad

***Rozom bojom označeni su projekti koji su realizovani u 2012. godini.**

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Briga o starima	Crveni krst
Osobe s invaliditetom	Podrška za život u zajednici	Asistencija	Nabavka invalidskih kolica za invalidna lica u skladu sa njihovim antropološkim karakteristikama – mjerama	Crveni krst
Beskućnici	Usluge smještaja	Sklonište	/	Inicijativa za ljudska prava
Romi, samohrane majke, raseljena i izbjegla lica i osobe s invaliditetom.	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i SOS telefon	Pružanje usluga besplatne pravne pomoći	Inicijativa mladih za ljudska prava
Mladi	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Kreativne radionice	Podrška smanjenju porodičnog nasilja kroz prevenciju nasilja u adolescentskim vezama	Centar za edukaciju i kreativni razvoj djece, mladih i žena

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Žrtve porodičnog nasilja	Usluge smještaja	Sklonište	Sklonište za žrtve porodičnog nasilja	Sekretarijat za socijalno staranje u saradnji sa SŽK
Žrtve porodičnog nasilja	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, terapija, SOS telefon, medijacija	Inicijalno savjetovanje za žrtve porodičnog nasilja, SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja, bračno savjetovanje – medijacija – za žene i djecu žrtve nasilja – razgovori u kancelariji, besplatna pravna pomoć za žene i djecu žrtve nasilja	SŽK
Djeca RAE populacije	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, medijacija	Podrška na smanjenju socijalne isključenosti mladih RAE populacije iz obrazovnog sistema Crne Gore	"Osvrt"
Mladi	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Edukacija	Prevencija bolesti zavisnosti srednjoškolske populacije	"Osvrt"
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Vaninstitucionalna socijalna zaštita i pružanje usluge zaštite siromašnim, samohranim i iznemoglim starim licima u prirodnom okruženju	Podgorički prostor za zaštitu i podršku starim, hendikepiranim i marginalizovanim grupama
Djeca sa smetnjama u razvoju	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Kreativne radionice	"Poštuj različitost", "Mašta može svašta"	Udruženje roditelja, djece i omladine sa smetnjama u razvoju "Pružite nam šansu"
Djeca bez roditeljskog staranja	Podrška za život u zajednici	Stanovanje uz podršku	Unapređenje kvaliteta samostalnog života djece/ mladih po izlasku iz Doma „Mladost“ – Bijela, unapređenje vaninstitucionalne zaštite djece lišene porodične brige, podrška djeci iz hraniteljskih porodica	Sekretarijat za socijalno staranje u saradnji sa Centrom za prava djeteta
Mladi bez roditeljskog staranja	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Djeca bez roditeljskog staranja u fokusu – klub hranitelja i klub djece iz hraniteljskih porodica	Centar za prava djeteta
Žene, djeca i ostarjele osobe koje trpe nasilje, djeca svjedoci nasilja, šira porodica	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Servisi podrške žrtvama porodičnog nasilja – individualna podrška (pravna, psihološka pomoć) i grupe samo- podrške	SOS telefon za djecu i žene žrtve nasilja

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Žene, djeca i ostarjele osobe koje trpe nasilje, djeca svjedoci nasilja, šira porodica	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	SOS telefon	Servisi podrške žrtvama porodičnog nasilja – SOS linija	SOS telefon za djecu i žene žrtve nasilja
Mladi Romi i Egipćani	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Kreativne radionice	“Podržimo ih i osnažimo”	Centar za kreativno vaspitanje
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Psihološko osnaživanje oboljelih od multipleks skleroze	Udruženje oboljelih od multipleks skleroze
Osobe s invaliditetom	Podrška za život u zajednici	Personalna asistencija	Servis personalne asistencije i fizioterapeutskog tretmana u domovima nepokretnih i polupokretnih pacijenata oboljelih od MS-a u Podgorici i Nikšiću	Udruženje multipleks skleroze Crne Gore
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija, terapija, medijacija	Pomoći osobama bez vida u Podgorici, Danilovgradu i Kolašinu (Program rada za 2012. godinu); “Bolja sjutrašnjica slijepih Podgorice, Danilovgrada i Kolašina”	Organizacija slijepih za Podgoricu, Danilovgrad i Kolašin
Djeca sa smetnjama u razvoju	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Nastavak servisa pomoći djeci sa teškoćama u razvoju, kroz aktivnosti udruženja do servisa djeci i omladini sa smetnjama u razvoju i njihovim porodicama	Udruženje roditelja djece sa teškoćama u razvoju
Djeca sa smetnjama u razvoju	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Produceni boravak za djecu sa autizmom koja se nalaze u redovnim vaspitno-obrazovni ustanovama, dodatna stručna podrška	“Staze”
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Za mlade sa hendikepom bez barijera – psihosocijalna podrška	UMHCG
Osobe s invaliditetom	Podrška za život u zajednici	Asistencija	Za mlade sa hendikepom bez barijera – program za pse vodiče i pomagače	UMHCG
Osobe s invaliditetom	Podrška za život u zajednici	Personalna asistencija	Za mlade sa hendikepom bez barijera – Studentski servis- personalna asistencija	UMHCG

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Osobe s invaliditetom	Podrška za život u zajednici	Asistencija	Za mlade sa hendikepom bez barijera – studentski servis –prevoz za osobe s invaliditetom	UMHCG
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija, terapija, medijacija	Program rada za 2012. godinu; "Dokuči svijet svakodnevnog života"	Savez slijepih Crne Gore
Mladi Korisnici droga u ZIKS-u (18-22)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Resocijalizacija liječenih narkomana – osuđenika u kategoriji starijih adolescenata na izdržavanju kazne u ZIKS-u	"Pozitivne vibracije"
Samohrani roditelji i djeca	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Pružanje psiho-socijalne podrške samohranim roditeljima u vaspitanju djece	"Pozitivne vibracije"
Korisnici droga inficirani HIV-om ili hepatitom C	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	"Korak naprijed" – grupa pomoći i samopomoći korisnicima droga koji žive sa HIVom i virusom hepatitis C	"Juventas"
LGBT	Podrška za život u zajednici	Dnevni boravak	Strukturirane i nestrukturirane aktivnosti u drop in centru za LGBT osobe	"Juventas"
LGBT	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija	Unaprijeđen kvalitet socijalnih servisa podrške za LGBT osobe i njihove porodice – savjetovalište za LGBT osobe i njihove porodice, zdravlje i prava – edukacija o polno prenosivim infekcijama i najboljoj zaštiti i podjela lubrikanata i kondoma u drop in centru za LGBT osobe, rad na terenu – individualna savjetovanja o najboljoj mogućoj zaštiti, testiranju na HIV, savjetodavne, konsultativne i edukativne usluge ljekara i psihologa (savjetovanje, zdravstvene radionice)	"Juventas"
LGBT	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	SOS telefon	"Zdravlje i prava" – on line savjetovalište, on line servis za prijavu nasilja i diskriminacije ("Prijavavi nasilje! Da se ne ponovi!"), SOS telefon, vršnjačke savjetodavne usluge (telefonsko savjetovanje, on line savjetovanje)	"Juventas"

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
RAE I IRL ²	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje	Program pomoći za integraciju i povratak RAE i drugih I/RL koji žive u naselju Konik	"Juventas"
RAE (RL)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i edukacija	Porodični centar (Kamp na Koniku)	Crveni krst Crne Gore
RAE (RL)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Edukacija	Otvorena dječja igraonica u okviru projekta "Podrška obrazovanju romske djece i omladine u Crnoj Gori"	Crveni krst Crne Gore
RAE (RL)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i edukacija	Klub mladih u okviru projekta "Programske aktivnosti za raseljene Rome na Koniku"	Crveni krst Crne Gore
Korisnici droga	Podrška za život u zajednicu	Dnevni centar	"Otvorena vrata" – Dnevni centar za korisnike droga u Podgorici	"Juventas"
Korisnici droga, bivši zatvorenici korisnici droga	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, terapija, medijacija	"Otvorena vrata" – rehabilitacija i resocijalizacija korisnika droga u Podgorici – psihosocijalna pomoć, besplatna pravna pomoć, pomoć u ostvarenju socijalno-zaštitnih i prava na zdravstvenu zaštitu, posredovanje pri ostvarivanju prava, posredovanje prilikom smještaja u institucije, posredovanje u zapošljavanju, individualna i porodična terapija	"Juventas"
Djeca korisnika psihoaktivnih supstanci	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Asistencija u učenju i medijacija	"Otvorena vrata" – pomoć pri učenju za djecu, podrška pri pristupu logopedu, psihologu i sl.	"Juventas"
Zatvorenici	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	"Otvoreno sa zatvorenicima – program smanjenja štete"	"Juventas"
Seksualne radnice	Podrška za život u zajednicu	Dnevni boravak	Dnevni centar za seksualne radnice u Podgorici – "Zdravlje na ulici"	"Juventas"
Seksualne radnice	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, terapija, medijacija	"Zdravlje na ulici" – psihosocijalna podrška, posredovanje pri ostvarivanju prava, posredovanje prilikom smještaja u institucije, posredovanje u zapošljavanju, individualna i porodična terapija	"Juventas"

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Djeca seksualnih radnica	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Asistencija u učenju i medijacija	“Zdravlje na ulici” – pomoć pri učenju za djecu, podrška pri pristupu logopedu, psihologu i sl.	“Juventas”
Korisnici droga	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Kancelarija za besplatnu pravnu pomoć licima korisnicima opojnih droga	CEMI
Porodica korisnika PAS	Podrška za život u zajednici	Dnevni centar	Dnevni centar za zavisnike od droga – savjetovalište za porodicu korisnika	“4life”
Djeca korisnika psihoaktivnih supstanci	Podrška za život u zajednici	Asistencija	Servis kućnih posjeta za pomoć i podršku djeci iz zavisničkih porodica	“4life”
Korisnici droga i porodice	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija, terapija, medijacija	Pružanje pomoći (pravne, psihološke) i podrške zavisnicima putem telefona ili direktnim dolaskom u Dnevni centar, servis pomoći i podrške socijalnoj inkluziji zavisnika/ca od droga	“4life”
Roditelji	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija	Prevencija nasilja nad djecom u porodici unapređenjem roditeljskih kompetencija	“Uspješno roditeljstvo”
Djeca sa smetnjama u razvoju	Podrška za život u zajednici	Personalna asistencija	Personalna asistencija djeci sa teškoćama u razvoju	Udruženje za podršku djeci sa teškoćama u razvoju i njihovim porodicama
Djeca sa poremećajima u ponašanju	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija, terapija, medijacija	Produceni stručni postupak	“Korak po korak”
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Javni rad “Pomoć u kući starim licima”	Sekretariat za socijalno staranje, Caritas Barske nadbiskupije
Svi socijalno ugroženi	Podrška za život u zajednici	Svratište	Dnevni obrok	Sekretariat za socijalno staranje, Caritas Barske nadbiskupije
Korisnici psihoaktivnih supstanci	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija, terapija, medijacija	Unapređenje usluga rehabilitacije (radno-okupaciona terapija) i resocijalizacije	Javna ustanova za smještaj, rehabilitaciju i resocijalizaciju korisnika psihoaktivnih supstanci – Podgorica

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Djeca i omladina sa smetnjama u razvoju	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Pružanje socijalnih servisa podrške i rehabilitacije djeci sa smetnjama u razvoju i pružanje psihološke podrške roditeljima	Prvo udruženje roditelja, djece i omladine sa posebnim potrebama – Podgorica
Djeca i omladina sa smetnjama u razvoju	Podrška za život u zajednici	Personalna asistencija	Personalni asistenti za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju	Prvo udruženje roditelja, djece i omladine sa posebnim potrebama – Podgorica
Djeca, mladi i roditelji	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Spriječiti pojavu bolesti zavisnosti i problematičnog ponašanja mlađih – "Škola za djecu i roditelje"	Dom zdravlja Podgorica
Osobe sa problemom kockanja	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Asistencija u tretmanu osoba u problemima sa kockanjem	Asocijacija za demokratski prosperitet – ZID
Djeca i mladi sa smetnjama u razvoju	Podrška za život u zajednici	Asistencija – razvoj volonterskog servisa	Volonterski servis "Budi drug" za pomoć djeci i mladima s invaliditetom	Asocijacija za demokratski prosperitet – ZID
Roditelji	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Program osnaživanja porodice za mlade od 10 do 14 godina	CAZAS
Djeca i mladi sa smetnjama u razvoju	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Edukacija roditelja i servisi fizioterapeuta za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju, nastavak fizioterapeutsko-maserskih tretmana za djecu i omladinu sa teškoćama u razvoju	Udruženje fizioterapeuta za pomoć djeci i omladini sa smetnjama u razvoju
Djeca i mladi	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i SOS telefon	Prevencija vršnjačkog nasilja (on line savjetovanje)	"Prima"
LGBT	Usluge smještaja	Sklonište	Sklonište za LGBT	LGBT "Forum Progres"
LGBT	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	LGBT Centar podrške – psiho-socijalna podrška, besplatna pravna pomoć za LGBT osobe i njihove porodice	LGBT "Forum Progres"
Roditelji	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	"Škola roditeljstva"	Udruženje roditelji

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Stare osobe	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija	Aktiviranje potencijale starijih građana i poboljšanje kvaliteta njihovog života i njihove uloge u zajednici	"Naše doba"
Roditelji, djeca	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija	Razvoj pedagoškog programa podrške o važnim aspektima predškolskog uzrasta kako bi se kod djece podstakle, razvile i unaprijedile životne vrijednosti i vještine	Udruženje roditelji
Žene žrtve nasilja	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Osnaživanje žena žrtava porodičnog nasilja kroz trenutno nedostajuće servise dugoročnog psihološkog savjetovanja i jačanje kapaciteta ženskih organizacija – pružalaca servisa, pravna pomoć za žene i djecu žrtve nasilja u porodici, podrška povjerljivog lica, inicijalno savjetovanje za žrtve porodičnog nasilja	Centar za ženska prava
Samohrane maloljetne majke	Usluge smještaja	Sklonište	Imam pravo da imam mamu – prihvatište za samohrane maloljetne majke	"Dom nade"
Žrtve trafikinga	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	SOS telefon	SOS linija za antitrafiking	"Crnogorski ženski lobi"
Žrtve trafikinga	Usluge smještaja	Sklonište	Sklonište za žrtve trgovine ljudima	"Crnogorski ženski lobi"
Djeca	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	SOS telefon	Razvoj novih socijalnih usluga za djecu – savjetodavna linija za djecu "Povjerljivi telefon"	"Djeca prije svega" u saradnji sa Glavnim gradom
Osobe s invaliditetom	Podrška za život u zajednici	Tumačenje i prevođenje na znakovni jezik	Nesmetanom komunikacijom do jednakosti	Savez gluvih i nاجluvih Crne Gore
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Nesmetanom komunikacijom do jednakosti – savjetovalište za mentalno zdravlje	Savez gluvih i nاجluvih Crne Gore
Mladi	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Edukacija	Prevencija alkoholizma mladih i unapređivanje njihove svijesti o alkoholizmu kao bolesti pojednica, porodice i društva	Gradske om-ladinske kutak – "Novi vidici"

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Mladi	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Edukacija	“Zavisnost od kockanja i mladi”	Građanska alijansa
Djeca i mladi	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Edukacija	“Sigurnim korakom u budućnost”	“Moj grad”
Mladi	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Edukacija	“Mladi protiv alkoholizma”	“Mladi Crne Gore”

4.17. Opština Rožaje

U Opštini Rožaje jedino postoji Lokalni plan za djecu 2012–2016. godine, dok do jula 2013. godine nije bila usvojena Startegija razvoja Opštine.

Od oblika vaninstitucionalne zaštite, posebno je značajan program “Njega starih lica”, koji se realizuje kao javni rad u partnerstvu sa Zavodom za zapošljavanje i Crvenim krstom u Rožajama. Program geronto-domaćica obezbeđuje uslugu pomoći u kući za 65 korisnika.

Drugi mapirani servisi najviše su namijenjeni djeci, posebno djeci sa smetnjama u razvoju. U Izvještaju o radu predsjednika Opštine za 2012. godinu ističe se plan da se za djecu sa smetnjama u razvoju osnuje posebna ustanova – Dnevni centar.

4.17.1. Rezultati istraživanja

Učesnici istraživanja su: Sekretariat za opštu upravu i društvene djelatnosti, Centar za socijalni rad, Organizacija gluvih i nagluvih, nevladina organizacija “Bambi”, “Djeca – Enfants” i “Olakšajmo život djeci sa posebnim potrebama”⁶².

U Opštini Rožaje mapirano je 11 usluga, koje pruža osam pružalaca, od kojih su sedam nevladine organizacije, a jedan je Crveni krst. Prema rezultatima istraživanja, broj korisnika usluga socijalne zaštite u izvještajnom periodu je 891, ali se ovi podaci moraju uzeti sa rezervom ako se zna da svi mapirani pružaoci usluga nisu bili obuhvaćeni istraživanjem i da na pitanje o broju korisnika nisu dali odgovor.

Od 11 mapiranih usluga, 10 je socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera. Svi podtipovi ove usluge uglavnom su namijenjeni djeci sa smetnjama u razvoju. Od ukupnog broja ove vrste usluga, pet usluga odnosi se na konkretan podtip: SOS telefon za žene žrtve nasilja i djecu žrtve vršnjačkog nasilja (2) i edukacija (2) i savjetovanje (1), dok je preostalih pet kombinacija više podtipova, uglavnom savjetovanja i terapije (3).

Samo je jedna usluga podrške za život u zajednici: pomoći u kući za stare osobe (65 korisnika). Ovo je inače jedina usluga koja se pruža za stare osobe.

⁶² Na upitnik nije odgovorila opštinska organizacija Crvenog krsta, jer je nije bilo moguće kontaktirati.

Ciljna grupa	Broj korisnika	Broj pružalaca	Vrsta usluge	Podtip/podtipovi usluga
Djeca	700	4 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija, SOS telefon
Djeca i mladi sa smetnjama u razvoju	66	2 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, terapija
Žrtve nasilja	/	1 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske, usluge smještaja	SOS telefon
Osobe s invaliditetom	60	1 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske, humanitarna pomoć	Savjetovanje, edukacija, terapija
Stari	65	1 (CK)	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući

Ciljne grupe prepoznate mapiranjem su: djeca, osobe s invaliditetom, žrtve nasilja i stari.

Usluge su prioritetno namijenjene djeci. Za djecu predškolskog i školskog uzrasta dostupne su četiri usluge socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera, koje se odnose na edukaciju i prevenciju narkomanije, prevenciju vršnjačkog nasilja, vaspitanje i obrazovanje. Usluge pružaju tri nevladine organizacije. Važno je napomenuti da jedna nevladina organizacija obezbeđuje i humanitarnu pomoć za djecu romske i egipćanske pripadnosti. Ova usluga je međuopštinska i, pored djece u Rožajama, odnosni se i na djecu RAE populacije iz Berana, Bijelog Polja, Pljevalja i Ulcinja.

Djeca inače predstavljaju najveću korisničku grupu usluga u Opštini (700 korisnika).

Za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju dostupne su dvije usluge, koje pružaju dvije nevladine organizacije. Ove usluge su socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera. Prema rezultatima istraživanja, broj korisnika usluga za djecu sa smetnjama u razvoju je 66.

Za žrtve porodičnog nasilja dostupna je samo jedna usluga: SOS telefon, koju pruža jedna nevladina organizacija.

Kada su u pitanju osobe s invaliditetom, dostupne su dvije usluge, koje pruža jedna nevladina organizacija. Usluge su socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera i odnose se na psiho-socijalnu podršku i ospozobljavanje u cilju olakšanog pristupa zapošljavanju. Prema rezultatima istraživanja, u izvještajnom periodu je 60 korisnika usluga za osobe s invaliditetom. U katalog usluga nisu uključene usluge humanitarne pomoći, koju pruža jedna nevladina organizacija za 30 osoba oštećenog slухa niti aktivnost koja se odnosi na stvaranje baze podataka o broju osoba s invaliditetom.

4.17.2. Katalog usluga socijalne zaštite za Opštinu Rožaje

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Javni rad "Njega starih lica"	Crveni krst
Djeca	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i edukacija	Stvaranje boljih uslova za djecu u igraonicama, "Recimo stop drogama, ali stvarno"	"Bambi"
Djeca	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, edukacija	Vaninstitucijalno obrazovanje i vaspitanje djece i omladine	"Pravac"
Djeca žrtve vršnjačkog nasilja	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	SOS telefon	Vršnjačko nasilje u osnovnim školama	SOS telefon za žrtve nasilja
Žrtve porodičnog nasilja	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	SOS telefon	Poboljšanje kvaliteta servisa podrške žrtvama porodičnog nasilja u Rožajama	SOS telefon za žrtve nasilja
Djeca i mladi	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Edukacija	"Recite drogama ne i zaista mislite tako!"	"Djeca – Enfants"
Djeca RAE populacije školskog i predškolskog uzrasta	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje, humanitarna pomoć	Predškolsko i školsko vaspitanje i obrazovanje u Crnoj Gori	"Djeca – Enfants"
Djeca sa smetnjama u razvoju	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Servis podrške djeci sa posebnim potrebama i kreativna rehabilitacija i radionica na moru u Ulcinju, podrška osobama s invaliditetom na sjeveru CG, "Drugi dom za djecu sa smetnjama u razvoju", "Ljepša budućnost za djecu sa smetnjama u razvoju"	Olakšajmo život djeci sa posebnim potrebama
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Psiho-socijalna podrška mladima s invaliditetom	Udruženje paraplegičara
Osobe s invaliditetom	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Edukacija	Proširimo svoje znanje radi zapošljenja – škola računara	Udruženje paraplegičara
Djeca sa smetnjama u razvoju	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Edukacija djece sa posebnim potrebama, edukacija djece predškolskog uzrasta	"Polet"

4.18. Opština Šavnik

U istraživanju su učestvovali: Sekretariat za lokalnu upravu, opštinska organizacija Crvenog krsta i Područna jedinica Centra za socijalni rad⁶³. Jedina usluga namijenjena je stariim osobama koje žive u ruralnim područjima i koje imaju preko 60 godina. Projekat "Pomoć u kući za stara lica" sprovodi se u saradnji opštinske organizacije Crvenog krsta, Opštine i Centra za socijalni rad – za 50 korisnika⁶⁴. Kako je stanovništvo Opštine Šavnik drugo po starosti u Crnoj Gori, lokalni akteri su prepoznali ovaj problem i razvoj vaninstitucionalnih oblika zaštite započeli od potreba koje su najviše izražene. Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije je u formi nacrta. Kao prioritetne ugrožene grupe za koje je potrebno razvijati socijalne servise, pored starih i nemoćnih lica, prepoznate su i osobe s invaliditetom, samohrani roditelji, žrtve nasilja i mlađi i djeca. Ni u Izvještaju o radu Centra za socijalni rad za 2012. godinu, kao ni u Nacrtu loklanog plana, ne postoje precizirani podaci o broju pripadnika identifikovanih ciljnih grupa a nedostaje i analiza rasprostranjenosti određenih socijalnih problema (nasilja u porodici, zlostavljanja i zanemarivanja djece, maloljetničke delinkvencije, porodica sa poremećenom strukturuom i odnosima i dr.). Planirani prioritetni servisi za stare osobe u Opštini Šavnik, za period 2013–2016, su:

- ✓ frmiranje mobilnog tima za pomoć stariim licima sa seoskog područja i stariim samohranim licima i obezbijeđen kontinuitet u njegovom radu;
- ✓ obezbjeđivanje usluge geronto-domaćica za sva stara lica u potrebi sa teritorije Opštine;
- ✓ uspostavljanje savjetodavno-terapijske usluge za sva stara lica u potrebi putem dežurnog telefona;
- ✓ otvaranje Staračkog doma u Šavniku – 2016. godine.

Prema rezultatima istraživanja, nisu opredijeljena sredstva za razvoj usluga socijalne zaštite u izvještajnom periodu, pa nije jasno kako će se mjere iz propratnog akcionog plana realizovati. Takođe, prilikom istraživanja naišli smo na podatak da u Opštini postoji Nacrt lokalnog plana za mlade za period 2012–2016, dok posebna strategija za rješavanje problema stariih osoba ne postoji. Pored finansijskih sredstava koja bi socijalne servise održala, potrebna je veća inicijativa i angažman nevladinih organizacija. Nevladine organizacije nisu prepoznate kao relevantni socijalni akteri prilikom izrade ovog dokumenta i gotovo da uopšte nisu uključene u njegovo sproveđenje. Ostaje nejasno da li je u pitanju nedostatak interesovanja civilnog sektora za oblast socijalnih servisa ili uopšte nema nevladinih organizacija na teritoriji Opštine Šavnik.

4.18.1. Katalog usluga socijalne zaštite za Opština Šavnik

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Podtip	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Pomoć u kući za stara lica	Crveni krst Šavnik

63 Prilikom pretraživanja zvanične prezentacije Opštine, informacije o nevladim organizacijama nisu bile dostupne jer je stranica bila u izradi.

64 Servis je podržan u drugom krugu dodjele sredstava UNDP u periodu 16.7.2012–15.4.2013. U trećem krugu je podržan za period 1.7.2013 – 31.3.2014.

4.19. Opština Tivat

U izvještajnom period, Sekretariat za upravu i društvene djelatnosti finansirao je lokalni javni rad "Njega starih lica u Tivtu". Pomoć starima je pružio Crveni krst Tivat.

Opština Tivat je u izvještajnom periodu podržala veliki broj projektnih aktivnosti lokalnih nevladinih organizacija, pri čemu se posebno ističu projekti namijenjeni djeci romske i egipćanske nacionalnosti predškolskog i školskog uzrasta, starim osobama i djeci sa smetnjama u razvoju. Opština Tivat, u partnerstvu sa nevladinom organizacijom "Evropski dom", planira otvaranje Dnevnog centra za djecu i omladinu sa teškoćama i smetnjama u razvoju⁶⁵.

Relavantna strateška dokumenta za oblast razvoja usluga socijalne zaštite su: Lokalni plan za djecu 2007–2015, Lokalni plan akcije za mlade 2011–2015, Lokalni akcioni plan inkluzije RAE populacije u opštini Tivat 2011–2015 i Strateški plan opštine Tivat 2012–2016. Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije je u fazi izrade.

4.19.1. Rezultati istraživanja

U istraživanju su učestvovali: Sekretariat za upravu i društvene djelatnosti, Područna jedinica Centra za socijalni rad, opštinska organizacija Crvenog krsta, Udrženje Egipćana i Alternativni kreativni centar "Pravi put"⁶⁶.

U Tivtu je dostupno 11 usluga. Usluge pruža šest pružalaca: pet nevladinih organizacija i opštinska organizacija Crvenog krsta. Evidentna je saradnja i usklađenost aktivnosti svih socijalnih aktera ka zadovoljavanju prioritetnih potreba stanovništva, koje su utemeljene na strateškim dokumentima i planovima.

Više su zastupljene socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske usluge (7). Dostupne su četiri usluge podrške za život u zajednici. Ciljna grupa socijalno-edukativnih i savjetodavno-terapijskih usluga su djeca školskog i predškolskog uzrasta. Od usluga za djecu, izdvajaju se i aktivnosti prevencije vršnjačkog nasilja i prevencije bolesti zavisnosti, koje sprovodi jedna nevladina organizacija, ali i usluge koje se odnose na predškolsko obrazovanje djece romske i egipćanske pripadnosti. Podtipovi ovih usluga podrazumijevaju kreativne radionice, medijaciju i savjetovanje.

U izvještajnom period, broj korisnika usluga bio je 215. Međutim, u ovaj broj nismo uračunali broj korisnika humanitarne pomoći za djecu romske i egipćanske pripadnosti (570), jer humanitarnu pomoć nismo svrstali u uslugu socijalne zaštite. Humanitarna pomoć je sastavni dio aktivnosti koje je jedna nevladina organizacija redovno sprovodila u izvještajnom periodu u saradnji s Opštinom i Crvenim krstom. Podrška se sastoji u obezbjeđenju školskog pribora odjeće i obuće.

Ciljna grupa	Broj korisnika	Broj pružalaca	Vrsta usluge	Podtip/podtipovi usluga
Djeca i roditelji	135	2 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Kreativne radionice, savjetovanje
Djeca i mladi sa smetnjama u razvoju	/	2 (NVO)	Podrška za život u zajednici, socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Razvoj volonterskog servisa – asistencija, kreativne radionice, terapija
Stari	80	2 (NVO + CK)	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući, personalna asistencija

Izvještaj
"Mapiranje usluga socijalne zaštite
u Crnoj Gori"

⁶⁵ Opština je pristupila prenamjeni jednog građevinskog objekta površine 200 m² za organizovanje Dnevnog boravka za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju.

⁶⁶ Upitnik je proslijeden i sljedećim nevladim organizacijama, ali one nisu odgovorile: "Djeca Tivta" i Organizacija žena Tivat

Prema rezultatima istraživanja, usluge za djecu sa smetnjama u razvoju u 2012. godini razvila je jedna nevladina organizacija koja okuplja osobe s oštećenjem sluha (NVO "Lijep gest") i nevladina organizacija "Evropski dom", u okviru koje kao podogranak djeluje Udruženje roditelja djece sa teškoćama u razvoju. Ova nevladina organizacija pruža usluge savjetovanja i stručnog tretmana za djecu sa smetnjama u razvoju⁶⁷.

Žrtve nasilja nisu prepoznate kao ciljna grupa.

Usluge smještaja u sklonište nisu razvijene.

Dostupne usluge uglavnom se finansiraju iz budžeta Opštine na osnovu Javnog konkursa za raspodjelu sredstava. Veći je udio sredstava od Komisije za raspodjelu, ali je mali broj projekata nevladinih organizacija iz Tivta koji su podržani u izvještajnom periodu (samo jedna nevladina organizacija). Međunarodna podrška u sprovođenju projektnih aktivnosti je slaba.

4.19.2. Katalog usluga socijalne zaštite u Opštini Tivat

***Rozom bojom su boldovani projekti koji su podržani u 2012. godini.**

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Djeca sa smetnjama u razvoju	Podrška za život u zajednici	Asistencija – razvoj volonterskog servisa	Podrška djeci i mladima sa smetnjama u razvoju u procesu integracije u društvenu zajednicu	Udruženje osoba oštećenog sluha "Lijep gest"
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući	Lokalni javni rad "Njega starih lica"	Crveni krst
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Personalna asistencija	Briga o starima	Crveni krst
Tinejdžeri	Socijalno-edukativne i savjeto-davno-terapijske	Savjetovanje, kreativne radionice	Aktivizam mlađih u prevenciji vršnjačkog nasilja i diskriminacije	Alternativni kreativni centar "Prvi put – 2006."
Roditelji i djeca	Socijalno-edukativne i savjeto-davno-terapijske	Savjetovanje	Predškolska prevencija bolesti zavisnosti nasilja, "Živjeti zdravo – živjeti zajedno"	Alternativni kreativni centar "Prvi put – 2006."
Stare osobe	Podrška za život u zajednici	Personalna asistencija	/	Alternativni kreativni centar "Prvi put – 2006", Crveni krst
RAE populacija	Socijalno-edukativne i savjeto-davno-terapijske	Medijacija	Posredovanje u institucijama za interese korisnika – regulisanje prava na novčane naknade	Udruženje Egipćana
Djeca RAE populacije	Socijalno-edukativne i savjeto-davno-terapijske	Savjetovanje i edukacija	Predškolska djeca Egipćana – za socijalizaciju i prevazilaženje jezičkih i kulturoloških prepreka	Udruženje Egipćana

⁶⁷ NVO „Evropski dom“ sprovodi i lokalni javni rad – asistencija u nastavi za djecu sa posebnim obrazovnim potrebama, ali ovu uslugu nismo mapirali jer predstavlja socijalnu uslugu u širem smislu, a ne samo uslugu socijalne zaštite.

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Djeca sa smetnjama i teškoćama u razvoju	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Terapija	Pomoći djeci sa smetnjama u razvoju – pružanje zdravstvene pomoći kroz rad defektologa i ostalih stručnjaka	“Evropski dom”
Djeca sa smetnjama i teškoćama u razvoju	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Kreativne radionice	“Art – fan radionice 2013.”	“Evropski dom” – udruženje roditelja djece sa smetnjama u razvoju
Djeca sa smetnjama u razvoju	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Kreativne radionice	“Koračajmo zajedno”, “Sunčane staze”	“Djeca Tivta”

4.20. Opština Ulcinj

Od vaninstitucionalnih oblika zaštite, u Ulcinju se izdvaja projekt “Njega starih lica”, koji Opština realizuje u saradnji sa Caritasom Barske nadbiskupije.

Opština je osnivač Dnevnog centra za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju “Sirena”, ali ne postoji izvještaj na osnovu kojeg bi se utvrdio broj korisnika usluga ove ustanove niti ova ustanova ima kontakt ili zvaničnu internet prezentaciju. Takođe, u Izvještaju Ministarstva rada i socijalnog staranja o radu i stanju u upravnim oblastima za 2012. godinu ne postoje podaci o broju korisnika usluga ove ustanove⁶⁸.

Prema rezultatima istraživanja i konsultovanjem Izvještaja Područne jedinice Centra za socijalni rad u Ulcinju, posebnu ciljnu grupu predstavljaju samohrani roditelji. Centar za socijalni rad je partner u pružanju usluga preko servisa podrške samohranim roditeljima koji pruža NVO “Novi horizont”, a koji je u izvještajnom periodu podržan od strane UNDP i “fAkta”. Ova usluga funkcioniše kao porodično savjetovalište⁶⁹.

Od lokalnih strateških dokumenata, jedino postoji Lokalni plan za djecu za period 2012–2016. godine, što odgovara demografskim karakteristikama Opštine, koja spade u Opštine sa mlađim stanovništvom. Lokalni plan za unapređenje socijalne inkvizije je u izradi. Na zvaničnoj prezentaciji Opštine nije dostupan spisak aktivnih nevladinih organizacija.

4.20.1. Rezultati istraživanja

U istraživanju su učestvovali: Sekretariat za upravu, propise, kadrove i društvene djelatnosti, Područna jedinica Centra za socijalni rad i nevladina organizacija “Novi horizont”⁷⁰.

⁶⁸ Odluka o postavljanju UO Dnevnog centra usvojena je na početku 2013. godine, kada je Dnevni centar i registrovan kao javna ustanova. U Odluci o budžetu za 2013. godinu transfer za Dnevni centar klasifikovan je pod šifrom 431-9-: J. P. za razvoj djece sa smetnjama u razvoju, u iznosu od 30 000 eura.

⁶⁹ Projekat nevladine organizacije “Novi horizont”, pod nazivom “Servis samopodrške za žene s iskustvom nasilja” (16.7.2012–15.4.2013), podržan je u drugom krugu, dok je projekt “Servis samopodrške i individualna podrška za žene s iskustvom nasilja” podržan u trećem krugu i trajeće do kraja marta 2014.

⁷⁰ Na upitnik nije odgovorila nevladina organizacija SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja. Opštinsku organizaciju Crvenog krsta i JU Dnevni centar “Sirena” nije bilo moguće kontaktirati, dok je nevladina organizacija “Svjetlost na horizontu” prestala sa radom.

U Ulcinju je dostupno sedam usluga, koje pruža pet pružalaca, od kojih su četiri nevladine organizacije. Najveći broj usluga je socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera (4). Imajući u vidu broj, može se reći da su podtipovi ovih usluga raznovrsni i da podrazumijevaju edukaciju, savjetovanje, savjetovanje i terapiju i SOS telefon.

Prema rezultatima istraživanja, broj korisnika usluga u izvještajnom periodu bio je 220.

Ciljna grupa	Broj korisnika	Broj pružalaca	Vrsta usluge	Podtip/podtipovi usluga
Djeca i mladi sa smetnjama u razvoju	40	2 (NVO + JU)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske, podrška za život u zajednici	Savjetovanje i terapija, dnevni boravak
Žrtve nasilja	90	1 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	SOS telefon
Samohrani roditelji	50	1 (NVO)	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija
Stari	65	1 (NVO)	Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući

Najveći broj korisnika pripada ciljnoj grupi žrtve porodičnog nasilja (90). Za žrtve nasilja usluge pruža jedna nevladina organizacija u obliku SOS telefona. Ovaj servis je jedini dobio podršku UNDP na III konkursu, kojim se podržava razvoj usluga socijalne zaštite.

Pored žrtava nasilja, kao posebna ciljna grupa prepoznati su samohrani roditelji i potreba održavanja usluge porodičnog savjetovališta. Za 40 samohranih roditelja pružene su socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske usluge od strane jedne nevladine organizacije i Centra za socijalni rad.

Od tri usluge podrške za život u zajednici, dvije se odnose na djecu sa smetnjama u razvoju: dnevni boravak djece sa smetnjama u razvoju, koju pruža Dnevni centar "Sirena" i razvoj volounterskog servisa u cilju obezbeđenja asistencije ovoj ciljnoj grupi. Usluge za djecu sa smetnjama u razvoju u vidu savjetovanja i terapije pruža jedna nevladina organizacija. Broj djece obuhvaćenih ovim uslugama je 40.

Značajan broj korisnika pripada ciljnoj grupi starih (50), koji koriste uslugu pomoći u kući kroz program njege starih.

Centar za socijalni rad je u Izvještaju o radu kao problem prepoznao beskućnike. Nije mapirana nijedna usluga koja se odnosi na suzbijanje ovog problema. Centar je naglasio i potrebu za specijalizovanom ustanovom za prihvat beskućnika, a posebno maloljetnika, tj. djece uzrasta ispod sedam godina. Jedina nevladina organizacija koja se bavi mladima u izvještajnom periodu usmjerila je usluge na edukaciju mlađih o štetnom uticaju psihoaktivnih supstanci.

Potrebna je veća saradnja lokalnih aktera, posebno u vidu informisanja i razmjene podataka. Ovu potrebu je takođe prepoznao Centar za socijalni rad.

„Saradnja ove Službe sa lokalnom samoupravom mogla bi biti bolja. Odnos lokalne samouprave i službe Centra u interesu građana treba biti prisnij, plodotvorniji u segmentima gdje lokalna samouprava može pomoći u prevazilaženju određenih pojava, posebno kada su u pitanju djeca sa smetnjama i poteškoćama u razvoju.“

4.20.2. Katalog usluga socijalne zaštite za Opštinu Ulcinj

***Rozom bojom su označeni projekti koji su završeni do jula 2013. godine.**

Ciljna grupa	Vrsta usluge	Tip usluge	Naziv projekta	Naziv pružalaca
Žene i djeca žrtve porodičnog nasilja	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	SOS telefon	Servis samopodrške i individualna podrška za žene s iskustvom nasilja	SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja
Samohrani roditelji	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Servis podrške samohranim roditeljima	"Novi horizont" i CSR
Mladi	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Edukacija	"Moj izbor je zdravlje – ne droga!"	"Novi horizont"
Stare osobe u gradu	Podrška za život u zajednici	Pomoći u kući	Javni rad "Njega starih lica"	Caritas Barske nadbiskupije
Djeca i omladina sa smetnjama u razvoju	Podrška za život u zajednici	Dnevni boravak	Dnevni boravak za odrasle osobe sa smetnjama u psihofizičkom razvoju	JU DC za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju
Djeca sa smetnjama u razvoju	Podrška za život u zajednici	Asistencija – razvoj volonterskog servisa	Razvoj volonterskog servisa	Udruženje roditelja djece sa smetnjama u razvoju – "Pravo na život"
Djeca sa smetnjama u razvoju	Socijalno-edukativne i savjetodavno-terapijske	Savjetovanje i terapija	Podrška unapređenju psihofizičkog stanja djece sa smetnjama u razvoju	Udruženje roditelja djece sa smetnjama u razvoju – "Pravo na život"

4.21. Opština Žabljak

Učesnici istraživanja su: Područna jedinica Centra za socijalni rad, Sekretariat za finansije, ekonomski razvoj, opštu upravu i društvene djelatnosti i nevladina organizacija "Nova nada" ⁷¹.

Prema rezultatima istraživanja, u Opštini Žabljak nisu razvijene usluge socijalne zaštite. Sekretariat za finansije, ekonomski razvoj, opštu upravu i društvene djelatnosti nije opredjeljivao sredstva za razvoj usluga socijalne zaštite. Ne postoje ni strateška dokumenta niti planovi od značaja za oblast socijalne zaštite. U Izvještaju o radu Centra za socijalni rad za Opštine Pljevlja i Žabljak ne postoje podaci koji analiziraju socijalnu problematiku u lokalnoj zajednici, tj. ne postoje podaci koji ukazuju na porodičnu problematiku i zastupljenost nasilja, hraniteljstva, usvojenja, smještaja u ustanove, strukturu korisnika i sl.

Jedini podatak o vaninstitucionalnim oblicima socijalne zaštite odnosi se na aktivnosti nevladine organizacije "Nova nada", koja pruža usluge stručnog tretmana djece predškolskog i školskog uzrasta sa smetnjama u razvoju. Na osnovu odgovora Područne

⁷¹ Opštinska organizacija Crvenog krsta nije odgovorila na upitnik. Na zvaničnoj prezentaciji Opštine nisu dostupni podaci o nevladim organizacijama aktivnim u ovoj oblasti.

jedinice Centra za socijalni rad, može se zaključiti da se i u Opštini Žabljak, u saradnji Centra za socijalni rad, opštinske organizacije Crvenog krsta i Biroa rada, sprovodi geronto-program, preko kojeg se obezbeđuje pomoć u kući starim osobama. Aktivnosti Organizacije slijepih za Pljevlja i Žabljak uključuju i članove sa teritorije Opštine Žabljak.

4.21.1. Preporuke

Potrebno je početi sa strateškim planiranjem razvoja socijalnih servisa za lokalno stanovništvo. Izrada plana podrazumijeva izradu situacione analize i identifikaciju ugroženih ciljnih grupa, pri čemu se moraju angažovati potencijali svih lokalnih aktera. Potrebno je obezbijediti one socijalne servise koji su najpotrebniji, u zavisnosti od broja potencijalnih korisnika usluga, dok se ostale usluge mogu razvijati u saradnji sa susjednim opštinama, prvenstveno s Opština Pljevlja. Za razvoj servisa posebno su značajni podaci Područne jedinice Centra za socijalni rad. Područna jedinica Centra treba da upotpuni godišnje izvještaje o radu i više informiše o strukturi problema i o strukturi korisnika sa kojima se u lokalnoj zajednici radi.

Demografske karakteristike ukazuju da su prioritetna grupa stare osobe u ruralnim područjima. Rezultati istraživanja ukazuju i na zastupljenost djece sa smetnjama u razvoju.

Potrebna je veća povezanost i saradnja relevantnih aktera, kao i podsticaj za razvoj inicijativa civilnog sektora koji bi pružao usluge socijalne zaštite. Za podsticaj projekata koji se odnose na pružanje usluga socijalne zaštite ugroženim grupama i za razvoj socijalnih servisa u lokalnoj zajednici potrebno je da Opština planira izdvajanja iz budžeta, redovno raspisuje konkurse za raspodjelu sredstava kojima se podržavaju projekti nevladinih organizacija, ali i da isplaćuje opredijeljena sredstva.

5. Zaključci

Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti ("Službeni list Crne Gore" broj 27/13) pravo na usluge socijalne i dječje zaštite tretira kao posebno pravo. Rezultati istraživanja pokazali su da učesnici istraživanja ne razlikuju ovo pravo od prava na materijalna davanja, usluga socijalnog rada i socio-humaniratne pomoći. Posebno zabrinjava što centri za socijalni rad, kao primarne ustanove socijalne i dječje zaštite i predstavnici organa lokalne uprave nadležni za oblast socijalne zaštite, ne razlikuju ova prava.

U Crnoj Gori su u periodu 2012–2013. godine dostupne 284 usluga, koje pružaju 175 pružalaca za 27 587 korisnika. Najviše su dostupne usluge socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera (58,8%), a najmanje usluge smještaja u skloništa (2,8%). Od podtipova usluga podrške za život u zajednici, najviše je zastupljena usluga pomoći u kući (40,36%), dok je od podtipova usluga socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera najviše zastupljena kombinacija savjetovanja i terapije (28,7%). Za razliku od usluga podrške za život u zajednici, samo 39,5% socijalno-edukativnih i savjetodavno-terapijskih usluga podrazumijevaju samo jedan podtip ove usluge. Ovo znači da je prilikom izrade pravilnika standarda pružanja usluga potrebno posebnu pažnju обратити на jasno definisanje i razgraničenje podtipova socijalno-edukativnih i savjetodavno-terapijskih usluga (na primjer: da li je edukacija određene ciljne grupe podučavanje o načinu ostvarenja prava – usluga; da li medijacija podrazumijeva posredovanje samo u porodičnim i bračnim sporovima ili se u medijaciju kao podtip usluge može podvesti i posredovanje za ostvarenje nekog prava; šta tačno podrazumijeva terapija i sl.).

Od 175 pružalaca usluga, najviše su zastupljene nevladine organizacije (80,5%). Usluge socijalne zaštite razvijaju se kroz projektne aktivnosti koje su vremenski ograničene. Projekte u oblasti razvoja usluga najviše pokreću nevladine organizacije, što je razumljivo, jer su projekti glavni način prikupljanja finansijskih sredstava. Nevladine organizacije pružaju 80,2% svih usluga.

Lokalna samouprava pruža dvije usluge – usluge svratišta odnosno narodne kuhinje za sve socijalno-ugrožene kategorije stanovništva. Uloga lokalne samouprave u pružanju usluga je više koordinatorska, tj. ona ugovara pružanje određenih usluga na osnovu usvojenih strateških dokumenata koji treba da zadovolje potrebe lokalnog stanovništva u ovoj oblasti. Ovo potvrđuje i veliki broj projekata čiji je nosilac lokalna samouprava, ali je direktni pružalac usluge – nevladina organizacija. Tako je na posljednjem konkursu za raspodjelu sredstava podrške UNDP lokalna samouprava bila nosilac pet projekata (Mojkovac, Podgorica, Cetinje). Pregled dostupnosti usluga na lokalnom nivou ukazuje na potrebu unapređenja procesa planiranja i razvoja usluga socijalne zaštite. U nekim, uglavnom manjim lokalnim samoupravama, ovaj proces nije ni započet. U najvećim lokalnim samoupravama dostupan je najveći broj usluga, a samim tim je i najveći broj korisnika usluga. Međutim, ovo ne znači da su usluge razvijene tako da odgovaraju potrebama lokalnog stanovništva. U gotovo svim lokalnim samoupravama usvojeni su strateški dokumenti koji su prepoznali ciljne grupe za koje je potrebno razviti određene usluge. Rezultati istraživanja na lokalnom nivou ukazali su na sljedeću situaciju: bez obzira na to što je određena ciljna grupa prepoznata kao prioritetna – nije razvijena nijedna usluga u tom pravcu (na primjer, u Baru ne postoje usluge za žrtve nasilja). Za istraživanje socijalnih potreba lokalnog stanovništva od izuzetnog značaja su podaci Centra za socijalni rad, kao ustanove kojoj se korisnici prvo obraćaju za pomoć. S druge strane, izvještaji o radu centara za socijalni rad, posebno međuopštinski, ne sadrže analizu konkretnih problema u lokalnim zajednicama, od kojih zavisi planiranje mjera

za njihovo suzbijanje. Takođe, na zvaničnim prezentacijama svih lokalnih samouprava nisu objavljene informacije o stanju i problemima u oblasti socijalne zaštite, koju sačinjavaju centri. Iako lokalni akteri djeluju u istoj oblasti – oblasti socijalne zaštite – stepen saradnje, razmjene informacija o sadržaju usluga i aktivnostima nije dovoljno razvijen, što utiče na činjenicu da je stepen informisanosti o dostupnim uslugama u lokalnoj zajednici izuzetno nizak. Nedostatak saradnje moguće je nadomjestiti fomiranjem radnih tijela pri lokalnoj samoupravi koja će se baviti planiranjem, razvojem i unapređivanjem kvaliteta usluga socijalne zaštite, a kojim bi koordinirala lokalna samouprava ili stručni tim sastavljen od relevantnih lokalnih aktera. Dodatno, na zvaničnim prezentacijama lokalnih samouprava uglavnom nije dostupan spisak aktivnih nevladinih organizacija, niti sva lokalna strateška dokumenata relevantna za oblast socijalne zaštite, kao ni informacije o stanju i problemima u oblasti socijalne zaštite, odluke o oblicima socijalne i dječje zaštite i odluke o raspodjeli sredstava za projekte nevladnih organizacija. Objavljivanje i ažuriranje podataka od izuzetnog je značaja ne samo za transparentnost rada nadležnih organa lokalne uprave već i za poboljšanje informisanosti, prije svega centara za socijalni rad i drugih pružalaca usluga, kako bi korisnika uputili na odgovarajući oblik zaštite.

Opštinske organizacije Crvenog krsta čine udio od 9,7% pružalaca usluga. Od 13,3% usluga koje pružaju, 76,3% usluga odnosi se na podršku za život u zajednici i to uglavnom na pomoć u kući (75,8%). Usluge Crvenog krsta namijenjene su stariim osobama, raseljenim licima romske i egipćanske populacije i djeci i mladima sa smetnjama u razvoju.

Javne ustanove čine 8% pružalaca usluga. Od 5,4% usluga koje pružaju, jednako pružaju usluge podrške za život u zajednici i usluge socijalno-edukativnog i savjetodavnootrazijskog karaktera (46,6%). Samo jedna javna ustanova pruža uslugu smještaja u sklonište za žrtve nasilja.

Usluge su najviše razvijene za djecu (28,1%). Dostupni podtipovi usluga za djecu su: dnevni centar, pomoć u kući, asistencija, personalna asistencija, kreativne radionice, savjetovanje, edukacija, terapija, SOS telefon, asistencija u učenju, medijacija. Dostupna je usluga smještaja u sklonište za maloljetne samohrane majke sa djecom, koja predstavlja jedinstvenu uslugu skloništa na nivou Crne Gore. Za djecu je takođe dostupna usluga skloništa za žrtve nasilja u Bijelom Polju, Podgorici i Nikšiću.

Drugu najveću ciljnu grupu (po broju usluga) čine osobe s invaliditetom. Za njih su dostupne 62 usluge (21,83%). Nije dostupna usluga skloništa. Dostupne su usluge dnevnog boravka, (personalna) asistencija i pomoć u kući. Od usluga socijalno-edukativnog i savjetodavnootrazijskog karaktera, dostupne su usluge savjetovanja, edukacije i medijacije u svrhu zapošljavanja. U izvještajnom periodu udio osoba korisnika usluga za osobe s invaliditetom je 13,4% od ukupnog broja korisnika.

Za stare osobe dostupno je 49 usluga (17,2%), koje koristi 17,2% ukupnog broja korisnika. Najviše je zastupljena usluga pomoći u kući (71,42%). Od drugih podtipova dostupni su: dnevni boravak za stare, besplatni dnevni obrok, nabavka pomagala i personalna asistencija, a od socijalno-edukativnih i savjetodavnootrazijskih dostupna je usluga savjetovanja.

Za mlade su dostupne 22 usluga (7,74%), ali je udio korisničke grupe u ukupnom broju korisnika usluga svega 3,21%. Usluge su uglavnom socijalno-edukativnog karaktera (86,3%), sa naglaskom na savjetovanje i edukaciju, dok je od usluga podrške za život u zajednici dostupno jedino stanovanje uz podršku (dvije usluge – u Podgorici i Bijelom Polju) i to za mlade bez roditeljskog staranja.

Za žrtve nasilja dostupna je 21 usluga (7,39%), koje koristi 5,67% ukupnog broja korisnika. Ovo je jedina ciljna grupa za koju su dostupne sve vrste usluga, a najviše usluge socijalno-edukativnog karaktera (71,4%), sa naglaskom na SOS telefon (60%). Od usluga podrške za život u zajednici dostupna je samo usluga pomoći u kući, dok je dostupno pet usluga smještaja u skloništu. Usluga skloništa u dvije lokalne samouprave (Podgorici i Nikšiću) sprovodi se u partnerstvu lokalne samouprave i nevladinih organizacija.

Za korisnike psihoaktivnih supstanci mapirano je osam usluga (2,8%). Udio korisnika usluga u ukupnom broju korisnika je 2,5%. Međutim, bez obzira na broj usluga, napominjemo da su za ovu ciljnju grupu pokrenuti programi koji uključuju brojne podtipove socijalno-edukativnih i savjetodavno-terapijskih usluga. Radi obezbjeđenja zaštite korisnika, ove usluge nisu samo socijalne, već i usluge zdravstvene zaštite, s obzirom na to da uključuju konsultacije sa ljekarima, edukaciju o zdravstvenoj zaštiti, preventiju zaraznih bolesti i sl. Ovim uslugama su obuhvaćene i porodice korisnika, za koje je dostupna usluga psiho-socijalne podrške.

U druge ciljne grupe koje su prepoznate istraživanjem spadaju usluge za porodicu, priпадnike romske i egiptanske populacije, LGBT osobe, seksualne radnice i beskućnike. Prilikom razmatranja ovog Izvještaja, u dijelu koji se tiče razdvajanja ciljnih grupa i usluga za svaku od njih, mora se uzeti u obzir da mnoge usluge uključuju više ciljnih grupa (na primjer, usluga dnevног centra uključuje i djecu i mlade, kao i njihove porodice).

Nedostatak finansijskih sredstava je, prema mišljenju učesnika istraživanja, glavna prepreka unapređivanju razvoja i dostupnosti usluga na lokalnom nivou. Izdvajanja iz budžeta lokalnih samouprava za projekte nevladinih organizacija u nekim lokalnim samoupravama nisu ni bila raspodijeljena u izvještajnom periodu, a i sama izdvajanja su ograničena i neujednačena, što zavisi od ekonomске moći lokalnih samouprava. Prilikom pokušaja da se utvrdi stepen finansiranja usluga iz budžeta lokalnih samouprava, prepreku je predstavljala nemogućnost praćenja troškova iz budžeta usljeđ netransparentnosti odluka o budžetu i završnih računa lokalnih samouprava. Naime, u završnim računima i odlukama o budžetu nije moguće pratiti trend izdvajanja za sprovođenje lokalnih strateških dokumenata ili transfer nevladinim organizacijama. Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti nije eksplicitno definisao izvor finansiranja usluga, ali predviđa mogućnost transfera sredstava iz budžeta države onim lokalnim samoupravama koje nemaju mogućnost da finansiraju usluge. Na nacionalnom nivou, potrebno je obezbijediti stalni i održiv izvor finansiranja, posebno onih usluga koje su podržane kroz sredstva podrške u okviru II komponente projekta "Reforma sistema socijalne zaštite – unapređenje socijalne inkluzije".

Od ključnog značaja za unapređenje kvaliteta već dostupnih usluga jeste usvajanje standarda kvaliteta usluga socijalne zaštite i licenciranje pružalaca. Na kvalitet usluga utiče i nedostatak stručnih kapaciteta prouzrokovanih finansijskim ograničenjima, ali i nedostaci mehanizama monitoringa i evaluacije usluga socijalne zaštite.

Na kraju, rezultati istraživanja ukazuju da je potrebno što prije uspostaviti bazu podataka o dostupnim uslugama i pružaocima, ne samo radi poboljšanja informisanosti i unapređivanja kvaliteta usluga već i radi poređenja koje su to usluge potrebne, a još uvijek nisu razvijene.

6. Preporuke

Lokalni nivo

1. Lokalne samouprave treba redovno da raspisuju konkurse za raspodjelu sredstava za projekte nevladinih organizacija i isplaćuju opredijeljena sredstva.
2. Na zvaničnoj prezentaciji lokalnih samouprava učiniti dostupnim spisak svih nevladinih organizacija aktivnih na njihovoj teritoriji, odluke o raspodjeli sredstava nevladnim organizacijama, odluke o oblicima socijalne i dječje zaštite, lokalne akcione planove relevantne za oblast socijalne zaštite, izvještaje o monitoringu i evaluaciji sprovedenih mjera iz lokalnih akcionih planova i informacije o stanju i problemima u oblasti socijalne zaštite.
3. Lokalne samouprave treba da inoviraju odluke o oblicima socijalne i dječje zaštite u skladu sa Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti iz juna 2013. godine.
4. Na zvaničnoj prezentaciji lokalne samouprave učiniti dostupnom bazu (katalog) usluga socijalne i dječje zaštite, kako bi stanovništvo bilo bolje informisano o uslugama dostupnim u zajednici u kojoj žive. Za korisnike usluga potrebno je organizovati medijske kampanje, koje će informisati i podizati svijest o uslugama socijalne zaštite, njihovom značaju i načinu ostvarivanja ovog prava.
5. Konsultovati korisnike o uslugama socijalne zaštite koje su potrebne. Mogu se sprovoditi različiti mehanizmi za sticanje uvida u stavove korisnika o potrebama: rasprave u malim skupovima, redovni sastanci, fokus grupe korisnika, upitnici, panel diskusije s korisnicima usluga i drugo. Na ovaj način korisnici mogu iznijeti stav o sopstvenim potrebama kako bi doprinijeli široj strateškoj procjeni budućih potreba, ali mogi i da pruže povratnu informaciju o tome kako se postojeće, dostupne usluge mogu unaprijediti da bi se bolje zadovoljile njihove potrebe.
6. U saradnji sa lokalnim akterima iz oblasti socijalne zaštite, treba sagledati ostvarenost strateških ciljeva i zadataka i mogućnost za izradu novih strateških dokumenata i akcionih planova, zasnovanih na prethodno ispitanim potrebama za uslugama na nivou lokalne zajednice (izrada socijalne slike).
7. Uspostaviti mehanizme planiranja i monitoringa pružanja usluga – intenzivirati rad radnih grupa za praćenje realizacije lokalnih akcionih planova ili radnih tijela (lokalnih savjeta/radnih tijela za razvoj usluga socijalne zaštite koja bi radila na dobrovoljnoj osnovi).
8. Pojačati aktivnosti lokalnih samouprava na prikupljanju donatorskih sredstava. Projekte realizovati u partnerstvu sa nevladnim organizacijama i drugim relevantnim akterima u oblasti socijalne zaštite.
9. Potrebno je što prije definisati načini finansiranja pružanja socijalnih usluga, posebno na lokalnom nivou. Moraju se na svrshodniji način raspoređivati sredstva namijenjena nevladnim organizacijama, i to na način što bi se više pažnje posvetilo kvalitetnim projektima koji se odnose na pružanje usluga.
10. U budžetu lokalnih samouprava planirati izdvajanje sredstava za sprovođenje mjera iz akcionih planova lokalnih strateških dokumenata u oblasti socijalne zaštite.
11. Uspostaviti posebne budžetske linije za finansiranje usluga socijalne zaštite kako bi se utvrdila i pratila izdvajanja za ovu oblast. Sa razvojem usluga od interesa za

Izvještaj
"Mapiranje usluga
socijalne zaštite
u Crnoj Gori"

lokalno stanovništvo, preporuka je da se u narednom periodu zastupa otvaranje budžetskih linija za pojedinačne usluge i na taj način obezbijedi transparentnost nivoa ulaganja iz budžeta lokalnih samouprava u usluge.

12. Pojačati međuopštinsku saradnju u domenu planiranja i razvoja usluga socijalne zaštite. Nevladine organizacije koje djeluju na međuopštinskem nivou više treba da pokreću projektne aktivnosti u manjim lokalnim samoupravama u kojima nemaju sjedište, ali na čijem području djeluju.
13. Unaprijediti saradnju kroz međusobnu razmjenu informacija socijalnih aktera i to međusobno, ali i između sektora socijalne i zdravstvene zaštite, obrazovanja, policije i civilnog društva, o korisnicima, njihovim potrebama, sadržaju usluga i aktivnostima.
14. Na nivou lokalnih zajednica inicirati i potpisati protokole o saradnji u oblasti razvoja usluga u kojima će precizno i jasno biti definisane uloge i odgovornosti aktera i sadržaj njihove međusobne saradnje.
15. Centri za socijalni rad, posebno međuopštinski, u svojim izvještajima o radu treba da upotpune statističke podatke o broju korisnika određenih prava analizom socijalne problematike u lokalnoj zajednici, sa jasno definisanim prioritetima u pogledu ciljnih grupa i vrste usluga koje je potrebno razvijati ili dalje unapređivati.

Nacionalni nivo

1. Organizovati seminare o novinama koje predviđa zakonodavni okvir sa posebnim akcentom na sistem licenciranja pružalaca usluga i na modele pružanja usluga socijalne zaštite. Kako Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti predviđa nove institute u ugoveranju i pružanju usluga, potrebno je edukovati socijalne aktere, a posebno lokalne samouprave, o javno-privatnim partnerstvima i javnim nabavkama usluga kao modelima pružanja usluga.
2. U kontekstu održivosti usluga pokrenutih preko projekta "Reforma sistema socijalne i dječje zaštite – unapređenje socijalne inkluzije" važno je što prije jasno definisati nastavak usluga i njihovo finansiranje u narednoj godini, jer se projekti završavaju u aprilu 2014. godine.
3. Podzakonskim aktima o standardima pružanja usluga jasno definisati podtipove i kriterijume pružanja usluga, sa posebnim naglaskom na usluge socijalno-edukativnog i savjetodavno-terapijskog karaktera.
4. Ispoštovati rok definisan Zakonom o socijalnoj dječjoj zaštiti ("Službeni list Crne Gore" br. 27/13) i do kraja 2014. godine uspostaviti Zavod za socijalnu i dječju zaštitu. Do tada podržavati istraživačku djelatnost socijalnih aktera u pogledu uspostavljanja i revizije evidencije usluga, pružalaca i broja usluga na godišnjem nivou.
5. Evidenciju usluga učiniti dostupnom javnosti stalnim unapređivanjem informacija na već formiranoj internet prezentaciji www.inkluzija.me, da bi se poboljšala informisanost, ali i rasteretili centri za socijalni rad kao ustanove kojima se korisnik primarno obraća.

Bibliografija

Odgovori na Zahtjev za slobodan pristup informacijama

1. Opština Andrijevica – Sekretarijat lokalne uprave – broj 007-23/2013-04/1
2. Opština Bar – Sekretarijat za ekonomiju i finansije – broj 032-05-422-380
3. Opština Berane – Sekretarijat za finansije i ekonomski razvoj Opštine Berane – broj 06-401-402/1
4. Opština Budva – Sekretarijat za lokalnu samoupravu – 03-U-159/1
5. Opština Budva – Sekretarijat za lokalnu samoupravu – 03/U-174/1
6. Prijestonica Cetinje – Sekretarijat za lokalnu samoupravu – broj 03-061/13-490
7. Opština Danilovgrad – Sekretarijat za privredu i finansije – 03-032-3-2319/2
8. Opština Kolašin – Sekretarijat za privredu i finansije – broj 04-285/up-2
9. Opština Kolašin – Sekretarijat za opštu upravu, društvene djelatnosti i zajedničke poslove – broj 03-284/up-2
10. Opština Kotor – Sekretarijat za lokalne prihode, budžet i finansije – broj UP-04-71/1
11. Opština Kotor – Sekretarijat za lokalne prihode, budžet i finansije – broj UP-04-69/1
12. Opština Plužine – Sekretarijat lokalne uprave – broj 04-1294/1
13. Opština Plužine – Sekretarijat lokalne uprave – broj 04-1859
14. Optina Pljevlja – Sekretarijat za društvene djelatnosti – broj 09-032-777/1
15. Opština Tivat – Sekretarijat za finansije i ekonomski razvoj – broj 0809- up- 59/3

Odluke

1. Odluka o Završnom računu budžeta Opštine Andrijevica za 2012. godinu
2. Odluka o Završnom računu budžeta Opštine Berane za 2012. godinu
3. Odluka o Završnom računu budžeta Opštine Bijelo Polje za 2012. godinu
4. Odluka o Završnom računu budžeta Prijestonice Cetinje za 2012. godinu
5. Odluka o usvajanju Završnog računa budžeta Opštine Mojkovac za 2012. godinu
6. Odluka o Završnom računu budžeta Opštine Tivat za 2012. godinu
7. Odluka o Završnom računu budžeta Glavnog grada za 2012. godinu
8. Odluka o Završnom računu budžeta Opštine Šavnik za 2012. godinu
9. Odluka o Završnom računu budžeta Opštine Ulcinj za 2012. godinu
10. Odluka o Završnom računu budžeta Opštine Kotor za 2012. godinu
11. Odluka o raspodjeli sredstava za projekte nevladinih organizacija od 21.6.2012.
– Komisija za saradnju sa nevladinim organizacijama i raspodjelu sredstava za projekte nevladinim organizacijama Opštine Berane
12. Odluka o raspodjeli sredstava za projekte nevladinih organizacija od 24.6.2013.
– Komisija za saradnju sa nevladinim organizacijama i raspodjelu sredstava za projekte nevladinim organizacijama Opštine Berane
13. Odluka o raspodjeli sredstava NVO Komisije za raspodjelu sredstava nevladnim organizacijama Opštine Bijelo Polje od 28.6.2013. godine
14. Odluka o raspodjeli sredstava NVO Komisije za raspodjelu sredstava nevladnim organizacijama Opštine Bijelo Polje od 1.7.2013. godine
15. Odluka o raspodjeli sredstava NVO Komisije za saradnju sa nevladnim organizacijama i raspodjelu sredstava za projekte nevladinih organizacija Prijestonice Cetinje za 2012. godinu
16. Odluka o raspodjeli sredstava Budžeta Opštine Herceg Novi nevladnim organizacijama u 2012. godini broj 02-1-042-69/2012

Izveštaj
“Mapiranje usluga
socijalne zaštite
u Crnoj Gori”

17. Odluka o raspodjeli sredstava za ostale nevladine organizacije Komisije za saradnju sa nevladnim organizacijama i raspodjelu sredstava za projekte nevladinih organizacija Opštine Kotor za 2012. godinu – broj 07/4307
18. Odluka o raspodjeli sredstava za ostale nevladine organizacije Komisije za saradnju sa nevladnim organizacijama i raspodjelu sredstava za projekte nevladinih organizacija Opštine Kotor za 2013. godinu
19. Odluka o raspodjeli sredstava nevladnim organizacijama za 2012. godinu – Komisija za raspodjelu sredstava nevladnim organizacijama Opštine Mojkovac broj 01-1450
20. Odluka o raspodjeli sredstava nevladnim organizacijama za 2012. godinu – Komisija za raspodjelu sredstava nevladnim organizacijama Opštine Rožaje – broj 137
21. Odluka o raspodjeli sredstava Budžeta Opštine Pljevlja 2012. godine opredijeljenih za nevladine organizacije Komisije za finansiranje nevladinih organizacija – broj: 09-032-790
22. Odluka o raspodjeli sredstava NVO Komisije za saradnju sa nevladnim organizacijama i raspodjelu sredstava za projekte nevladinih organizacija Glavnog grada – Podgorice od 7.6.2012.
23. Odluka o raspodjeli sredstava NVO Komisije za saradnju sa nevladnim organizacijama i raspodjelu sredstava za projekte nevladinih organizacija Glavnog grada – Podgorice, 6.10.2013. godine
24. Odluka o raspodjeli sredstava za 2012. godinu – Komisija za raspodjelu sredstava za projekte nevladinih organizacija Opštine Tivat
25. Odluka o raspodjeli sredstava za 2012. godinu (II konkurs) – Komisija za raspodjelu sredstava za projekte nevladinih organizacija Opštine Tivat – broj 010 –1021/16
26. Odluka o raspodjeli sredstava za 2013. godinu – Komisija za raspodjelu sredstava za projekte nevladinih organizacija Opštine Tivat
27. Izvještaj o radu Komisije za raspodjelu sredstava NVO Opštine Tivat po I konkursu u 2013. godini – broj 010-94/34
28. Odluka Komisije za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću za 2011. godinu
29. Odluka Komisije za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću za 2012. godinu

Izvještaji o radu i programi rada

1. Izvještaj o radu za period 1.1.2012–31.12.2012. – JU Centar za socijalni rad za opštine Bijelo Polje i Mojkovac
2. Program rada za 2013. godinu – JU Centar za socijalni rad za opštine Bijelo Polje i Mojkovac –
3. Izvještaj o radu za period 1.1.2012–31.12.2012. – JU Centar za socijalni rad za opštine Nikšić, Plužine i Šavnik
4. Program rada za 2013. godinu – JU Centar za socijalni rad za opštine Nikšić, Plužine i Šavnik
5. Program rada za 2013. godinu – JU Centar za socijalni rad za Opština Herceg Novi
6. Izvještaj o radu JU "Komanski most" za 2012. godinu
7. Program rada JU "Komanski most" za 2013. godinu
8. Izvještaj o radu JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju "Igalo" za 2012. godinu
9. Program rada za 2013. godinu JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju "Igalo"
10. Izvještaj o radu za 2012. godinu JU Dom starih "Grabovac", Risan
11. Program rada za 2013. godinu JU Dom starih "Grabovac", Risan
12. Izvještaj o radu za 2012. godinu JU Dječji dom "Mladost", Bijela
13. Program rada za 2013. godinu JU Dječji dom "Mladost", Bijela

14. Izvještaj o radu za period 1.1.2012–31.12.2012 – JU Centar za socijalni rad za Opštinu Rožaje
15. Program rada za 2013. godinu – JU Centar za socijalni rad za Opštinu Rožaje
16. Izvještaj o radu za period 1.1.2012–31.12.2012 – JU Centar za socijalni rad za Opštinu Plav
17. Program rada za 2013. godinu – JU Centar za socijalni rad za Opštinu Plav
18. Izvještaj o radu za 2012. godinu – JU Centar za socijalni rad za opštine Kotor, Tivat i Budvu
19. Program rada za 2013. godinu – JU Centar za socijalni rad za opštine Kotor, Tivat i Budvu
20. Izvještaj o radu za 2012. godinu – JU Centar za socijalni rad za opštine Pljevlja i Žabljak
21. Program rada za 2013. godinu – JU Centar za socijalni rad za opštine Pljevlja i Žabljak
22. Izvještaj o radu za 2012. godinu – JU Centar za socijalni rad za opštine Bar i Ulcinj
23. Program rada za 2013. godinu – JU Centar za socijalni rad za opštine Bar i Ulcinj
24. Izvještaj o radu za period januar-decembar 2012. godine – JU Centar za socijalni rad za opštine Barane i Andrijevicu
25. Program rada za 2013. godinu – JU Centar za socijalni rad za opštine Berane i Andrijevicu
26. Izvještaj o radu za period januar-decembar 2012. godine – JU Centar za socijalni rad za opštine Podgorica, Cetinje, Kolašin i Danilovgrad
27. Program rada za 2013. godinu – JU Centar za socijalni rad za opštine Podgorica, Cetinje, Kolašin i Danilovgrad
28. Izvještaj o radu JU za smještaj, rehabilitaciju i resocijalizaciju korisnika psihoaktivnih supstanci "Kakaricka gora", Podgorica
29. Program rada JU za smještaj, rehabilitaciju i resocijalizaciju korisnika psihoaktivnih supstanci "Kakaricka gora" za 2013. godinu
30. Godišnji program i plan rada 2012/13. JU Resursni centar za školovanje i rehabilitaciju lica sa poremećajima sluha i govora "Dr Peruta Ivanović", Kotor
31. Izvještaj o radu za 2012. godinu JU Centar za podršku djeci i porodici
32. Program rada JU Centar za podršku djeci i porodici za 2013. godinu
33. Izvještaj o radu za 2012. godinu JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju "Nikšić"
34. Program rada za 2013. godinu JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju "Nikšić"
35. Izvještaj o radu za 2012. godinu JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju "Pljevlja"
36. Program rada za 2013. godinu JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju "Pljevlja"
37. Izvještaj o radu za 2012. godinu JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju "Tisa"
38. Program rada za 2013. godinu JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju "Tisa"
39. Godišnji plan rada za školsku 2011/12. godinu JU Zavod za školovanje i profesionalnu rehabilitaciju invalidne djece i omladine
40. Izvještaj o radu JU Centar za djecu i mlade "Ljubović" za 2012. godinu
41. Program rada JU Centar za djecu i mlade "Ljubović" za 2013. godinu
42. Izvještaj o radu Crvenog krsta Crne Gore za 2012. godinu
43. Izvještaj o radu i stanju u upravnim oblastima iz nadležnosti Ministarstva rada i socijalnog staranja za 2012. godinu
44. Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Crnoj Gori 2011. godine – Stanovništvo Crne Gore prema polu, tipu naselja, nacionalnoj, odnosno etničkoj pripadnosti,

Izvještaj
"Mapiranje usluga
socijalne zaštite
u Crnoj Gori"

- vjeroispovijesti i maternjem jeziku po opštinama u Crnoj Gori, Zavod za statistiku Crne Gore "Monstat"
45. Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Crnoj Gori 2011. godine – Stanovništvo prema starosti, polu i tipu naselja po opštinama, kao i najčešća imena u Crnoj Gori, Zavod za statistiku Crne Gore "Monstat"
46. Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Crnoj Gori 2011. godine – Stanovništvo koje ima smetnje u obavljanju svakodnevnih aktivnosti, po opštinama u Crnoj Gori, Zavod za statistiku Crne Gore "Monstat"

Zakoni i strategije

1. Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti ("Službeni list Crne Gore", br 27/13)
2. Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti ("Službeni list Crne Gore", br 78/05)
3. Strategija razvoja sistema socijalne i dječje zaštite 2008–2012.
4. Predlog Strategije razvoja socijalne i dječje zaštite za period 2013–2017.

Publikacije

1. *Izveštaj o realizovanom pilot istraživanju "Analiza usluga socijalne zaštite za decu na lokalnom nivou"*, Kikinda, Stara Pazova, Ivanjica, Pokrajinski zavod za socijalnu zaštitu, 2012.
2. *Izazovi razvoja kombinovane socijalne politike u Crnoj Gori*, Institut alternativa, 2012.
3. Kovačević, Olivera, Nives, Radeljić: *Nalazi i preporuke za razvoj socijalnih servisa u lokalnoj zajednici*, UNDP Crna Gora, 2011.
4. *Razvoj lokalnih usluga socijalne zaštite*, Vodič za lokalne samouprave, UNDP Srbija
5. Vuković, Danilo: *Pregled usluga socijalne zaštite u Crnoj Gori u 2012. godini*, UNDP u Crnoj Gori
6. Škrbić, Nataša, Japec, Lidija: *Mapiranje alternativnih socijalnih usluga/programa po županijama*, UNDP Hrvatska

Korisni linkovi

1. www.inkluzija.me
2. www.zavodsz.gov.rs
3. www.mrss.gov.me
4. www.me.undp.org
5. www.faktcg.org
6. www.mif.gov.me/rubrike/konkurs_igre_na_srecu
7. www.institut-alternativa.org

O Institutu alternativa

Institut alternativa (IA) nevladino je udruženje osnovano septembra 2007. godine od strane grupe građana s iskustvom u civilnom društvu, javnoj administraciji i biznis sektoru.

Misija IA je snaženje demokratskih procesa i dobrog upravljanja u Crnoj Gori kroz istraživanje i analizu opcija javne politike, kao i monitoring rada javne uprave. Strateški ciljevi IA su podizanje kvaliteta rada, odgovornosti, otvorenosti i efikasnosti javne uprave; podsticanje otvorene, javne, konstruktivne i argumentovane debate o javnim politikama i jačanje kapaciteta države i društva za njihov razvoj. Vrijednosti koje IA slijedi u svom radu su: posvećenost misiji, nezavisnost, stalno učenje, umrežavanje, saradnja i timski rad.

Institut alternativa djeluje kao think tank, odnosno istraživački centar, i u svom radu se bavi oblastima dobrog upravljanja, transparentnosti i odgovornosti. Oblasti u kojima IA radi i ostvaruje uticaj strukturisane su u pet glavnih programa: i) javna uprava, ii) odgovorne javne finansije, iii) parlamentarni program, iv) bezbjednost i odbrana i v) socijalna politika.

Na osnovu rada u okviru ovih pet programa, IA se bavi praćenjem procesa pregovora o članstvu u EU, uz aktivno učešće u radnim grupama za određena poglavlja. Posebna aktivnost je Škola javnih politika, koju organizujemo od 2012. godine.

U dosadašnjem radu, sarađivali smo sa Centrom za istraživanja i monitoring (CEMI), Centrom za građansko obrazovanje (CGO) i Evropskim pokretom u Crnoj Gori (EPuCG). Kada je riječ o inostranim partnerima, sarađujemo sa Centrom za demokratsku kontrolu oružanih snaga (DCAF) iz Ženeve, Evropskim Centrom za javne politike iz Brisela, Centrom za izučavanje međunarodnih politika (CeSPI) iz Rima i Centrom za izučavanje demokratije iz Sofije.

Upravljanje organizacijom je podijeljeno izmedju Skupštine i Upravnog odbora. Predsjednik Upravnog odbora je Stevo Muk, a koordinatorka istraživanja je dr Jovana Marović.

www.institut-alternativa.org

Izvještaj
"Mapiranje usluga
socijalne zaštite
u Crnoj Gori"

CIP - Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње

ISBN 978-9940-533-32-8
COBISS.CG-ID 23659280

Saznajte više o radu Instituta alternativa na:
www.institut-alternativa.org

ISBN 978-9940-533-32-8

9 789940 533328 >